

פרשת שמיני

שעורו השבועי של מו"ר שליט"א
ובו דברים תוצבי להבות מהזוה"ק
מוסר ורמזים מפרשת השבוע

איסור אכילת תולעים ושקצים
באור הפטרת שמיני

בהוצאת
ישיבת "נהר שלום" מקובלים
תכב"ץ - ירושלים
התשפ"א
להשיג בטל: 02-6222560

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו שר התורה ועמוד ההוראה
גאון ישראל ותפארתו
הרועה הנאמן פוסק הדור
ראש ממשלת התורה
מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א
נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

חוברת זו הוקדשה
לעילוי נשמת

הרבנית
שולמית רחל בת מזל ע"ה

נפטרה ז"ך אלול התשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

שיעור שבועי ממורנו ורבנו שליט"א

פרשת שמייני

תשפ"א

איסור אכילת תולעים ושקצים

מצות לא תעשה שלא לאכול תולעת הפירות והזרעים שנאמר (יא, מב) "לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום" כלומר אם נולד התולעת בפרי במחובר לקרקע אע"פ שלא פרשה חייבין עליה או על כזית ממנה מלקות.

מצות לא תעשה שלא לאכול שרץ המים שנאמר (שם, מג) "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ", הרי שרץ המים בכלל כגון הסרטן והצפרדע וכיוצא בהם או תולעים ועלוקה או החיות שבמים.

מצות לא תעשה שלא לאכול רמשים שנאמר (שם, מד) "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ", רמשים הם הבאים מעיפושים שלא מזכר ונקבה, החילוק בין שרץ לרמש השרץ בא מזכר ונקבה, ורמש בא שלא מזכר ונקבה כגון המתהוים באשפות ובנבילות, והאוכל כזית מהם לוקה.

א. הרבה אזהרות הזהירה תורה בשרצים, והאוכל שרץ המים חייב ארבע מלקיות, ושרץ הארץ, חמשה מלקיות, ושרץ העוף כזבובין וכיוצא, ששה מלקיות, ומטמאים הנפש דכתיב ונטמתם בם^[א], ומו"ר מופת הדור נתן סימן אשר בשמים ממעל שהיא שש מלקיות, ועל הארץ מתחת המש מלקיות, ואשר במים מתחת לארץ ארבע מלקיות.

השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל, ולוקה, וכתב הרמב"ם (שם הלכה ה) וכן האוכל שרץ העוף כגון זבובים ויתושים וכיוצא, עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים יד, יט) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, ולוקה. ונחלקו

[א] בא"ח (שנה ב' פרשת נשא אות א) כתב הרמב"ם (פ"ב מבבלכות מאכלות אסורות ה"ו והכ"ג) וכ"כ בסהמ"צ (ל"ת קעו) וסמ"ג (לאוין קלא) האוכל שרץ הארץ, כגון נחשים ועקרבים, עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא יא, מא) "וכל

ב. תולעים הגדלים בימים ובנחלים ובמים הנובעין, אסורין משום שרץ המים וכו'.

ג. תולעים הגדלים כמים שבכלים ואשר בבורות שיחין ומערות שאינם נובעין, וכן בבריכות גדולות שאין להם מוצא ומובא, הרי אלו מותרים כל זמן שלא פרשו חוץ לבור או חוץ לכלי, וכן ה"ה לשאר משקין שבכלים נמי מותרים כל זמן שלא פרשו חוץ לכלי^[א].

ד. אפילו אם פרשו לדופן הבור מבפנים או לדופן הכלי מבפנים, מותרים, דכל זמן שלא פרשו לאחורי הכלי לא מקרי שרץ הארץ, אבל אם פרשו לאחורי הכלי ועל שפתו

עינים והארות

ופירשו ויצאו לארץ, עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא שם, מב) לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום, לאסור אלו שפירשו לארץ, ולוקה. ויש חולקים וסוברים שלאויים הללו אמורים בכל שרץ הארץ, ואף השרצים שנבראים באשפות ושנבראים בפירות בכלל שרץ הארץ, ולוקה עליהם המש כשאר שרץ הארץ (רמב"ן בהשנותיו לסהמ"צ שורש ט, וכן הסמ"ג לא מנה לאויים מיוחדים באלו אלא כללם בכלל שרץ הארץ לאוין קלא).

[ב] בא"ה שם (אות ב). רמב"ם (פרק ב' מהלכות מאכלות אסורות): המסנן את היין או את החומץ או את השכר, ואכל את היבחושין או את היתושין והתולעת שסינג, לוקה משום שרץ המים, או משום שרץ העוף ושרץ המים. וכן כתב הש"ך (סק"א) על פי המבואר בשלחן ערוך (סימן פד סעיף ג'), דהמסנן מים או שאר משקים, והיו בו תולעים או יתושים, אף על פי שחזרו לתוכו אסורים שכבר פירשו. לפיכך משקה שדרך ליגדל בו תולעים וכיוצא בהן, אין לסננו בקשין וקסמים בלידה, שמא יחזרו ויפלו לתוך הכלי ויבואו לשתות.

[ג] בא"ה שם. הרמב"ם (בפרק ב' מהלכות מאכלות אסורות) כתב, דשרץ המים הנברא בבורות שיחין ומערות הואיל ואינם מים נובעים והרי הם עצורים, הרי הם כמים שבכלים ומותר

בהם ראשונים: דעת הרמב"ם (שם ה"א וה"ו והכ"ג) שלוקים אחת. ורוב הראשונים (בה"ג הלכות דגים ושאלתות שאילתא סד ורש"י עירובין כה. ופסחים כד. ומכות טז: ורמב"ן בהשנות לסהמ"צ שורש ט בפ"א אכל פומיתא לוקה ארבע) חולקים וסוברים שהאוכל שרץ הארץ לוקה חמש, משום וכל השרץ השרץ וגו' לא יאכל, ומשום לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום (ויקרא יא, מב), ומשום ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ (שם כג), ומשום שני הלאויים האמורים בסתם שרצים: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם, והאוכל שרץ העוף לוקה שש, משום וכל שרץ העוף וגו' לא יאכלו, ושלשה משום שלשת הלאויים האמורים בשרץ הארץ, ששרץ העוף בכלל שרץ הארץ, ושתים משום הלאויים שנאמרו בסתם שרצים, שעל ריבוי לאויים האמורים בעבירה אחת לוקים משום כל לאו ולא.

כתב הרמב"ם (שם פ"ב הי"ג) שרצים שנבראים באשפות ובגופי הנבילות, כגון רמה ותולעת וכיוצא, הם הנקראים רומש על הארץ, והאוכלם עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא יא, מד) ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ, ולוקה, וכתב הרמב"ם (שם והי"ד) וכן האוכל שרצים שנבראו בפירות ובמאכלות,

מבחוץ או מן הבור ולהיזן אסורין משום שרץ הארץ, יען כי תיכף כשפרשו ממקום גידולם נקראו שרץ הארץ וכו'.

ה. אף על פי שאמרנו תולעים שבמים שבכלים ושבור שהם מכונסין שלא פירשו מותרים מן התורה, מ"מ אסורים מדרבנן משום בל תשקצו את נפשותיכם אם בולעם לבדם, דהיינו שיכניס ראשו לבור או לכלי ויבלע התולע בפיו מן המים וכו'.

ו. ואם בולען עם המים ביחד אין בזה משום בל תשקצו דאינו נמאס בעיניו, כיון שאין בולע התולע בפ"ע אלא יורד לתוך פיו עם המשקין, ומיהו אם באמת מאיסי ליה אפילו שבולען עם המשקה, יש בזה איסור בל תשקצו וכו'.

ז. תולעים הגדלים בפירות או בירקות במחבר אסורין מן התורה משום שרץ הארץ, אף על פי שלא רחשו ולא פרשו, ויש אומרים דאינו אסור אלא עד שירחשו, ואף על פי דמרן ז"ל סתם בש"ע דבעינן שירחשו, מ"מ כיון דרבו האוסרים אפילו שלא רחשו, הכי נקטינן להלכה לאסור גם בלא רחשו, דיש להחמיר באיסור תורה וכו'.

עיונים והארות

הקישות או נאסרת, אבל אם אינה מהלכת לא נאסרת משום שרץ השורץ על הארץ.

ואמנם הטור (סימן פד) הביא בשם הרשב"א שחולק על רש"י וסובר, דגם אם התולעת אינה מהלכת בתוך הקישות אסורה. והוא מדברי הרשב"א בתורת הבית (בית ג' שער שלישי) שכתב בזה"ל: מלשון רש"י נראה דדוקא כשהחור רחב כדי שיוכל הרחש להתהלך בתוכו, דהשתא קרינן ליה שרץ השורץ על הארץ, ואינו מחוור, דכל תולעת הגדלה בתוך הפרי בעוד הפרי מחובר לקרקע הרי הוא כגדל על הקרקע, וההוא ודאי שרץ השורץ על הארץ קרינן ביה.

והנה מרן בבית יוסף (סימן פד) כתב, כיון דהתוס' והרא"ש ורש"י והר"ם מסכימים להיתר, הכי נקטינן. וכן הוא בשלחן ערוך (סימן פד סעיף ו'): תולעים הנמצאים בפולין ואפונים תחת הקליפה, והקליפה משחרת עליהם מבחוץ, וכשמסירים הקליפה יוצאים היבחושים תחתיהן, מותרים לפי שהם מונחים במקום צר לא קרינן

ושוחה ושוחה ואינו נמנע. [ד] בא"ח שם.

[ה] בא"ח שם (אות ג) הב"ח (בקונטרס אחרון) כתב, דמה שמותר לשתות מהם ולא חששו משום איסור בל תשקצו, היינו משום דאינו בולע מהם בעין, אלא בתוך המים ששותה. וכן כתב הש"ך (סימן פד סק"ג), שהרי אין כוונתו אלא לשתות.

[ו] בא"ח שם. כן דעת המ"ז (סק"ב) דהיינו דוקא כשאין מאוסים עליו, אבל אם הם מאוסים עליו, אפילו עם המים אסורים משום בל תשקצו.

[ז] בא"ח שם (אות ו). הנה בגמ' חולין (סו.) אמרו, אמר שמואל, קישות שהתליעה באביה אסורה משום שרץ השורץ על הארץ. ופירש רש"י, שהתליעה בעודה מחוברת, שרץ הארץ היא, והתולעת אסורה באכילה, דכיון שמהלכת בתוך הקישות, והיא מחוברת בקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע, אבל התליעה לאחר מכאן, מותרת עד שתצא לאויר. ע"כ. ומדקדוק לשונו משמע, דוקא אם התולעת מהלכת בתוך

ה. הפולין דרכם להתליע במחובר, ולכן אפילו אם נמצא בהם נקודה שחורה צריך לחטט ולהסירה שהיא אסורה כתולע ממש, יען דמקום שיתחיל התולע להתרקם נעשה אותו מקום שחור וכו'.

ט. פירות שחזקתן שלא להתליע במחובר אלא רק בתלוש, אם התליעו בתלוש, מותרים, דלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ טו.

י. בד"א כשלא פירש מן הפרי, אבל אם פירש מן הפרי אפילו לא הגיע לארץ אלא שמת באויר קודם שהגיע לארץ, ואפילו לא פירש כולו אלא מקצתו, או שלא פירש אלא ע"ג הפרי, או על הגרעין שבתוכו, או שפירש מפרי לפרי בלא אויר כגון שהם דבוקים יחד ויצאה התולעת מזה לזה דרך נקב בלא ראיית אויר, בכל הני גווני דין פירש יש לו ואסור משום שרץ טו.

יא. לא אמרינן לחלק בין פירש ללא פירש, אלא רק בפירות שמוחזקין אצלנו שאין מתליעין במחובר אלא רק בתלוש, אבל פירות דיש להסתפק בהם שהתליעו במחובר, אף על גב דאין הדבר ברור הרי אלו אסורים אפילו אם לא פירש, משום דספק תורה להחמיר יא.

יב. עלי הכ"ס דרכן להתליע במחובר, וכן הכרפס והכרתי מתליעין במחובר, ואין לאוכלם בלא בדיקה, וב"ה בימינו יש עלי גוש קטיף או מקומות אחרים שמגדלים אותם בחממות ונקיים מתולעים ובכ"ז צריך שטיפה בסבון כמה פעמים ובדיקה ויאכלו ענבים וישבעו יב.

עיונים והארות

מהדורת תשס"ח) וירווח לך.

[ז] שם [ב"א שם (אות ז).

[ט] שם (אות י).

[י] שם.

[יא] שם (אות יא).

[יב] כתב החתם סופר (חלק אורח חיים סימן קלב) בזה"ל: ואודות המרור לפסת, רגיל אני לדרוש בשבת הגדול, כי מי שאין לו אנשים נאמנים יראי שמים לבדוק היטב החסא ולנקותה מרחש תולעים קטנים הנמצאים בה מאד מאד שאינם ניכרים לחלושי הראות, טוב שיקח למרור תמכא שקורין קרייזן, כי הלילה להכשיל

בהו השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחשו. ואמנם הרמ"א סובר דבמחובר אפילו שלא ריחש קרינן ביה גם כן שרץ השורץ על הארץ, וכדעת הרשב"א והר"ן ורבינו יחיאל. והיינו, דאם נמצאים נקודות שחורות במיני קטניות לדעת הרמ"א אסור לבשלם כך, אלא צריך לחטט בכל נקודה עד שיוציא את הנקודה השחורה, דאיסורו כמו התולעת עצמו. דאף שלא ריחשו הוי כמו תולעת שאסור אף על פי שלא פירש, דסבירא ליה דמחובר אע"ג שלא ריחש קרינן ביה גם כן שורץ על הארץ. ועיין ילקוט יוסף (איסור והיתר כרך ב' דף ר"ב

יג. יזהרו הנשים לבדוק היטב החזרת מן התולעים, וכך את הכרפס, כי על כל תולעת חייבים חמש מלקיות, והכל תלוי בצואר האשה שהיא עקרת הבית, וכל בני הבית סומכים על בדיקתה, ואם תקל ראש בבדיקתה אפשר שתתחייב מלקיות יותר משערות ראשה.

יד. אין לאכול תאנים קודם הבדיקה, מפני שמצוי בהם תולעים, ולכן צריך לבדוק היטב עד כמה שעין האדם רואה הרק היטב ויג.

עיונים והארות

עונשים מרים עד מוות ולא יעבור. ואם נתבונן הרי באכילת נבילה וטריפה וחזיר אין אלא לאו אחד, ובאכילת תולעת אחת יש ארבעה לאוין, ובאכילת נמלה וכל שרץ העוף חמשה לאוין, נמצא שהאוכל בלי זהירות וכלי בדיקה במעט רגע אוכל מאה תולעים, ועובר תילי תילים של לאוין בשאט נפש בלי שום הנאה כלל, רק ממיעוט זהירות. ועל זה וכיוצא בזה נאמר (ישעיה ה, יח): הוי מושכי העון בחבלי השוא, ובמשלי (כג): הנה כי כן ושמת סכין בלועך, אם בעל נפש אתה. וצריך להזהיר לעם על זה, כי ישראל קדושים רוצים להיות גדורים.

[יג] שלחן ערוך (סימן פד סעיף ח) וכתב בכף החיים (אות קג) דיש לזהר בבדיקת התאנים מאד מאד כי התולעת דומה למוץ התאנים, ולפעמים אינה נראית עד שמסתכלים הרבה. ועיין עוד בהמשך דבריו שכתב שיש בתאנים תולעת שהורגת את האדם.

באיסורי לאוין מן התורה לקיים מצות מרור שבזמן הזה היא מדרבנן.

גם מהר"ח פלאני בספר חיים לראש (דף עב) כתב, יזהיר מאד לבני ביתו לבדוק היטב החזרת כראוי, וכל היד המרבה לבדוק בנשים הרי זו משובחת, פן חלילה במקום מצוה יפגעו באיסור של חמש מלקיות. גם בפלא יועץ (ערך בדיקה) כתב, ובענין התולעים רבה המכשלה שיש הרבה מיני פירות וירקות שנמצאים בהם תולעים, ורבים מעמי הארץ אין נוהרים ואוכלים אותם בלי בדיקה. וצריך להזהיר לעם על זה וכיוצא בזה, כי ישראל קדושים רוצים להיות גדורים ופרושים, אבל הם שוננים. ה' הטוב יכפר בעדם וכו'. והיוב גדול מוטל על כל אדם לבדוק את המאכלים כשיש בהם חשש תולעים, וכבר צווחו על זה בספרים צעקה גדולה ומרה, שהרי כל אשר בשם ישראל יכונה, לא יאכל נבילה וטריפה או בשר חזיר וכדו', אפילו יתנו לו כל כסף וזהב שבעולם, ואם ירצו לאונסו, יסבול

מאמרי הזוהר על הפרשה

ח"ג דף ל"ז עא

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא וְגו' משה
לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. **וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מַאי יוֹם**

הַשְּׁמִינִי ושואל על מש"כ ויהי ביום השמיני, כלומר על איזו ספירה הוא רומז אחר שכבר אמרת כי שבעת ימי המלואים הם כנגד השבע ספירות של ז"א, אם כן מהו יום השמיני, ותחילה הקדים קושיא אחרת, ואמר. **אֵלָּא, בְּתִיב וּמְפַתַּח אֶהְל מוֹעֵד וְגו' אמר**

הכתוב בסוף פרשה הקודמת ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאות ימי מלואיכם, **כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יַדְכֶם. כִּי שִׁבְעַת, בְּשִׁבְעַת יָמִים מִיַּבְעֵי לֵיהּ** וקשה, שהיה לו לומר ב'שבעת באות ב', כלומר בהמשך שבעת ימים ימלא הקב"ה את ידם, **אוֹ שִׁבְעָה יָמִים יִמְלֵא אֶת יַדְכֶם, מַאי כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא** כלומר ימלא בניקוד חיר"ק תחת ה' וקמ"ץ תחת המ', שפירושו שממלא ידכם על ידי אחרים, למה כתוב שבעת ימים ימלא,

שמשמע שעצם הימים ממלאים את ידיהם.

אֵלָּא, זַכָּאִין אֵינּוֹן כְּהֵנִי, דְּמַתְּעֵטְרִי בְּעֵטְרוֹי דְּמַלְכָּא
קְדִישָׁא וכדי לתרץ קושייתו הקדים ואמר אשריהם הכהנים שמתעטרים

בעטרותיו של המלך הקדוש, דהיינו שמקבלים הארות ממוחין של ז"א, **וּמְשִׁיחִין בְּמִשַּׁח רַבּוֹת קְדִישָׁא** והם משוחים בשמן משחת קודש, **בְּגִין דְּאִתְעַר מִשַּׁחָא (אֲחֵרָא) עֲלָאָה, דְּמִשְׁקֵי לְכָל שִׁבְעָה** לפי שנתעורר שמן אחר העליון, שהוא המוחין דאימא שהיא קבלה מאבא, שמשקה לכל שבע הספירות, **וְאִתְמַשְׁחָן מִתְּהוּא רַבּוֹת קְדִישָׁא, וְאִתְדַלְקוּ מִנֵּיהּ כָּל אֵינּוֹן שִׁבְעָה בּוֹצִינִין** והכהנים נמשחים משמן משחת קודש

ההוא, ועל ידי זה הם מקבלים הארת המוחין דאבא על ידי אימא, ונדלקים ומאירים ממנו כל אותם השבעה מאורות שהם הז"ס דז"א, וְהָאֵי מֹשֶׁח רְבוּת, הוּא פְּלָא דְכָל שְׁבַעָה, וְכִלְהוּ בֵיה אֶתְפְּלִילוּ וזה השמן המשחה שהוא השפע של אימא, הוא כלל השפע של כל שבע הספירות, וכל הז"ס דז"א נכללות ומשרשות באימא.

וּתְנִינָן שִׁיתָא אֵינּוֹן, וְכִלְהוּ אֶתְפְּלִינָן בְּהָאֵי ולמדנו שהם רק שש ספירות, כי ז"א כלול רק מו"ק (אלא שלפעמים מונים את עטרת היסוד לשביעי).

וכולם כלולים בשביעי שהוא הבינה, וְדָא הוּא פְּלָא דְכִלְהוּ, וּבְגִין כְּדִ שְׁבַעַת יָמִים יְמֵלָא והיא כוללת את כולם, ובשביל זה כתוב שבעת ימים ימלא את ידכם, והיינו הבינה שנקראת שבעת ימים היא תמלא את ידכם, דְּהָא בְּהָאֵי תְלִיין כי בה תלויים ומשרשים כל הז"ק לז"א, והרי היא כלולה משבע בחינות לכן היא נקראת שבעת ימים. וְעַל דָּא, אֶקְרִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בַּת שְׁבַע וכן על דרך זה נקראת כנסת ישראל שהיא המלכות בת שבע. ומפרש מֵאֵי אֵיְהִי בַת שְׁבַע. דְּאֵיְהִי כְּלִילָא מְשִׁיתָא אֶתְרָנִין מדה הטעם שהיא נקראת בת שבע, ואמר לפי שהיא כלולה מהארת השש ספירות אחרות דז"א, ועם בחינת עצמה הרי הם שבע בחינות, לכן היא נקראת בת שבע.

כִּיּוֹן דְּהָאֵי שְׁבַעָה, אֲשֵׁלִים לְהוּ לְכַהֲנֵי ואמר עוד כי כיון שזה השבעה שהיא הבינה, השלימה את הכהנים בשבעת ימי המלואים, שאז נשלמו גם הז"ס דז"א, וְאֶעֱטֵר לוֹן, וּמֹשֶׁח לוֹן בְּכִלָּא והעטיר אותם ומשח אותם בכל הארות המוחין ובכל ההשפעות שנמשכו לז"ס דז"א, כִּד מָטוּ לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאֵיְהִי תְמִינָאָה כשהגיע השפע לכנסת ישראל, שהיא השמינית מבינה ולמטה, אֶתְפְּקֵד אֶתְרֵן לְקַרְבָּא עֲגָל או נצטוה אהרן להקריב עגל לחטאת, בְּגִין דְּאֵיְהוּ בְּרִיָּה דְּפָרָה, לְכַפָּרָא עַל הַהוּא

חֹבֵא דְעֵגֶל אֶחָרָא דְעֵבֶד אֶהָרִן שֶהֶעֱגֵל הוּא בְנוֹ שֶל פְּרָה, הַרְמוֹזֵת עַל
הַמְלָכוֹת (עַל שֵם הַפֶּ"ר דִּינִים שְׁבָה עִם ה' הָאֲחֵרוֹנָה דְשֵם הוּי"ה שְׁלֵה), כְּדֵי לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ
הַחֲטָא שֶל עֵגֶל הָאֲחֵר שֶעֲשֵׂה אֶהָרִן, וְחָב לְגַבֵּי פְרָה, דְאִיְהִי תְּמִינָאָה,
שְׁלִימוֹ דְמִמוֹנִיָּה (ס"א דְאִמוֹנִי) יִשְׂרָאֵל שְׁבֹזָה חֲטָא אֵל הַפְּרָה שֶהִיא
הַמְלָכוֹת שֶהִיא הַסְפִירָה הַשְּׁמִינִית מְבִינָה וְלִמְטָה, וְהִיא נִקְרָאת שְׁלוֹמֵי אִמוֹנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶהִיא
מְשַׁלֶּמֶת אֶת הוּ"ק דו"א הַנִּקְרָא יִשְׂרָאֵל, לְשֶׁבַע בְּחִינּוֹת. וְאִשְׁתַּכַּח פְּהֵנָּא שְׁלִים
בְּכֻלָּא, בְּתִמְנֵיָּא מִינֵי לְבוּשֵׁינ דִּיקָר וְאִז נִמְצָא שֶהֶכְהֵן הוּא שְׁלֵם
בְּכֹל, כִּי נִתְקַן עַל יַדֵּי הָעֵגֶל לְחֲטָאת מִמָּה שֶפָּגַם בְּמַלְכוּת, וְכַנְגֵד מֵהַמְלָכוֹת הִיא הַסְפִירָה
הַשְּׁמִינִית, הוּא צְרִיךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁמוֹנֵה מִינֵי לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שְׁלִים בְּכֹל בְּתַרְיִן,
שְׁלִים לְעֵילָא, שְׁלִים לְתַתָּא וְאִז הוּא שְׁלֵם כְּכֹל הַשְּׁמוֹנֵה סְפִירוֹת מֵהַבִּינָה
עַד הַמְלָכוֹת, וְהִרִי הוּא שְׁלֵם לְמַעְלָה וְשְׁלֵם לְמַטָּה, וְבוֹזָה מִתּוֹרֵץ מֵהַ שְׂשֹׁאֵל בְּרִישׁ הַמֵּאמֵר מֵאִי
יוֹם הַשְּׁמִינִי, וְהֵינּוּ הַמְלָכוֹת שֶהִיא שְׁמִינִית לְבִינָה.

וּבְכֻלָּא, בְּעֵי לְאַחֲזָאָה עוֹבְדָא. וְעַל דָּא אֶתְעֵבִיד בִּיה
בְּאֶהָרִן עוֹבְדָא לְתַתָּא וּבְכֹל דְבַר שֶהָאֲדָם עוֹשֶׂה צְרִיךְ לְהִרְאוֹת
שׁוֹהַ הַמַּעֲשֶׂה שֶעוֹשֶׂה לְמַטָּה, הוּא מְכוּוֹן לְאִיזָה תִיקוּן שֶל מַעְלָה, וְעַל כֵּן נַעֲשֶׂה בְּאֶהָרִן מַעֲשֶׂה
לְמַטָּה, דֵּהֵינּוּ כֹל סֹדֵר טַהֲרָתוֹ וְהַלְבַשְׁתּוֹ בְּשֶׁבַעַת יְמֵי הַמְלוֹאִים, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶהֶקְרִיב אֶת
הַקֶּרְבָּנוֹת, בְּגִין דִּיתַעֲרֵר הָכִי לְעֵילָא כְּדֵי שִׁתְעוֹרֵר כֵּן לְמַעְלָה בְּשֶׁרֶשֶׁם,
וְיִשְׁתַּכַּח פְּלָא בְּגוֹוֹנָא חַד וְיִמְצָא לְמַעְלָה וְלְמַטָּה הַכֹּל בְּאוֹפֵן אֶחָד, וּבְדִין
אֶתְבְּרָכָאן עַלְמִין פְּלָהוּ, וּמְשַׁתְּכַחִין בְּרָכָאן עַל יְדָא
דְכֵהֵנָּא וְאִז מִתְבְּרָכִים כֹּל הָעוֹלָמוֹת, וְנִמְצָאוֹת הַבְּרָכוֹת לְמַטָּה עַל יַד הַכֹּהֵן. וְהֵכָא
אִשְׁתַּלִּים פְּהֵנָּא בְּכֻלָּא פְּרָקָא חַזִּי וְכַאֵן בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְמַלּוֹאִים נִשְׁלֵם
אֶהָרִן הַכֹּהֵן בְּכֹל פְּרָטֵי הַשְּׁלִימוֹת כְּרָאוּי לְהִיּוֹת.

עֶגְלָה לְפָנָה. דְּכָתִיב עֶגְלָה בֶּן בֶּקָר לְחֻטָּאת ושואל, למה היה צריך
 אהרן להביא עגל לחטאת, שכתוב ויאמר אל אהרן קח לך, **בְּגִין הַהוּא**
חֻטָּאת, דְּעֵבֵד בְּקִדְמִיתָא והשיב כדי לכפר על חטא העגל שעשה בתחילה.
וְאֵיל לְעוֹלָה, מֵאֵי טַעְמָא אֵיל ומש"כ איל לעולה, שואל למה היה צריך
 להקריב איל לעולה. **בְּגִין אֵיל דִּי צַחֲק, דִּהוּא עוֹלָה תְּמִימָה** והשיב,
 בשביל אילו של יצחק שהיה עולה תמימה, כלומר כדי להמתיק את הגבורות ד"א הנקראת
 יצחק שנמשכו אל המלכות, עד שתהיה המלכות עולה תמימה ונקיה מכל פגם ודין, **וְהָאֵי**
אֶתְחִזִּי לְקָרְבָּא, לְאִשְׁלָמָא כְּלָא וזה האיל ראוי להקריב לעולה כדי
 להשלים את המלכות בכל פרצופה, על ידי המתקת דיני יצחק שבה. **וְהָאֵי אֶתְר,**
מִסְטָרָא דִּי צַחֲק אִשְׁתָּאב. וְהָאֵי אֵיל בְּגִין אֵיל דִּי צַחֲק
מִתְקָרְבָּא עוֹלָה, (בְּגִין דְּאֵיְהִי עוֹלָה) כי המלכות מצד יצחק שואבת ויונקת את כל
 הדינים, כי כל בנין המלכות הוא מצד הגבורות, ולכן האיל הזה נקרב לעולה בשביל אילו של
 יצחק, כלומר להמתיק את הגבורות של המלכות **דִּהָא עוֹלָה לְעֵילָא סְלָקָא,**
וּבְגִין לְאִעְטָרָא לָהּ בְּשְׁלִימוֹתָא כי על ידי קרבן העולה נתקנת המלכות
 מפגמיה, ואז היא יכולה לעלות למעלה להתייחד עם ז"א, וכדי לעטר אותה בשלימות מעטרת
 הבינה. **עֶגְלָה וְאֵיל: עֶגְלָה בְּגִינָה, כְּדָקָא מְרִן. אֵיל, לְאִשְׁלָמָא** (דף
 ל"ז ע"ב) **לָהּ בְּשְׁלִימוֹ דִּי צַחֲק בְּדָקָא חֲזִי** לכן הקריב אהרן עגל ואיל,
 ומפרש, עגל את העגל הקריב בשבילה, כמו שאמרנו לעיל, כדי לתקן את הפגם שנפגמה
 המלכות בחטא העגל ותטהר ממנו, ואיל הקריב בשביל להשלים אותה בשלימותו של יצחק
 כראוי, כלומר כדי להמתיק כל דיניה מה שקבלה מגבורות של ז"א, ועל ידי זה תשתלם ותוכל

לעלות להתייחד עם ז"א.

וְיִשְׂרָאֵל דִּחְבּוּ עִמֶיהָ דְכָהֲנָא בְהַאי, מְקַרְיָבִין כְּגוֹוָנָא דָּא

וישראל שחטאו עם אהרן הכהן בחטא העגל, גם הם מקריכים כעין זה עגל ואיל, **דְכָתִיב וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבּוֹחַ לְפָנַי יְהוָה. שׁוֹר, עַל מַה דִּחְבּוּ** ומפרש שור הקריבו על מה שחטאו בעגל, דהיינו לתקן את הפגם שפגמו עי"ז במלכות. **וְאֵיל לְאִשְׁלָמָא לְהַאי אֶתְרַ בְּשִׁלְיָמוֹ דִּיצְחָק** להשלים את המלכות בשלימות דיני יצחק, כלומר להמתיק את דיני הגבורה שנמשכו אליה

מז"א♦

שבת מברכים - ר"ח אייר

חודש אייר נקרא חודש "זיו" בלשון חז"ל. (עיין מלכים א' פרק ו' פסוק א' ובמסכת ראש השנה ב:)

והנה הצירוף של חודש ניסן הוא ישמחו השמים ותגל הארץ יהו"ה. וכמו בתפילין של רש"י. קדש לי כל בכור כנגד י' של שם הוי"ה. כי יביאך כנגד ה' ראשונה של שם הוי"ה. שמע כנגד אות ו' של שם הוי"ה. והיה אם שמע נגד אות ה' אחרונה של שם הוי"ה. חודש אייר הצירוף שלו הוא "יתהלל המתהלל הסכל וידוע. יהה"ו כמו תפילין של ר"ת קודם פרשת והיה אם שמע אח"כ שמע.

וידוע שתפילין של רש"י הם בבינה, ושל ר"ת בחכמה, ומעלתם גדולה יותר ולכן לא מברכים עליהם. וא"כ גם חודש אייר מעלתו גדולה כי הוא בחכמה ואפשר להשיג בו סודות גדולים, וכמו שרשב"י גילה סודות התורה בחודש הזה, ולכן כל אדם ישתדל מאוד בלמודו ובפרט בסודות התורה שעיקר שם "חכמה" נאמר כידוע על סודות התורה. שאז חלה ההילולא דרשב"י בח"י באייר. ועי"ז יפקון מן גלותא ברחמי. וע"י הלימוד והשמחה בל"ג בעומר ובפרט אצל ציון הרשב"י זיע"א אפשר לפעול כל הישועות וכמ"ש רשב"י זיע"א יכולני לפטור את העולם ממידת הדין זיע"א.

וכן ידוע דחודש זה נקרא "בל" לרמוז על ל"ב נתיבות חכמה וכנו"ל.

גם בחודש זה יש לנו את העזרה של אבותינו הקדושים שנרמזו בשם החודש אייר ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל שהם מתפללים ושומרים על עם ישראל.

גם אייר ר"ת אני ה' רפאך מפני שחודש זה מסוגל לרפואה. ובפרט שבחודש זה התחיל לרדת לעם ישראל המן במדבר. וגם התחיל בארה של מרים ליתן מים במדבר, ורבנו האר"י השקה את המהרח"ו מבארה של מרים ונתגלו לו סודות התורה וגילה לנו אותה. והיתה על ידו רפואה גדולה לעם ישראל ולכן חודש זה מסוגל לרפואה שלמה.

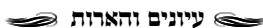
אייר עולה "ארך" – ארך אפיים ורב חסד. ארך זה "אריך" – הכתר העליון שמוריד שפע וברכה וממתק את כל הדינים, וגם ארך מלשון ארוכה ומרפא.

גם ארך עולה גי' "רויה". שנא' דשנת בשמן ראשי כוסי רויה אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חי אייר ר"ת אויבי ישובו יבשו רגע. הקב"ה יכלה כל האויבים מעם ישראל אויב פרטי וכללי והכל בזכות אבותינו הקדושים.

מאמרי הפרשה

לא יחרץ כלב לשונו – יחרץ אותיות חריץ שמו של שר של הכלבים

זה עתה יצאנו מהג הפסח יצאנו מקליפת מצרים וכידוע מצרים תחילתה מ' פתוחה סופה מ' סתומה ומי שנכנס למצרים לא יכול ליצאת משם לעולם בחומת מצרים היו שערים ועליהם יש צורת כלב ובשער אחר צורת חתול וכדומה, ומי שבורח מאחד השערים מיד יודעים מאיזה שער ברח, כי אותה הדמות שישנה על השער אם חתול כל החתולים של מצרים צועקים ויודעים שברחו משער זה ורודפים אחריו. ועם ישראל יצאו משער שהיתה עליו דמות כלב וכל הכלבים שתקו שנאמר "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" וכתב על זה הרב "מגלה עמוקות" כי שר של הכלבים שמו חריץ והוא שולט במי שמספר לשון הרע, וידוע שאמרנו הו"ל לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בעבור שלא דיברו לשון הרע, ועפ"י יובן מש"כ ולכל בני ישראל לא יחרץ. יחרץ – אותיות חריץ. כי השר של הכלבים הנקרא חריץ לא היה לו כח לשלוט היות ועם ישראל לא דיבר לשון הרע וידו.

עיונים והארות

טובה ותביא להם חתנים ואני אתן לך כסף מכובד על כל שידוך, א"ל טוב אני אחפש לך חתנים אבל בא נראה מה הבעיות שיש עם כל בת – בת אחת היתה עצלה לא אוהבת לעשות

[יד] מעשה שהביא המגיד מדובנא באדם אחד שהיו לו שלש בנות ולכולן היו להם בעיות ולא התחתנו, הלך אצל שדכן אחד וא"ל תראה הבנות שלי כבר עברו את הגיל שלהם תעשה לי

וע"פ זה פירש החיד"א (ישעיה מ' ו-ה) "קול אמר, קרא ואמר, מה אקרא כל הבשר הציר וכל חסדו כציץ השדה, יבש הציר נבל ציץ כי רוח ה' נשבה בו". פי' כאשר הולכים אחרי החומר שהוא הבשר או שולטת בהם קל"י חרי"ץ, וכל חסדו כציץ השדה פי' מכיון שכל חסד שעושים אך ורק בשביל עצמם ולא עבור אחרים א"כ כציץ חלף הלך כיון שעושים כדי שיצא שמם בעולם ולא לשם שמים.

אבל בזמן נאולת מצרים יבש הציר – לא שלט בהם קל"י חרי"ץ, נבל ציץ גי' קי"ץ ולכן היו צריכים להיות במצרים עוד קי"ץ שנים. כי רוח גי' רד"ו שיצאו ברד"ו שנה והטעם כי רוח ה' נשבה בו ר"ת גי' שערי בינה וה' היא השכינא.

עיונים והארות

הכל בסדר אתם א"כ ודאי גם אצל השלישית הכל בסדר, הלך אצל השלישית נכנס אצלה והנה היא מתחילה לספר לו לשה"ר על זה ועל זה – על בעלה ועל המיה, ואומרת לו שהבעל שלה עושה לה צרות וממרר לה את החיים – אם אתה לא מאמין לי אתה יכול להשאר כאן ולהתחבאות בתוך הארון ותראה כשהוא יבוא מה הוא עושה, טוב הוא התחבא אחורי הארון וכשנכנס בעלה היא התחילה לצעוק: מה אתה רוצה להכות אותי, האבא שמע את הצעקות ופחד אולי הוא רוצה להרוג אותה מיד יצא והוציא סכין והרג אותה, הילדים שלו ראו שהוא הרג את האבא שלהם הלכו והרגו אותו ג"כ, וכשהיא ראתה ככה אמרה אני גם אהרוג את עצמי הלכה והרגה את עצמה וכך נמרר כל הענין, א"כ כמה חמור המדה הזאת של לשה"ר שהביאה את כל זה, ובאמת רואים שהבנות האחרות על אף הבעיות שהיה להן הצליחו להסתדר טוב, אבל זאת שדיברה לשה"ר לא הצליחה להסתדר ובסוף בא להם ג"כ האסון הזה, ובפרט בזמנינו – אדם יכול לדבר דיבור אחד של לשה"ר ותיכף הדיבור שלו מניע עד אמריקה, ובר מינן איזה חרבן יכול לבוא אפילו מדיבור אחד. (דרש יהודה)

כלום לא לכבס ולא לבשל ומי יקח אותה, אמר השדכן: היא צריכה בחור עשיר גדול שיש לו משרתים והיא תוכל לשבת לה ולא לעשות כלום, הלך והביא לה חתן אחד עשיר, הבת השניה היה לה מום כזה שהיתה כל הזמן גונבת וגם בבית אביה גנבה כל מה שראתה, וזה נורא ואיום מה לעשות אתה – הלך השדכן והביא לה אחד עשיר גדול ואמר לה הנה המפתחות של האוצר שלו יהיו בידים שלך ויהיה לך הכל ולא תצטרכי לגנוב כלום, הבת השלישית היתה מדברת כל הזמן לשה"ר – על זה מדברת ככה ועל זה ככה ולא מדברת אף פעם דבר טוב רק דברים רעים, ומה יש לו לעשות אתה הוא מוכרח לחתן גם אותה – הלך ומצא לה אדם אחד סבלן ולא היה אכפת לו מה היא מדברת. לימים האבא הזה רצה לראות מה שלום הבנות שלו ואיך הם מרוצות, הלך אצל הראשונה וראה אותה שמחה, אמרה לו: אבא זיכית אותי, החיים שלי טובים – הבעל שלי טוב הוא נותן לי הרבה משרתים ואני לא צריכה לעשות כלום, הלך אצל השניה שהיתה גונבת ראה שגם היא מאושרת ונהנית מהבעל שלה – המפתחות של האוצר שלו ביד שלה ויכולה לעשות כל מה שרוצה ואין לה צורך לגנוב, אמר ב"ה הנה השתים האלה

השמחה בזמן המשכן ובית המקדש, וביום שהוקם המשכן למטה הוקם למעלה שהוא של מטטרו"ן וביום שנבנה המקדש למטה נבנה למעלה שהוא עולם הבינה

פרשת שמיני פותחת בתיאור הנוכת המשכן, ובהתגלות כבוד ה' לעיני ישראל. ובעין זה היה גם לגבי הנוכת בית המקדש על ידי שלמה המלך. הנה בזמן שהיה המשכן וכן בזמן שהיו קיימים בתי המקדש הייתה התגלות ניסית על טבעית, והייתה השכינה ורוח הקודש מרחפת ומרעיפה קדושה וטהרה על כל העם, כל עם ישראל שהיו בגולה וכן אלו שהיו בארץ ישראל, ועלו לרגל לירושלים - למקדש ונהנו מזיו השכינה. עליה לרגל זו לבא לבית המקדש מקום השראת השכינה נתנה להם עוז ותעצומות נפש וחיוזק רוחני למשך כל ימות השנה. לעומת זאת, כשהיו ישראל בגלות ואפילו בעודם בארץ ישראל, הרגישו את עוצמתה של הסתרת הפנים וחוסר הקדושה והטהרה והאהבה והאחדות המיוחדת את העם. התפילה הזכה והטהורה שהייתה שגורה כל העת בפי העם הייתה: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים".

ונתבאר בזה"ק פרשת תרומה דף קמ"ג ע"א, פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים וכו' - שירה זו אמרה שלמה המלך בזמן שנבנה בית המקדש, שאז כל העולמות נשלמו למעלה ולמטה בשלמות אחת, כי השווה העולם התחתון לעולם העליון ע"י בנין בית המקדש, וירדה השכינה לשכון בתחתונים כמו ששוכנת בעליונים, ע"י האורות הגדולים והספירות העליונות של עולם האצילות, שירדו האורות דאצילות עד עולם העשיה, וכל זה דרך אור השכינה שירדה לשכון בתחתונים. ואז היתה המלכות בשלמותה, ובית המקדש של מטה נבנה כעין של מעלה.

והנה בשעה שנבנה ביהמ"ק למטה, לא היתה שמחה לקב"ה כיום ההוא מיום שנברא העולם, ואינו דומה למשכן שעשה משה רבינו, כי המשכן היה כדי שתרד השכינה לארץ ותתלבש במלאך מ"ט להשפיע שפע בעולם התחתון. וביום שהוקם המשכן למטה הוקם עמו משכן אחר למעלה שהוא המשכן של המטטרו"ן אשר בעולם היצירה. אמנם כאשר נבנה בית המקדש הראשון, נבנה עמו ג"כ בית למעלה שהוא עולם "הבינה" סוד ה' ראשונה של הוי"ה ב"ה, וירד ממנה הארה גדולה למטה, וכל שכן שירד למטה. הארת זו"ן שהם אותיות ו"ה בשם הוי"ה ועי"ז נתקיים אור הבינה בכל העולמות והאיר בהם, ומיתק כל הדינים שהיו בהם, ועי"ז נפתחו כל החלונות העליונים להאיר למטה, כי הבינה היא המפתח של כל פתחי הספירות.

ולא היתה שמחה בכל העולמות כהיום ההוא, כי הבינה היא מקור השמחה, אשר על ידה נתעוררה השמחה בכל העולמות, ולכן המשכן ומתן תורה לא היו בערך מעלה זו של בית המקדש הראשון, כי אז פתחו המלאכים העליונים ובני ישראל ואמרו שירה שהיא שיר השירים, אשר היא מצד הבינה שאותה שרו לכבודו של הקב"ה.

"ויהי ביום השמיני" (פ, א)

שמיני למילואים, והוא ר"ח ניסן, שבו הוקם המשכן, ואותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ונטל עשר עטרות

(א) שהיה ראשון למעשה בראשית (ר"ל שחל ביום ראשון שהוא ראשון לבריאת העולם).

(ב) שהיה ראשון לנשיאים (ר"ל ביום זה התחילו הנשיאים להביא קרבנותיהם למשכן).

(ג) שהיה ראשון לכהונה (ר"ל שביום זה התחילו אהרן ובניו, שנקראים כעת כהנים, לעבוד עבודה, שעד אז היתה עבודה בכורים).

(ד) שהיה ראשון לעבודה (ר"ל שבו התחילו להקריב קרבנות ציבור, כמו קרבן תמיד וכדומה).

(ה) שהיה ראשון לברכת כהנים (כלומר, היום הראשון בו התחילו הכהנים לברך את ישראל).

(ו) שהיה ראשון לירידת האש (שזו הפעם הראשונה, שירדה אש מן השמים על המזבח לשרוף את הקרבנות).

(ז) שהיה ראשון לאכילת קדשים (ביום זה נצטוו על דיני אכילת קדשים, שלא לאכול קדשים בכל מקום, רק בתוך מחיצות המשכן, שעד אז אכלו אותם בכל מקום).

(ח) שהיה ראשון לשיכון שכינה (היום הראשון שבו שרתה שכינה בגלוי בישראל).

(ט) ראשון לאיסור הבמות (שמיום זה ואילך אסור להקריב בכל מקום אלא להקריב במשכן).

(י) שהיה ראשון לחדשים (שיום זה היה ר"ח ניסן, שהוא ראשון לחדשי השנה).

"ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן" (פ, א)

מקל גי' ניסן

יום שמיני למילואים, ור"ח ניסן היה, ורמז "קרא משה לאהרן" ר"ת "מקל" גימ' "ניסן", וגם "אברהם יצחק וישראל" ס"ת "מקל", כי זכות אבותינו הקדושים היא שעמדה לנו ונגאלנו בחדש ניסן. ועוד רמז ס"ת "מקל" כלומר אף בסופי הדברים לא תמה זכות אבות ומתחילה ועד סוף זכותם מגן לנו ונגאל בזכותם, "ויקח לו יעקב מקל". (נח"ק).

"ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת" (פ, ט)

הכישוף שולט רק כאשר לוקחים מיד המכשף ולא מניחים ע"ג הקרקע אבל אם מניחים על הארץ לא מצליח הכישוף

להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה (רש"י)

מקשים, הרי מבואר בהרבה מקומות בנמרא ומדרש שאהרן לא חטא מאומה באותו מעשה וכפרה זו למאי אתא.

ואמר הגאון ר' דוד מלידא בעל "עיר דוד":

עפ"י מש"ב הוזה"ק שאילו לא לקח אהרן הזהב מידם, אלא שהיה מניחם תחלה על הארץ, לא היו מצליחים, שנאמר "ויקח אהרן מידם", כי ידוע שאותם מכשפים עשו כישופים ונתן לאהרון מידם ואהרון לא הניח ע"ג הקרקע אם היה מניח היה מתבטל הכישוף ולא היו מצליחים במעשיהם.

לפיכך "ויצא העגל הזה" נמצא שבעצם הדבר באמת לא חטא אהרן, אך עיקר עונו היה הלקיחה לבד, ואינו צריך כפרה, כי אם על הלקיחה, וז"ש "קח לך עגל בן בקר", אני מצווך "לקחת" עגל דווקא, למען היות לך כפרה על אותה לקיחה שלקחת מידם.

"קחו שעיר עזים לחטאת" (פ, ט)

"שעיר" אותיות "עשיר". "עזים" רמזו "ועשיר יענה עזות"

פירשו המפרשים ז"ל מובא ב"אלף המגן" ז"ל: "שעיר" אותיות "עשיר". "עזים" — רמז למה שאומר הכתוב (משלי יח, כג) "ועשיר יענה עזות". הנה, זאת המכה של העשיר שעונה עזות אל תקחו לכבוד, לומר נאה לו לזה לדבר עזות כי הוא עשיר, אלא תקחו אותה לחסרון, וזה "לחטאת" חטאת פירושו חסרון כמו והייתי אני ושלמה בני חטאים פי' חסרים.

"כי היום ה' נראה אליכם" (פ, ד)

נראה אליכם הן האותיות: אהרן, מיכאל

באותו יום התחיל אהרן בכהונה הגדולה. ותז"ל אמרו, שהמלאך מיכאל שהוא סניגורם של ישראל במרום, מקריב לפני הקדוש ברוך הוא את מעשיהם הטובים של הצדיקים העולים לריח ניחוח. וכתב רבינו מנחם עזריה מפאנו זצ"ל בספרו "עשרה מאמרות", כי דרשי רשומות אמרו ש"נראה אליכם" הן האותיות: "אהרן, מיכאל". זה נתכהן למטה — וזה נתכהן למעלה!

כוונת הלב רצויה וערבה לפני הקדוש ברוך הוא רק אם תהיה מעורבת במעשה הטוב, אבל כשיש מחשבה טובה בלי מעשה היא לא שווה כלום ועוד יש לבאר שכך כוונת משה לבני ישראל באומרו "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" לרמוז שצריך האדם לעבוד את הבורא יתברך במעשה, ולא כאותם טפשים שאומרים: מכיון ש"רחמנא ליבא בעי" ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה לכן אין צריך למרוח לעשות המצוה בפועל, כגון ללבוש ציצית ותפילין, ולתקוע בשופר, ולישב בסוכה, ולטול לולב וכיוצא, אלא די לקיים כל אלו המצוות בכוונת הלב, "העיקר הלב!" ובאמת כל הדיבורים הללו דברי שומים הם משום שכוונת הלב רצויה לפני הקדוש ברוך הוא דוקא כשתהיה עם המעשה וכשאין מעשה אז לא הועיל כלום.

ומשל לאחד שאמר לאשתו: בשלי לי תרנגולת שתהיה ממולאת בבשר ואורז טעים, ובשלה לו ואכל. אמר לה: טוב התבשיל, אך לא היה ערב לי מילוי התרנגולת כל כך מפני שלא היה בו תבלין, אמרה לו מהר אני אעשה כן, אך מכיון שהיתה תמימה יותר מדי, למחרת במקום למלאות את העוף באורז ובשר עשתה את כל המילוי בתבלין והביאה לפניו שיסעד לבו במאכל הזה, והנה כשפתח את התרנגולת מצא שממולאת בתבלין בלבד, וגם העוף נתקלקל מרוב הריפותו של התבלין שהיה הרבה. אמר לאשתו: מה עשית? ענתה בגלל שאמרת לי שערב לך התבלין הזה, לכך עשית לך כל המלוי בהם בלבד, בכדי שיהיה לך עונג רב. אמר לה: שוטה! התבלינים האלו ערבים רק אם יהיו מעורבים עם בשר ואורז, אבל לבדם אינם מאכל כלל.

והנמשל הוא שכוונת הלב רצויה וערבה לפני הקדוש ברוך הוא רק אם תהיה מעורבת במעשה הטוב, אבל כשיש מחשבה טובה בלי מעשה היא לא שווה כלום... (בן איש חי דרושים).

זאת ועוד, אם יאמר אדם: קודם אלמד טעמי המצוות ואחר כך אקיימם, הרי לא יספיק לקיים את כל המצוות, כי זה דומה לאדם שמחליט לברר כיצד הדיבור עובר דרך החושים של הטלפון ונשמע למרחוק, ועד שלא ידע כיצד זה פועל, לא ישוחח דרכו עם אף אחד. לא כן החכם, קודם מתחיל לקיים את המצוות ותוך כדי כך לומד את הטעמים, וזהו מה שאמר משה "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" – העיקר העשייה.

ואכן כך הוא דרך החכם שאמר עליו בעל ההגדה: חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם". החכם קודם מתעניין על כל סוגי המצוות מה עליו לקיים, ואפילו מצוות שהם בחוקים שאין השכל מחייבן ואף מוזרים

בעיניו מבקש הוא קודם לקיימן. ולאחר מכן הוא מתבונן בטעמי המצוות ואף אם לא עלה בידו שכר גדול מצפה עבורו כי כל מעשיו לכבודו של ה' יתברך.

משל למה הדבר דומה? למלך שאמר לארבעה ציירים שכל אחד יעשה לו ציור יפה תוך חדש ימים בכדי לתלותם בארבע קירות הארמון, שלושה מהם עשו ציור נפלא הרביעי הלך למייל והסיה דעתו מצווי המלך. וביום אחרון. כשראה האיש הבטלן את שלושה הציירים שעומדים על שלושת קירות הארמון קנה מראה גדולה והעמידה בדופן הרביעי ובכך ניראו שלושת הציירים במראה, וחשב שמעשהו חשוב משלושת הציירים. כשראה המלך את מעשה הטיפש הזה הניח על יד כל קיר מתנה הגונה כל אחד לפי ערך הציור שלו ואז השתקפו המתנות במראה של הטיפש, מידה כנגד מידה.

כן הדבר כשמלכו של עולם מצונו לעשות מצוה ואנו מזדרזים להספיק בזמן המועט שיש לנו בעולם הזה לקיים את כל המצוות כרצונו יתברך, אז שכר רב מצפה עבורינו, אבל מי שישב בטל ויתפאר במצוות שאחרים עושים לא יקבל שום שכר ויענש על החוצפה הגדולה הזאת שלא התיחס לצייו מלכינו (המגיד מדובנא).

מעשה מורא עם מהר"י בן לב, ואגרת החלום המפורסמת של הגאון הקדוש רבי מרדכי מאושמינא זצ"ל

לא אמנע מלהביא כאן את אגרת החלום המפורסמת שנכתבה על ידי הגאון הקדוש רבי מרדכי מאושמינא שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. כפי שהובאה בספר ילקוט לקח טוב על הפרשה האיגרת נסבה על מעשה שאירע בשנת חמשת אלפים ש"ה. בעיר סאלוניקי. איש בליעל אחד, שרבי יוסף בן לב הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהריב"ל ברחוב וסטר לו על לחיו לעיני קהל ועדה ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים, כאשר הגיע המהריב"ל לפני החנות של בשם אחד קרע את בגדיו ואמר שומו שמים על זאת, באותו לילה נכנס הבשם לחנות וראה שם עכבר. כאשר ניסה להתקרב אל העכבר כשנר בידו התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה שריפה עלו באש כחמשת אלפים בתים של יהודים וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות מספר ההרונים הגיע לשלש מאות וארבעה עשר כמנין שד"י.

באתו זמן כבר נודע שהמהריב"ל חיבר ארבעה חלקים שאלות ותשובות ושיטות וחיידושים על כמה מסכתות ועל כמה ענינים קשים מרש"י ותוספות והפוסקים הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש והר"ן ובעל הטורים ורבינו ירוחם ויותר האחרונים בפלפול עצום וגדול.

וזה דבר האיגרת:

ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פ"ק בו טען, שוי"ר לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, ה"ה הרה"ג החריף ובקי סוע"ה הרב הצדיק ועניו המפורסם כקש"ת ר' פנחס מיכאל הרב דק"ק אנטיפאלע, אחדש"ה כתר"ה הנני לספר מעשה נורא, ומסתמא לא יגלו לשום אדם בעולם, רק יצינעו במקום שאין יד אדם שולטת בו או יקרעו אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור בלומדי או שיעור הקבוע לי נפלה תרדמה עלי וישנתי. בחלומי בא אלי איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעת, ואחז בידי ואמר: מה לך נרדם קום קרא אל אלקים. ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרתי חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי וחרדה גדולה נפלה עלי. והלכתי לישון עוד על מיטתי. והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל ועוד שני אנשים עמו. ואמרו לי שני האנשים תדע שזה חלום אמת ולא תאמר נואש. ונשתוממתי מאד. אז קרא אלי איש הקדוש הנ"ל ואמר לי. הוה מפשפש במעשיך כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: באיזו שליחות באתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצותי משנתי וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם החלומות לא מעלין ולא מורידין, בכל זאת מחמת שהיה לבי נוקפי נפלה חרדה עלי ולא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בה מעולם, ולא ידעתי מה זה הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי אפשר מחמת החלום הנ"ל אני בוכה כי לב וכו' ולא היה לי חלום עוד עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגנו, ובאמצע שנתי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בכנדים לבנים. ונרתעתי בהביטי אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד. ואז קרב האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרתי לו: לא ידעתי מה אתקן ומה היא הגזירה. ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה. ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי. עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי, ומחמת גודל הבכיה הקיצותי משנתי. ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזהו רק חלום ודברים בטלים. כי ראיתי אשר דבר הוא. וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד ולא ידעתי אז מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה כזו. ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי באמצע שנתי בחלומי והנה בא אלי עוד איש הדר הנ"ל. וזו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טרחה עבודה לילך אצלך ממקומי הנכבד. ואז

התחזקתי ואמרתי לו: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בם, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין בשליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם, ואז הלך אתי לחדר יפה ונעים מקושט בתכשיטין ולא תשבע עין מלראות זאת, ואמר לי: שב בני שב, ואגלה לך ענין סתר וזה השליחות שלי. וישבתי על כסא אחד והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך סתרים:

תדע שאני מהר"י בר לב ובעת שהייתי בחיים בזה העולם. ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית לדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב מאתי והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותיו עד היום ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאיו לתקן אותו ותהיה לו תקומה על זה. ואז נרתעתי והשתוממתי ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה. ולאחר זה נגע בפי המהריב"ל ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד ואמרתי לא ידעתי במה אתקן אותו כי אין לי ידיעה ביחודים וכוונות. אז אמר לי המהריב"ל: תדע שבך נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמוד אותו בקביעות עד שיהיה שגור בפיך מראשו ועד סופו. ואז תהיה תקומה גדולה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו להבין מה ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה בהדי כבשי דרחמנא למה לך. אמרתי לו: כמה אלמוד התשובות הנ"ל שיהא שגור בפי. אמר לי: לא פחות מארבע שנים. ואז אמרתי לו: אין לי תשובות מהר"י בן לב. ואמר לי תבקשם ותמצאם לקנות. רק דבר אחד אני מגלה לך, אשר אתה מוכרח לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל. ואמרתי לו מה זו דוקא אצל הרב הנ"ל ובתוך אמירה זו הקיצותי משנתי ונרתעתי מאד. ואז אמרתי בלבי כי אפשר זהו דבר במל לקנותו דוקא אצל הרב הנ"ל. אפשר די לקנות אותו במקום אחר.

ובין כה וכה נתרבתה עלי מרדת העיר והתחלתי לבקש איזה אנשים שישנינו עבורי לקנות הספר הנ"ל. ומזה כשני שבועות בחלומי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. ואמר לי בדברים קשים: למה תמתין לתקן שליחות. ואמרתי לו הלא אני מבקש אותו לקנות. ואמר לי: הלא הזהרתי אותך לקנות דוקא אצל הרב דאנטיפאלע. ואמרתי לו מה טעם בזה. ואמר לי מחמת ששימשת את הרב דאנטיפאלע זכית בזה להיות שליח אליו. ואגלה לך ענין זה. תדע אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה, כי הוא הכין את עצמו להדפיס ביאורים על הש"ס תמורה ומעילה (וזה איני זוכר איך אמר לי לתמורה ומעילה או מעילה בלבד) ולא קיים הכנתו. על כן מוכרח הוא גם כן לתקן זה, והמעוות שיקבל ממך

עבור המה"ריבל יתחיל להכין את עצמו להדפיס הנ"ל. ואמרתי לו: מה ענין זה לזה ואמר לי: בהדי כבשי דרחמנא למה לך וחור וצעק בקול: תראה למען השם לקיים אזהרתי תיכף ומיד ולא תשנה מכל דברי אף כקוצו של יו"ד ואז יהיה טוב לך וגם לאחרים מחמת הקול הקיצותי משנתי.

למחר היה ברצוני לשלוח שליח מיוחד אליכם לספר כל הענין, רק התעכבתי מעט מחמת צרכי ציבור שהיתי טרוד בהם מעט. ובשבוע שעבר בלילה כשהתחלתי לישון מרוב צערי ויוגני על זוגתי שנחלתה בחולי גדול, בא אלי עוד הפעם המהרי"בל ואמר לי בקול: "תדע שזוהי אזהרה אחרונה שאני מזהירך, וחולי זוגתך לך האות מחמת זה שנתעצלת באזהרתי. על כן תראה למען השם תיכף לשלוח להרב הנ"ל דוקא, ותקנה ממנו התשובות שלי ותלמוד עד שיהיא שגור בפיך כמעט בעל"פה. ואז הקיצותי משנתי בחרדה גדולה והתחלתי לשכור שליח מיוחד אל כבודכם. רק נודעתי שהמוכ"ז נוסע אל כתר"ה באיזה דבר ענין. על כן מורי ורבי חמלו נא ורחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי לשלוח לי התשובות מהריב"ל, ומעות כמה שירצו אסלק לכם עבורו, רק לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה. ה' ירחם עליה, אבקש מכתר"ה להתפלל עליה.

ידידם עוז בלו"ג הכותב מעמקי הלב בדמעות שלישי.

מרדכי החופ"ק הנ"ל (מוסר חכמים)

"ותצא איש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'" (י, ב)

עשרה סיבות למיתת בני אהרון

כמה דעות נאמרו לסיבת מיתת בני אהרן א. משום שנכנסו לפני ולפנים וזה הותר רק לכהן גדול. ב. שהקריבו אש זרה. ג. שהיו שתויי יין בשעת עבודת הקרבנות. ד. שהיו מחוסרי בגדים. ה. שלא נשאו נשים. ו. שלא נשאו עצה זה מזה סימן להעדר מידת הענוה. ז. שהורו הלכה בפני רבם והמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה משום שיש בזה זלזול בכבוד רבו. ח. שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו (משה ואהרן) ואנו ננדיג את הדור. ט. בגלל שנהנו מזיו השכינה. י. כי אמר הקדוש ברוך הוא "בקרובי אקדש". מאחר שהצדיק לוקה בעון הדור (ויקרא רבה ותנחומא).

ראיתי דבר נורא טעם למיתת נדב ואביהוא מפני שהקדימו לקרוא קודם נדב על שם אביה של אלישבע ולא בתחלה ע"ש אביו של אהרון

סיבה נוספת למיתת נדב ואביהוא, משום שהם נקראו על שם אבות אביהם ואינם, נדב, על שם אבי אמו אלישבע בת עמי-נדב, ואביהוא רצונו לומר אבי הוא היינו אביו

של אהרן, ובשביל שהקדימו שם אביה של האשה לכן נענשו ומתו גם שניהם, ועל פי זה למדנו שיש זלוזל לאביו אם יקדים שם המיו לבן הבכור (שו"ת שדה הארץ ח"ג חו"ד סי' כ"ב בשם מדרש חז"ל הובא ביביע אומר אבן העזר ח"ב סי' ז' במילואים).

אולם אם אכן נדב ואביהוא נענשו מסיבות הנ"ל כיצד מתבארים דבריו של משה שאמר לאחר מכן (בפסוק הבא) "הוא הדבר אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" וגו' ופירש רש"י – אמר משה לאהרן עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך.

"להבדיל ובין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" (י, ט)

ידוע ד"חיה" – היא יולדת בלשון חז"ל. א"כ אם האשה מעוברת בכל זאת אוכלת יצא ממנה רשע, אבל אם האשה המעוברת לא תאכל – יצא ממנה צדיק

הביא בס' 'ילקוט המישאי' בשם ס' זור סופרים, ששמע מהגאון רע"א. דהנה במס' יומא דף פ"ב מספרת הגמ' על אשה מעוברת שהריחה ריח מאכל ביוה"כ ובאו לפני רבי ושאלו אם לתת לה מאכל, ואמר שילחשו לה באוון "שהיום יום כפור" – וכן היה שלחשו לה, ופסק העובר מתאוותו. קרא עליו את הפסוק "בטרם אצרך בבטן – ידעתוך" ויצא אותו העובר ר' יוחנן". ושוב היה מעשה באותה אשה מעוברת שהריחה ביוה"כ ובאו לפני ר' חנינא ואמר להם שילחשו לה – לחשו לה ולא נרגע העובר, קרא עליו הפסוק "זורו רשעים מרחם" ויצא אותו עובר "שבתאי אצר פרי" כך שמו של אותו רשע.

וזה רמזה התורה, אם אתה רוצה להבדיל מיהו טהור – היינו צדיק. ומיהו טמא – היינו רשע "ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור" הסימן הוא "בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. ידוע ד"חיה" – היא יולדת בלשון חז"ל. א"כ אם האשה מעוברת בכל זאת אוכלת יצא ממנה רשע, אבל אם האשה המעוברת לא תאכל – יצא ממנה צדיק.

"דרש דרש משה והנה – שרף" (י, טז)

שרף ר"ת ש"ישים ר'בוא פ'ירושים

דרש דרש. כאן חצי אותיות שבתורה, וצריך להבין מאי בעי זה? ונראה לפרש בס"ד כי ידוע תורה שבכתב ושבע"פ הכל אחד. ואין אחד מהם נפרד מהשני כלל, כי א"א לזה בלא זה. דהיינו התורה שבכתב מתגלה צפונותיה ע"י התורה שבע"פ, והתורה שבכתב בלי תורה שבע"פ אינה תורה שלימה, והוא כמו חצי ספר, עד שבאו חז"ל ודרשו התורה והאירו עינינו ונילו מסתורין שלה, ופעמים היו עוקרים דבר אחד מהתורה, כמו

בענין מלקות שכתוב בתורה ארבעים יכנו ובאו רבנן ובצרו חדא, והכל ע"י הופעת רוח קדשם שהופיע להם השי"ת לראות שורש כל דבר הכתוב בתורה לאמיתתו, והיה יכולת בידם לעשות זה, נמצא תלוי שלימות תורה שבכתב בתורה שבע"פ, ולכן האומר אין ק"ו זה מהתורה או שחולק על מאמר אחד מחז"ל כאילו כופר בתורה ומרע"ה, כי הכל תלוי בדרושי חז"ל, וזהו שבא הרמז בתורה בתיבת דרש דרש הם חצי אותיות שבתורה. דהיינו עד דרש דרש חז"ל קודם שידרשוה. אינה אלא חצי אותיות. חצי, פירוש חלק. היינו שהוא רק חלק ואינה שלימה, ובדרושי חז"ל נשלמה התורה להיות נקרא ספר שלם, שר"ף ר"ת שישים רבוא פירושים (דגל מחנה אפרים)

"ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרם לאמר" (י, טז)

שָׂרָף – ר"ת "שישים רבוא פנים", וכן זה "ספר" ר"ת "ס' לרבוא פנים".

"ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרם לאמר" (י, טז)

התרחקותו הגדולה של רבי ישראל סלנטר ממידת הכעס ומעשה נורא על מסירות נפש של ר' ישראל בזמן מחלת החולירע

בספר תנועת המוסר מסופר על התרחקותו הגדולה של רבי ישראל סלנטר ממידת הכעס: כאשר רבי ישראל גר בברלין היו נוהגים כמעט כל יהודי רוסיה ופולניה שהודמנו לשם לבקר אותו, כדי ליהנות מזיו קלסתר פניו או לקבל ממנו עצה ותושיה, פעם כשנכנס הרב אהרן לחדרו, מצאו במצב רוח מדוכא מאד, שאלו לסיבת הדבר, סיפר לו רבי ישראל שזה עתה ביקרוהו שני יהודים מקובנה, וסיפרו לו על שינויים שעומדים להכניס בבית המדרש בקובנה, מקום תלמודו בעבר, שהוא חוזה להם תוצאות בלתי רצויות, הרב אהרן חזר ושאל אם יש בדברים אלה כדי להצטער על כך ענהו בשלילה אלא שעקב זה בא לידי התעוררות של כעס, האם התבטא כלפי האורחים בכיטוים שיש בהם משום עלבון, שאל הרב אהרן חלילה ענהו רבי ישראל אף אחד חוץ ממני לא הרגיש בזה, ובכן מה הדבר שמדאיג כל כך את ליבו, שאל שוב הרב אהרן, וכי מה אתה שואל תמה רבי ישראל, האינך יודע שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה וכל מיני גהינם שולטים בו. מעודו לא ראה את רבי ישראל כועס או מתרעם, אם כי היה רגשן מאד ובעל נפש סוערת, הוא עקר מליבו כל שרש של טינה ותרעומת, עד כדי כך

שלא בא כלל בגבולו, אם מישהו היה גורם לו רעה או מקניטו לא רק שהיה מעביר על מידותיו ומוחל, אלא היה מזדרז באותו רגע לגמול לו טובה, שיטתו היתה שזו מצות עשה מהתורה והלכת בדרכיו (דברים כ"ט ט') שחייב האדם ללכת ולהדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא והרי השם יתברך בשעה שמכעיס אותו לא די שמאריך אפו אלא שבאותו רגע הוא נותן חיים לאדם, וממלא את כל צרכיו ומשאלותיו.

קרה פעם בשנת תר"ט בעת מגיפת החולירע בוילנא כאשר רבי ישראל פעל גדולות ונצורות להצלתם של אלפים מישראל, ותוך כדי התלהבותו נכשל במידת הרוגז, והיה אותו צדיק זוכר מקרה זה כל ימיו ומתמרמר על כך, נחמתו היחידה היתה שאותו רגע בא לו מתוך אחריותו העמוקה בעניני פיקוח נפשות שהוא מסר נפשו עליהם כדי שנקבל מושג מהו אותו כעס שנכשל בו רבי ישראל, מן הראוי לפרסם את המעשה כולו.

בשנת תר"ח תר"ט התפשטה מגיפת חולירע בוילנא, והפיל חללים רבים, מיד נרתם רבי ישראל לפעולות הצלה, הוא יסד ועד שנטל עליו את כל תפקידי העזרה, שבר בית חולים מיוחד בן אלף וחמש מאות מיטות, בהשפעתו לא לקחו הרופאים שכר לא מעני ולא מעשיר וגיים כשישים שבועים אברכים לומדי תורה שיגישו עזרה לחולים. הוא הזהירם שבשבתות לא ישתמשו בגויים אלא יעשו בעצמם את כל המלאכות בשביל החולה להחם חמין לסוכו לשפשו, כנפסק בשולחן ערוך אורח חיים סימן שכ"ח בהלכות פיקוח נפש. והנה באחד מלילות שבת חלה נכדו של אחד מנכבדי וילנא בשם רבי יוסף חלפן, בהתאם להוראת רבי ישראל עשו האברכים בשבילו את כל המלאכות הדרושות בקעו עצים הבעירו אש וכו' עד שהוציאוהו מכלל סכנה, כעבור כמה ימים בא רבי יוסף להודות לרבי ישראל ואברכיו על שהצילו את נכדו, אמר לו רבי ישראל מה לך להודות לי, ה' רצה ונתרפא החולה. המשיך הוקן ואמר אבקש סליחה אף כי איני ראוי להגיד אך ברצוני להעירו כי האברכים שלו שהם מפאיר עירנו מחללים שבת יותר מהצורך, רבי ישראל שתשש פן יתרשלו האברכים בהצלתם בשבתות, והרי הדבר נוגע לחיי אלפי איש, יצא הפעם מגדרו הן בקצפו והן בסיפור שבה על עצמו ונער בזקן בניופה, הדיוט שכמותך האתה תלמדני מה מותר ומה אסור, אני ארגנתי את האברכים והבטחתי וערבתי להורים שלהם שהמחלה לא תדבק בהם ושחזירם בריאים ושלמים ואמנם אחזירם בעז"ה שלמים התוכל גם אתה לעשות כן, מיד חלץ רבי יוסף את נעליו ישב לארץ ובקש מחילה, אותו כעס בודד זכר רבי ישראל והתמרמר כל ימיו (מוסר חכמים)

"זאת החיה אשר תאכלו" (יא, ב)

איך הוכשר האריה להיות מד' פנים במרכבה

דבר פלא כותב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ב"יערות דבש" (חלק ב', דרוש ד):

לפי האמת, האריה טהור וכשר הוא, שאם לא כן – איך הוא הוכשר להיות מד' פנים שבמרכבה? אלא ודאי שמעיקרו צריך היה האריה להיות כשר, אלא שהתורה פסלה את האריה לאכילה, משום שאוכל כל מיני חיות טמאות ומתפטם באיסור.

כך כתב גם הרמב"ם ב"מורה נבוכים", בטעם איסור טמאים, שהטעם שאסור לאכול את האריה אף שבעצם כשר הוא – הרי זה משום שאוכל חיות טמאות. (יעוין שם ב"יערות דבש", אריכות נפלאה בענין הדבש שרדה שמשון מגוויית הארי, כמבואר בשופטים פרק י"ד פסוק ח', אף שלכאורה נטמא הדבש מנבלת הארי). (יערות דבש ח"ב דרוש ד)

"דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ" (יא, ב)

איך דבר טמא יורד מן השמים

כתב בספר "ילקוט המישיאי" בשם ס' שמע שלמה. דהנה בנמ' מס' סנהדרין דף נ"ט ע"ב מספרת הגמרא על ר' שמעון בן חלפתא שהיה הולך בדרך ופגע באריה ובא לאוכלו אמר ר' שמעון בן חלפתא "הכפירים שואגים לטרף" וירדו מן השמים ב' חתיכות בשר, חתיכה אחת נתן לאריה ואכלו ואת החתיכה השניה לקח רשב"ה ובא לביהמ"ד לשאול אם זה דבר טהור או לא. אמרו לו החכמים "איך דבר טמא יורד מן השמים".

וזהו שרמזה התורה "זאת החיה אשר תאכלו.. אשר על הארץ" – דדוקא בארץ יש בהמה וחיה טהורה או טמאה, אבל בשמים – "איך דבר טמא יורד מן השמים".

"זאת החיה אשר תאכלו" (יא, ב)

פירוש נחמד למעלה גרה

מגן הוא לכל החוסים בו (משלי ל' ה') רב אמר לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות. ואת הארנבת כי מעלת גרה היא, אמר רבי שמואל בר נחמן כל הנביאים ראו את המלכות בעסוקן ואת הארנבת זו יון, אמו של תלמי המלך ארנבת שמה. כי מעלת גרה היא שמקלסת לקדוש ברוך הוא, אלקסנדר מוקדון כד הוי חמי לשמעון הצדיק אמר בריך אלהיה של שמעון הצדיק, כי מעלת גרה היא שמגדלת צדיקים אלכסנדרוס מוקדון כד חמי לשמעון הצדיק הוה קאים על רגליה אמרין ליה מן קדם יהודאי את קאים,

אמר להם בשעה שאני יוצא למלחמה דמותו אני רואה ונוצח מעלת גרה, שנררה אחריה מלכות.

"כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו"
(יא, ג)

מעשה נורא כיצד הס"ת של מהר"י אבוהב בדק את אותו איש שעלה לקרא בתורה

ואספר לפני הקורא מעשה נפלא ששמעתי מהגבאי של ביהכ"נ "אבוהב" בצפת אדון פרנ"ז ז"ל. שסיפר לנו שהוא הכיר וראה בעיניו את המעשה הבא. כידוע בישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ, היה לוקח כל שנה מוריני ראש הישיבה הנאון הגדול כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל, את הבחורים שלמדו בשיעור שלו לעשות שבת בצפת, ושם היו מתפללים בביהכ"נ "אבוהב". וכאשר הגענו לצפת הלכנו לביהכ"נ, והרב ביקש מהגבאי שיראה לנו הס"ת של מהר"י אבוהב זצוק"ל. הגבאי הסכים, אבל ביקש שקודם נלך לטבול במקוה האר"י, ואח"כ יראה לנו. כאשר חזרנו מהמקוה הראה לנו את הס"ת ושמתנו מאד, ובקשנו אם אפשר שהשבת נקרא בס"ת הזה, ענה לנו, כי יש להם תקנה שלא מוציאים כבר הס"ת של מהר"י אבוהב, כי אם בסימן כש"ר שהוא ר"ת כיפור, שבועות, ראש השנה. שאלנו מה הסיבה, וענה לנו – אספר לכם מעשה מזעזע, כדי שתדעו נפלאות ה' ותשמרו עצמכם. וזה מה שאני ראיתי כאן בביהכ"נ. ביום שבת אחת בפרשת שמיני, הוציאו הס"ת של מהר"י אבוהב. והיה אדם אחד יקר סוחר שנסע לסחורתו לכמה חדשים, כאשר חזר מהנסיעה כבדו אותו בשבת בעליה לתורה כנהוג, כדי לברך ברכת הגומל. לאחר שבירך הברכה הראשונה קרא החזן בתורה וכשהגיע לפסוק "כל מעלה גרה בבהמה" וכו' קרא – כל מעלה "גדה", החזירו אותו אבל פעם נוספת הוא קרא כל מעלה גדה, שאלו אותו מה קרה מדוע אתה קורא גדה ולא גרה, והוא השיב שכך כתוב בס"ת. עלה הרב לראות ואכן ראה כי במקום גרה כתוב גדה. בינתיים התרחק אותו אדם שעלה לתורה ואז ראה הרב שכתוב גרה. אמר לו הרב שיתקרב, וברגע שהתקרב נהפכו האותיות לגדה. וכשהתרחק שנית שוב נהפכו לגרה. צעק הרב ואמר לו תאמר מה עשית ומה מעשיך, והסוחר התבייש מאד והודה בפני הקהל, כי הוא לא היה בביתו כמה חדשים, ורעיתו עדיין לא טבלה, והוא לא הצליח להתגבר על יצרו, ועשה המעשה. וכל הקהל געה בבכיה, והיהודי עשה תשובה וקבלו עליהם לא להוציא הס"ת רק בסימן כש"ר. ואותה שבת היתה לנו שמחה גדולה מאד, אחר שלמדנו ממעשה זה להזהר מאד בכל פרטי ההלכה. ה' יחזירנו בתשובה שלימה. אמן.

"בל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו"

(יא, ג)

למעלה גרה פירושו שישראל לומדים תורה וחוזרים ועוד פעם חוזרים

סימני טהרה רמו לישראל, שתי פרסות שנוחלים העולם הזה והעולם הבא. מעלת גרה כמו שהבהמה לאחר גמירת אכילתה חוזרת המאכל לפיה ואכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה הקרן קיימת לעולם הבא, אבל החזיר שבו נכשלו האומות כתיב והוא גרה לא יגר, כלומר אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא.

ואפשר לומר רמו אחר, מפריס פרסה דישראל הם מוציאים שתי מיני הוצאות ומפורים ממעותיהם. האחת לכבוד שבתות וימים טובים והכנסת אורחים, והשניה לצדקה לעניים ולתלמידי חכמים, ויהיו לרצון לפני ה'.

מעלת גרה – שדברי תורה נרמזו לאכילה ושתייה כמו שאמרו שכל אכילה ושתייה שבקהלת הוא דברי תורה, וישראל אף על פי שלמד תנ"ך ומשנה וגמרא חוזר עליהם ויהיו בפיו כדבש למתוק, וזה רמו מעלת גרה.

"אך את זה לא תאכלו" (יא, ד)

אסרה התורה את המאכלים, לפי שהם מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה

מעשה נורא שסיפר לי אדם שראה בעיניו מה עשה אכילת החזיר

אספר לכם מעשה נורא, היה יהודי אחד שלפני 12 שנה היה לוקח אותי לבת – ים, הוא היה גר באחד הישובים והוא היה מפקד גדול בצבא, וסיפר לי מעשה גדול על מאכלות אסורות, שיש לו חבר שגר ברמת הגולן והוא רופא ויש לו כמה בנים, והבת שלו הייתה בגיל 20 יפה כחמה ברה כלבנה שאין כיפיה וטובת שכל ומשכילה ומידות טובות, יום אחד לא עלינו קבלה איזו מחלה, ראו באוון שלה נמק ולא היתה ברירה ומה שניסו לרפאות את האוון לא הצליחו, הביאו לה את טובי הרופאים ולא עלה בידם, לבסוף היו צריכים לחתוך לה חצי אוון. אך אחרי כמה זמן נהיה נמק גם באוון השניה ולא מצאו ממה זה מגיע, חתכו לה עוד חצי אוון, לא עבר זמן והיה צריך לחתוך לה את כל האוון הראשונה, לא עבר זמן וגם את האוון השניה, לא עבר זמן ונהיה לה בראש האף גם נמק, שלחו את הבדיקות שלה לגרמניה, בסוף עלה אחד הרופאים ואמר יש לה חיידק שיש אותו רק בחזירים, ומספר אותו אדם שיש לו תחביב שכל יום הולך ברמת הגולן

וצד חזירים, והולך והורג אותם ואוכל אותם, שאל הרופא אתם אוכלים חזיר, הרי יהודים אתם, חזיר אסור לכם לאכול, אמרו לו הוא לא יודע מה החומרא בזה ולא מביין ואוכל אותם, אמר הרופא זה חידק שתופס רק מעט אנשים ופגע בה בבחורה הזאת, ומספר לי החבר שלקח אותי לבת – ים בבכיות, ואמר שאין לזה רפואה, ואמר שאבא שלה היה צריך להתוך אותה התיכות התיכות כל פעם היה נמק במקום אחר. וזה מה שהתורה אמרה מלבד חולי הנפש של האדם זה עושה גם פגם בגוף, כל אדם שנפגע בנשמה נפגע בגוף, ולכן ניזוקה אותה בחורה, וזה אבי אבות הצרות ה' יחזיר אותנו בתשובה שלמה.

"אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את הגמל" (יא, ד)
רומוס ורומילוס מתה אמם ונזדמנה להם זאבה והניקתן וכשגדלו נעשו מלכים גדולים

"את הגמל" לאסור את החלב של הגמלה (נאקה) דהיוצא מן הטמא טמא. (בכורות ו:)
הגמרא בשבת (ג:) מספרת מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינוק ולא היה לו שבר מניקה ליתן ונעשה לו גם ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו.
ובגמרא ברכות (לא:) מובא שחנה אמרה רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה... דדים להניק בהן וכו'.
לכאורה, אם הקב"ה לא עושה דבר לבטלה השאלה מתעוררת שוב **אצל איש.** ולומר שהקב"ה עשה את זה בשביל אותו אחד שמתה אשתו ונעשה לו גם והניק את בנו, דחוק מאד.

ומציאה מצאנו בתשב"ץ בספרו "מגן אבות" (עמ' 430) וז"ל:
"...ונאמר, כי היו באדם שני דדים כחזה בעבור רחבו והיו שנים לפי שהם שני צדדים ימין ושמאל. והיו בנקבה גדולים בעבור הגידול והיניקה. והיו באנשים בעבור שהיו לו למחסה ולמסתור על הלב, שהיו הנקבים אשר בו להוציא העשן המתלהב בלב. ויתרבה לפעמים בהם חלב באנשים השמנים לריבוי המותר...". עכ"ל.

הרי לך שאין דבר בעולם שנברא לבטלה!
אנב מענין זה:

בילקומו שמעוני (אסתר תתג) איתא שמרדכי לא מצא מינקת ונעשה לו גם והניק את אסתר שנאמר "ויהי אומן את הדסה".

והרמ"ע מפאנו כתב דאותו חסיד היה גלגולו של מרדכי ולכן אירע אצלו אותו הדבר שאירע למרדכי.

אומנם במדרש תהלים (כב, כג) מובא שאשתו של מרדכי הניקה את אסתר.

ודבר פלא איתא במדרש תהלים (מזמור י') על הפס' "יתום אתה היית עוזר" – רומום ורומילים ממה אמם ונודמנה להם זאבה והניקתן וכשגדלו נעשו מלכים גדולים. (להתעדן באהבתך)

"ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמאה הוא" (יא, ו)

ארנבת היא אנדרוגינוס דהיינו שיש לו כלים לזכר ולנקבה והם מולידים ויולדים

כתוב במדרש תלפיות (עמ' ע"ב) ארנבת לא נמצא במינה זכר, כלומר זכר מוחלט, כי מין הארנבת חודש הוא זכר, והרבה זמן הוא נקבה וזה נודע לנו באמת (ע"ש). ומוסיף שזהו הטעם שעונש משכב זכור להתגלגל בארנבת כמו שכתב האר"י זלה"ה.

וכעין זה כתב רבינו בחיי דכתיב "הוא" וקרינן "היא", משום דארנבת היא אנדרוגינוס דהיינו שיש לו כלים לזכר ולנקבה והם מולידים ויולדים, וכן כתב בספר "התשבי" דהבא על הזכר נשמתו תתגלגל בארנבת לפי שהוא רובע ונרבע. **"כל אשר לו סנפיר וקשקשת" (יא, ט)**

אין שמות לדגים בלשון הקדש

אין שמות לדגים בלשון הקדש, ועיין שם בהנה בשם כלי המדה להגאון רבי מאיר דן פלאצקי זצ"ל בפרשת בראשית אות ב' שהביא מדרש תלפיות ענף אדם הראשון בשם סודי רזי, בזה הלשון, חיות המימיות אינן מקבלין טומאה כי אדם הראשון לא קרא להם שם ועין בתוספות חולין לפי חד תירוצא דמכל אשר יקרא לו האדם יש לרבות אפילו דגים.

"את כל ערב למיננו" (יא, ט)

למה צוה לעורבים לכלכל לאליהו והוא עוף טמא ולא צוה על ידי עופות טהורים

למה צוה לעורבים לכלכל לאליהו והוא עוף טמא ולא צוה על ידי עופות טהורים, הטעם לרמו לאליהו כי בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ניוונים מהמשובח ובזמן שאין עושין רצונו של מקום עבדים נמלו חלק בראש מארץ ישראל וזה רמו לאליהו שאין עושים רצונו של מקום כי עוף טמא כלכל אותו. מאחר שהשם יתברך טהור וקדוש ומשרתיו קדושים איך שם מנושאי הכסא דברים בלתי קדושים והם אריה ונשר. ותירץ

כי הם מורפים ומתלבשים בלבוש קדוש, תירוץ אחר להראות שגם הסטרא אחרא נכנעים לקדושה.

"ואת בת היענה" (יא, טז)

בת היענה בביהכנ"ס כדי לעורר אדם על הכוונה ולא יביט הנה והנה, והוא מועיל שהאדם לא יחשוב מחשבות זרות בתפלה

כתב בסידור יעב"ץ (מעמדות ליום ראשון, על המשנה בפ"ז דבליס):

הנה נא שמעתי, היהודים בארצות תוגרמ"א תולים ביצת הנעמית (של בת היענה) בביהכנ"ס כדי לעורר אדם על הכוונה ולא יביט הנה והנה, והוא מועיל שהאדם לא יחשוב מחשבות זרות בתפלה, כי בת היענה מחממת ביצתיה בהסתכלות שלה עליהם, ומוציאה בדרך זה אפרוחים,

מכאן נראה מה חוש הראות פועל עם עוצם ההבטה וההסתכלות, וזה ענין נאות לתפילה. ואנחנו שכנים של ביהכנ"ס עדם לעדת החלבים והם יש להם תלויה ממול ארון הקודש ביצת בת היענה והחכמים שם אמרו שזה טוב שלא יהיה מחשבות רעות בתפלה.

בספר "יפה נוף" הביא מה "מדרש תלפיות" (ענף בעלי חיים):

שאם בשעה שהיא מסתכלת על הביצים, מזדמנת איזה חיה לשם ומפסיקה ראיתה בינה ובין הביצים, אז הבת יענה תהרוג את אותה חיה, לפי שע"י אותו הפסק נעשים הביצים מוזרות, ואינו נולד אפרוח מהם.

ולכן נהגו לתלות ביצים אלו בביהכנ"ס כדי להראות לכל, שהאופן שהתפילות תעלנה למעלה ותתקבלנה, הוא ע"י שלא יהא שום דבר המפסיק בינו לבין אבינו שבשמים, שהוא עומד כנגדו, ומדבר עמו לנוכח ברוך אתה ה', עכ"ד.

"ואת הקאת ואת הרחם" (יא, יח)

העוף שיבשר את הנאולה העתידה

בגמרא (חולין סג.) מצינו: "אמר ר' יוחנן: למה נקרא שמו 'רחם'? כיון שבא רחם באו רחמים לעולם (רש"י מפרש: רחמים – מטר). א"ר ביבי: והוא דיתב על מידי (שיושב על משהו) ועביד שרקרק" (כשהוא מצפצף, נשמע כאומר שרקרק, וכאשר הרחם עושה כן – יבוא הגשם). ומוסיפה הגמרא: "וגמירי, דאי יתיב אארעא אתא משיחא (כלומר: קבלה היתה בידו חז"ל, שכאשר הרחם אינו עומד, אלא יושב על הארץ ומצפצף – סימן בשורה הוא שהמשיח עומד לבוא), שנאמר (זכריה י): 'אשרקה להם ואקבצם'. עד כאן מדברי הגמרא.

והנה - ביאר המהרש"א - מה שאמרו שכאשר הרחם יושב על משהו ומצפצף יבוא ממנו לעולם, יתכן שזהו בטבע, שעוף זה יודע את הזמן שבו הגשמים באים לעולם והוא מבשר על כך, וחז"ל למדו זאת מנסיון, שראו ביניהם שכאשר העוף מצפצף - בא הגשם. אבל מה שבישיבתו על הארץ הוא מבשר את הגאולה, ודאי אין זה בדרך הטבע אלא בנס, ולכן לגבי זה אמרה הגמרא "וגמירי", כי היתה להם קבלה על כך ולא שראו זאת מן הנסיון.

ורמז נפלא לדברי חז"ל אלו - מצא המהרש"א בפסוק (ישעיהו נב, ז): "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר", והיינו ש"רגלי מבשר" הוא רגליו של עוף זה, המבשר על המטר כשאינו יושב על הארץ, ועל כך אומר הנביא: "מה נאוו", כאשר יהיו "על ההרים רגלי מבשר", כלומר: כאשר הוא יושב על הארץ, שאז הוא "משמיע ישועה". ואף המשך הפסוק מוסב על עוף זה, שהנביא מגדיר כ"קול צופיד", שהוא העוף המצפצף, "נשאו קול יחדו ירננו" - לא אמר "רננו" בלשון עבר, אלא "ירננו", כי הנביא מתייחס לגאולה העתידה במהרה בימינו!

"וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ" (יא, כט)

בארבע דברים נתקשה מה וסימנא מש"ה: מ' - מנורה, ש' - שקלים, שרצים, ה' - החודש

נאמר במדרש (שמות רבה פרשה ט"ו כ"ח) בארבעה דברים משה התקשה עד שה' הראה לו, בשקלים: שכתוב (שמת ל' י"ג) "זה יתנו" - שהראה לו מטבע של אש, ובמנורה: שכתוב (במדבר ה' "וזה מעשה המנורה", ובקידוש החודש: שכתוב (שמות"ב י"ב) "החודש הזה לכם ראש חדשים", ובשרצים: שכתוב "וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ", וסימנא מש"ה: מ' - מנורה, ש' - שקלים, שרצים, ה' - החודש.

"כל הולך על גחון" (יא, מב)

דווקא באמצע התורה, במקום שבו מתגלה גדולתה ועמקותה של התורה שם נמצא ה"הולך על-גחון"

מובא בגמרא (קידוין ל): וא"ו של ג'גחון' חצי אותיות של ספר תורה. ולכאורה צריכים להבין במה זכה ה"הולך על גחון" - הנחש, שיופיע בדיוק באמצע התורה? מובא בשם הגר"א שמפרש את דברי הגמרא (ב"ק כג): "ארס נחש בין שיניו הוא עומד". והביא הגר"א רמז בזה: אם יעמוד ה"שטן תחת ה"נחש", היינו שנציב את אותיות ש' ט'ן תחת האותיות נ' ח' ש', יהיה "שן" מימין ו"שן" משמאל", ובאמצע "חט". וזהו שאמרו: "ארס נחש" התמא נמצא "בין שיניו" של הנחש, הוא היצר הרע, שמסית את האדם לחטוא. והרי

אמרו הו"ל (סוכה נב): "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". ככל שהאדם גדול יותר בתורה, כך היצר נטפל אליו בחזקה רבה יותר ומנסה להסיתו. לכן, דווקא באמצע התורה, במקום שבו מתגלה גדולתה ועמקותה של התורה שם נמצא ה"הולך על-גחון"!

"בל הולך על גחון" (יא, מב)

רש"י בפירושו בתחילה אות א' באמצע אות מ' בסוף אות ת' אותיות אמ"ת

כל הולך על גחון, זה נחש, ולשון גחון שחיה שהולך שח שהולך על מעיו (רש"י) ויש לדקדק, דהא בפרשת בראשית (ג, יד) כתיב על גחנן תלך, ואמאי לא פירשה רש"י ז"ל שם, שהוא קודם לפסוק הזה.

ועוד יש לדקדק, שלא פירש רש"י על גחון "בטנו" (שהוא על כלל הבטן, בעוד ש"מעיו" הוא מה שבתוך הבטן), והוא גם כן לשון קרא, כמו מעיו שהוא לשון קרא. מובא בשם רבינו הגר"א שאמר בזה דבר נפלא:

בתחילת התורה כתיב "בראשית ברא אלקים" שהוא סופי תיבות "אמת", וכדכתיב (תהלים קי"ב, קס) 'ראש דברך אמת' (עי' ב"ר א, ז), ואמרינן בדברים רבה (א, י): "א"ר ראובן ומהו חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת, ולמה אמת כי אמת יש בו שלוש אותיות, אל"ף ראשון של אותיות, מ"ם אמצעית, תי"ו סופן.

והכי נמי הופיע רוח הקודש בבית מדרשו של רש"י ותורת אמת היתה בפיו. ונרמז בפירושו זה, דהיינו דבתחילת פירושו פתח "אמר ר' יצחק" הרי אלף בתחילתה. ופסוק "הולך על גחון" הוא חצי התורה באותיות (קידושין ל). "וא"ו דגחון" והוא רבתי. וזה שפירש רש"י כאן לתיבת גחון "מעיו", הרי מ"ם באמצעיתה. ובסוף פירושו חתם בפסוק "אשר שברת, יישר כחך ששברת", הרי תי"ו בסופה, אותיות "אמת".

"כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ" (יא, מד)

על ידי אכילה כפי דרך התורה, זוכים להבנה בתורה

מפסוק זה למדים אנו שמניעת מאכל אסור, ושמירה על מאכל כשר, גורם לתוספת קדושה באדם. "והייתם קדושים" איך? בזה ש"לא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ".

ובן כתב ה"אור החיים" הקדוש (יה, ב): השומר עצמו ממאכלות אסורות גובר בו הרצון להתקרב לה' לתורתו ולמצוותיו, ע"ש.

אמר ה' התם סופר:

זאת החיה אשר תאכלו סופי תיבות תורה. לומר לך שעל ידי אכילה כפי דרך התורה, זוכים להבנה בתורה, וח"ו להיפך.

"כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ" (יא, מד)

רוצי מהר הביתה, ואמרי לאמא שהקורקבן מאה אחוז כשר. תדאני שאמא תלך לישון. אני חוזר לבית הכנסת

אפשר לרמוז במה שפירש הגאון מהר"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל בפרשת קדושים תהיו כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, במה שתרגם יונתן קדוש קדוש קדוש, קדיש בשמי מרומא עילאה, קדיש על ארעא עובד גבורתה, קדיש לעלם ולעלמי עלמייא, וזה שנאמר קדושים תהיו תרתי קדושות אפשר להשיב, בשמי מרומא כמשה רבנו הנוך ואליהו. ועל ארעא לעשות נפלאות כמשה רבנו והנביאים והחסידים, יכול כמוני קדושה שלישית לעלם, תלמוד לומר כי קדוש אני שהוא חי וקיים ונשגב ה' לבדו, זה הוא תורף דבריו בקיצור והבאתיו בעניותי בספרי הקטן ראש דוד, מורשת אבות שמיני, זאת החיה אשר תאכלו, בספר הכל לאדון הכל מספרת בתו של רבי יעקב הרמון, מחלוצי עולם התורה בארצות הברית, על מסירותו של אביה לקיום מצוות. אורחים רבים היו אוכלים על שלחנו ומידי שבת וחג היו מכינים בבית עבור כולם אוכל רב. רבי יעקב יוסף לא היה עתיר נכסים אך הוא היה רחב לב ביותר. היה זה בליל הושענא רבא. אבא הלך לבית הכנסת, שם נשאר ללמוד במשך כל הלילה. שעת הצות קרבה, ואמא עדיין עסוקה היתה בהכשרת עשרים וארבע עופות בקבוצות של שש עופות.

ישבתי מסתכלת באמא, בהמליחה את העופות המטבח החמים והשקט, ותנועות ידיה המתמשכות של אמא הפילו עלי תרדמה. בשנתי הרגשתי כי מושכים בי, ושמעתי קול הבא ממרחקים קומי רוחמה קומי.

נאבקתי בקורי השינה כדי להתעורר ולמצא את אמא רכונה עלי. מה השעה שאלתי מנומנמת. עכשיו אמצע הלילה ענתה אמא והיא המשיכה:

זה עתה שמתי במקום את כל הקורקבנים שגמרתי להכשיר, ושמתי לב שבאחד מהם עלולה להיות שאלה, מילותיה של אמא שקעו באנחה: הם כולם מעורבבים עכשו, כך שאם קורקבן זה טרף, כל העופות יחשבו אמא לא סיימה את המשפט מפחד מימושה של המחשבה הנוראה.

רוצי אל אבא בתפארת ירושלים, ובקשי ממנו ללכת אל הרב סקיינדר לשאול את השאלה. אל תשכחי לומר לאבא, שאין לי כל מושג לאיזה עוף מתוך עשרים וארבע העופות שייך הקורקבן, המשיכה אמא, מחזיקה את הקורקבן בשקית קמנה לחה, מיהרתי ברחוב החשוך והאפל, כשצעדי עונים כהד לדאגה שבליבי. בשנת תר"צ, לא חששה אמא לשלוח נערה בגילי הצעיר לבדה באמצע הלילה, שכן רחובות האיסט סייד היו בטוחים לחלוטין.

כשהתקרבותי לבית הכנסת המואר, שמעתי קולות רבים מתרוננים בלימוד. מיהרתי לתוך הפרוודור, תוקעת את ראשי דרך הדלת המסתובבת. אבא ישב בקדמת בית הכנסת, כשספר פתוח לפניו. אחד מהאנשים זיהה אותי ומיהר לעברי.

עלי לומר משהו לאבי, עניתי מהר. הוא ניגש את אבא, טפח בעדינות על כתפו ולחש לו דבר מה.

אבא רץ אלי כשהבעת שאלה על פניו. או, אבא, אמא גמרה רק עכשיו להכשיר את כל עשרים וארבע העופות, והיא ערבבה יחד את כל הקורקבנים, ומצאה שאלה על אחד מהם, והיא לא יודעת לאיזה עוף הוא שייך, והיא אמרה שתלך מיד לרב סקיינדר לשאול שאלה. אמרתי כל זאת בנשימה אחת. אבא חטף את כובעו, ויחד עברנו ביעף דרך הרחובות השקטים והמנונמים. הגענו לרחוב הנרי תוך כמה דקות. אבא נשא את עיניו לקומה הראשונה בה גר הרב סקיינדר. אור בקע מחדר המגורים, עלינו על קצות אצבעותינו. ואבא נקש בעדינות בדלת. הרב סקיינדר פתח את הדלת בעצמו. שלום עליכם רב יעקב יוסף הוא לחץ את ידי אבא בחמימות.

אשתי הכשירה עוף ומצאה שאלה על קורקבן זה, קבע אבא את העובדה. בהביטי באבא בתדהמה רציתי לומר לו שהקורקבן התערב בעשרים וארבעה אחרים. מבטו המזהיר של אבא הבליע את המילים בגרוני. וכך, בשעה שהרב סקיינדר בחן ובדק והפך את הקורקבן, מצד אל צד. היה גורלם של עשרים וארבעה עופות מונח על כף המאזניים.

רעדתי בעמדי שם. ומה יהיה אם זה טרף, כל העבודה הקשה של אמא תרד לטמיון. מה יאכלו כל אורחנו בחג, זה עלה כל כך הרבה כסף. פניה החיוורות של אמא העיפה צפו לנגד עיל ועירפלו את ראיתי. העפתי מבט באבא. הוא עמד שם זקוף וישר, כחייל המצפה לפסק דינו של המפקד, לאחר מה שנראה לנצח, הרים הרב סקיינדר מבטו והכריז כשר, כשר, מילות ברווח וההצללה.

לאחר מכן אמר אבא: רבי, אם הייתה פוסק כי הקורקבן טרף, הייתי זורק עשרים וארבע עופות. אשתי איננה יודעת לאיזה עוף שייך קורקבן זה.

הרב סקינדר נתן באבא מבט מוכיח: את, את, רבי יעקב יוסף, מדוע לא אמרת לי. אם נזק גדול כרוך בענין, הייתי בוחר את השאלה בצורה אחרת.

לעולם איני מחפש היתרים, ענה אבא. אימרה שהיתה שגורה על פיו ומיושמת במעשיו עם הקורקבן הארוז שוב בשקית החומה הקטנה והלחה, מהרנו אבא ואני במורד המדרגות.

רוצי מהר הביתה, ואמרי לאמא שהקורקבן מאה אחוז כשר. תדאגי שאמא תלך לישון. אני חוזר לבית הכנסת.

כמו ציפור במעופה עפתי דרך הרחובות הרונעים, רגלי מהדהדות לקצב המילים: כשר, כשר, כשר, כשפרצתי לכניסה, לא יכולתי לשלוט בעצמי וקראתי בקול אמא, אמא, כשר, הוא כשר, אמא שמעה אותי ומהרה לקראתי. נפלתי לתוך זרועותיה מוציאה אותה כמעט משווי משקלה. זה בסדר אמא, זה כשר, אמא פרצה בבכי. (מוסר חכמים)

"להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" (יא, מז)

אמרו רז"ל שמדת הדין היתה מקטרגת על שהרגו בני יעקב את אנשי שכם אחר שמלו כל זכר, והקב"ה נקם את נקמתם שאנשי שכם באו לגלגול תלמידי רבי עקיבא, והוא בעצמו רבי עקיבא היה לגלגול חמור בן שכם שלמד בתורה אחר מ' שנה

ארז"ל במדה שאדם מודד בה מודדין לו, בין באכילה, בין במצוה, בין בעבודה, וצריך לעשות הפרשה בין סטרא דקדושה ובין סטרא דמסאבא, כמו שעשה הקב"ה לישראל שהוציא אותם ממ"ט שערי טומאה, ואמר להם שיספרו חמשים יום ויקבלו התורה כמ"ש וספרתם לכם ממחרת השבת. ואלו הימים הם זמן דין, אין אנחנו מתעסקים בשמחה ובששון ובנישואין ובתספורת, משום שמתו בהם תלמידי רבי עקיבא מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ואמרו רז"ל שמדת הדין היתה מקטרגת על שהרגו בני יעקב את אנשי שכם אחר שמלו כל זכר, והקב"ה נקם את נקמתם שאנשי שכם באו לגלגול תלמידי רבי עקיבא, והוא בעצמו רבי עקיבא היה לגלגול חמור בן שכם שלמד בתורה אחר מ' שנה. אמרה לו רחל אשתו בת כלבא שבוע, לך ולמד תורה, אמר לה אני מתבייש שאני גדול בן ארבעים אמרה, לך ושכור לי חמור הלך ושכר חמור, נתנה על גבי החמור עפר וזרע עליו איזה זרעים וצמח בו עשב. והלכו עם החמור לשיק ובאו אנשים להסתכל בפלא והיו

מצחקים הרבה כך עשה שבוע ושתיים, אח"כ לא באו לראות. אמרה לו בת כלבא שבוע כך אם באו ונתקבצו עליך שהלכת ללמוד בין מ' שנה, פעם ושתיים יבואו ואחר כך לא יבואו. ותלמידיו נפטרו מפסח עד עצרת בלילה ולא ביום, באסכרה ולא במיתה אחרת, מפני שבצנעה הרגו אנשי שכם שהיו נמולים והיו עובדי ע"ז בצנעה, והקב"ה גזר עליהם גזרה שימותו בר מינן באסכרה שמתחילה בבטן ומסיימת בגרון, ואחר שקיעת החמה היתה מיתתם עד הנץ החמה, והנשים היו מתעסקות לתפור תכריכין, ומטעם זה הנשים אינן עושות מלאכה בלילי ספירת העומר. ומפני זה אנחנו חייבים לספור אלו הימים שיפרישו בין חול לקודש ובין סטרא דקדושה לבין סטרא מסאבא, וז"ש להבדיל בין הקדש. ומטעם זה אנחנו קוראים באלו השבתות שבין פסח לעצרת מסכת אבות ולא מסכת אחרת, מפני שאם אדם מקיים דברי אבות ונוזקין די לו שינצל מן הדין כמו שאמרו בגמרא ב"ק (דף ל' ע"א) האי מאן דבעי למהוי חסידא וכו' ליקיים מילי דאבות (מי שרוצה להיות חסיד וכו' יקיים דברי אבות). כמו שאבות נותנים תוכחות לבנים, כך פרקי אבות כולם דברי תוכחות ומוסרות ומפני זה קוראים מסכת אבות שתגן עלינו זכות אבות העולם ותנצל שכינה מהגלות ויבוא משיח צדקנו.

ימי העומר – דרוש א'

במצות "ואהבת לרעך כמוך" ואהבתו הגדולה של רשב"י לחברייא קדישא

איתא בגמ' יבמות (דף ס"ג) שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר' עקיבא מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם והם: ר"מ, ר' יהודה, ר' יוסי, ר' שמעון, ור' אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר ר' חייא בר אבא ואי תימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה, מה היא? אמר רב נחמן אסכרא. ע"כ.

חברייא קדישא

ולכן ראינו בתלמוד ירושלמי נדרים (דף ט' ע"ב) שאמר ר"ע לתלמידיו הנ"ל, והזהיר אותם שלא יהיו כמו הראשונים אלא יקבלו עליהם מצוות ואהבת לרעך כמוך, שזה כלל גדול בתורה כי ר"ע ידע גודל ערכה של אהבת ישראל, ועתה מובן מדוע רשב"י קרא לתלמידיו "חברייא קדישא" כי קיבל מרביו את דבריו וידע שזה התכלית, ולכן רצה להשריש בלב תלמידיו שכולם חברים ואוהבים בלב ובנפש אחד את השני, ולכן כתוב באידרא שרשב"י אמר לחברים "אנן בחביבותא תליא מילתא" ודו"ק.

ב"פ אהבה גימ' הוי"ה

ומשום כך ישב רשב"י י"ג שנה במערה, כמנין אהב"ה גי' י"ג שכיון בזה לתקן את מידת אהבה שלא יהיה שנאת חנם. וכן י"ג גימ' אח"ד לרמוז להיות באהבה כלולה בלב אחד כאיש אחד.

ובזה רמזו מה שאנחנו אומרים בתפילה הבוחר בעמו ישראל "באהבה" ב' אהב"ה, ואהבת לרעך כמוך, אהבה גימ' י"ג ואהבה של חברים אלו הרי פעמיים באהבה, אז יהיה חיבור לשם הוי"ה ב"ה כי פעמיים י"ג גימ' הוי"ה ב"ה.

החברייא קדישא תיקון לפנס תלמידי ר"ע

ומכיון שראה בזאת רשב"י שסיבת הסתלקותם של כ"ד אלף תלמידי ר"ע היות ולא נהגו כבוד זה בזה, לכן כאשר נתעלה מאד והיו לו תלמידים קדושים הזהיר אותם מאד על אהבה ואהיה ושיהיו מאוחדים ביחד ויקיימו כולם הלכה למעשה את דברי ר"ע שאמר, "ואהבת לרעך כמוך" ובתרגום יונתן תרגם: "דמן אנת סני לך לא תעביד ליה"

וכדי להפנין את הדבר מאד קרא ר"ש לתלמידיו "חברייא" להראות ולהודיע ולהשריש שכולם חברים ואוהבים זה לזה כאיש אחד בלב אחד נאמנים ואוהבים, וכל אחד שמח בגדולתו של חברו. ובה רמזו מה שכתוב ב"פתח אליהו" מאן דאפריש חד מן חבריה כאילו אפריש בך, ורמזו מי שעושה פירוד בין אדם לחברו כאילו ח"ו מפריד בשם הוי"ה ב"ה.

אהבת חברים

וכמו שראינו שתמיד היה ר"ש והחברייא באהבת נפש ואילת אהבים, ובכל עת שנפגשו יחד היו משוחחים בסתרי תורה מתוך אהבה נאמנה ואחדות הלב, ומובא בזה"ק (ח"ב דף ק"ז) כשהיו באים החברים לפני ר"ש היה אומר להם בואו בנים קדושים, בואו אהובי המלך, בואו אהובי, בואו האוהבים אלו את אלו.

ומובא שם שר' אבא אומר כל אותם החברים שאינם אוהבים אלו את אלו מסתלקים מן העולם קודם שמגיע זמנם, וכימיו של ר"ש שררה אהבה נפשית ביניהם, כי היה ר"ש אומר החברים שאינם אוהבים זל"ז גורמים לעצמם שלא לילך בדרך הישר וגם עושים פגם בתורה, כי התורה אהבה ואחזה ואמת יש בה וכו'.

בין איש לאשתו

וכנראה שרשב"י הלך בקו זה תמיד ובפרט כאשר האדם היה צריך ישועה כמובא במדרש רבה שיר השירים (פרשה א פסקה ל:) תמן תנינן נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל אמר רבי אידי מעשה באשה אחת בצידן ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה אתון גבי ר' שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר להון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה הלכו בדרכיו ועשו לעצמן יום טוב ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית ומלי אותו ולכי לבית אביך מה עשתה היא לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא בחצי הלילה ננער משנתיה כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני נתון אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך אמרה ליה ולא כך אמרת לי בערב כל חפץ טוב שיש בביתי מלי אותו ולכי לבית אביך אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו ללמדך מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות והרי דברים קל וחומר ומה אם בשר ודם על שאמר לבשר ודם שכמותו אין לי חפץ בעולם טוב ממך נפקדו. ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ואומרים

אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה עאכ"ו שהקב"ה לא יעזוב אותנו ותהיה לנו ישועה הוי נגילה ונשמחה בך, ע"כ.

א"כ כאשר נתן להם רשב"י את הסגולה הגדולה של אהבה ואהבה אזי זכו לפרי בטן. ועפ"ז גם יתבאר מדוע ניתן רק לרשב"י זיע"א לפרש ולגלות סודות התורה מה שלא ניתן לשום תנא, כי ידוע שבדאי התנאים היו בקיאים בסודות התורה אלא שהיו לומדים אותו בצנעה גדולה. אלא מכיון שראו מן השמים שרשב"י יש לו אהבה גדולה מאד לתלמידים ורוצה שגם הם יהיו בקיאים בסודות התורה כמוהו ואפי' יותר ממנו, לכן מן השמים הסכימו שסודות התורה יתפרשו על ידו, וזכה מה שלא זכה אף חכם.

דעלך סני לחברך לא תעביד

ובגמ' שבת (דף ל"א) איתא מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה על רגל אחת דחפו באמת הבנין. בא לפני הלל אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה על רגל אחת אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך זיל גמור.

השאלה ידועה, וכי אדם שמקיים מ"ע של ואהבת לרעך כמוך האם בזה קיים כל התורה כולה? ויש לזה כמה וכמה תירוצים.

א. הרי השונא הגדול של האדם הוא יצה"ר שהוא מוליך את האדם שולל וגורם לו לעשות חמאים ועוונות, לכן את היצה"ר הזה לא תתחבר עמו, שח"ו לא יהיה חבר שלך וז"ש דעלך סני שהוא יצה"ר לחברך לא תעבוד לא תעשה אותו לחבר שלך, ואז יוכל לקיים כל התורה כולה, כי אם מכניעים את היצה"ר אפשר לקיים כל התורה.

ב. כי מי שאוהב את חברו עליו לשמור עצמו מכל חטא ועוון, שהרי חמאי האדם גורמים רעה לא רק לעצמו אלא לכלל העולם כולו כי אם עושה עבירה אחת מכריע את העולם ח"ו לכף חובה, לכך אמר לו הלל ואהבת לרעך כמוך זה כל התורה כולה, שצריך האדם ללמוד כל התורה כולה כדי לקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך, כדי שלא יעבור על התורה ויגרום נזק לחברו ולעולם כולו.

ג. ביאור נוסף כתב בספר "סמא דחיי" שהאדם הרי חייב לקיים כל התורה כולה, והרי קשה עליו לקיים כל התורה שהרי יש מצוות שלא שייכים אליו כמו מצוות השייכות לכהנים, ובכור, או ששייכים רק כאשר יש מקדש, וכו' א"כ כיצד יוכל לקיימם? יש לזה שלשה אפשרויות:

א) ע"י שלום ואהבה לכל ישראל, א"כ כל ישראל גוף אחד ויחד מקיימים כל המצוות.
 ב) ע"י התורה שכל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, כמ"ש ונשלמה פרים

שפתינו א"כ כשעוסק בהלכות אותה מצוה כאילו קיים אותה. (ג) ע"י גלגול, דאם היה בגלגול ראשון ישראל יהיה בגלגול שני כהן וכו', עד שיקיים את כל התורה כולה. וז"ש הגוי להלל למדני כל התורה כולה על רגל אחת, כלומר בפעם אחת שלא אצטרך לבא בגלגולים אלא עתה בגלגול זה.

השיב לו הלל "ואהבת לרעך כמוך" ואז על ידי מצוה זו יחשב לך כאלו קיימת כל המצוות כולן כי כל ישראל נחשבים לגוף אחד, כך שכולם יקיימו את כל המצוות.

והוסיף ואמר "ואידך" כלומר עוד עצה "זיל גמור" כלומר לך ועסוק בתורה כי ע"י לימוד ההלכות יהיה נחשב כאילו קיימת גם המצוות שלא הזדמן לך לקיים.

ד. ע"פ מש"כ במסכת אבות (פרק א') על שלשה דברים העולם עומד על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים. ואותו גוי בא לפני שמאי ואמר לו שאין לו כח עתה לעסוק בכל השלשה העמודים של העולם אלא רק על רגל אחת, שהוא עמוד של גמ"ח, ולכן הקפיד שמאי ואמר לו העולם עומד על ג' רגלים שלשה עמודים וכו'.

אמנם כאשר בא אצל הלל קרבו ואמר לו טוב אתה אומר, תקיים רק גמילות חסדים שכלול בו ואהבת לרעך כמוך, וידע שע"י רגל זו יתקרב מעצמו גם לעמודים של התורה והעבודה.

שלא לפגוע בשום יהודי

בא וראה מעלת האדם שמקפיד שלא לפגוע באף יהודי ובשום חבר, אלא מכבד כל אחד ואחד מחבריו ואינו מבזה אף יהודי, בנמ' ירושלמי (דמאי פ"א ה"ג) מסופר על ר' פנחס בן יאיר שהלך לבית הוועד (בית המדרש) ועימו היו כל תלמידיו והיה נהר גינאי זורם, אמר לו גינאי מדוע את מונע אותי מבית הוועד?

חלק לו הנהר מימיו ועבר, אמרו לו תלמידיו יכולים אנחנו לעבור? אמר להם מי שיודע בעצמו שלא ביזה אדם מישראל מימיו יעבור ולא ינוק, וכך היה.

והנה תלמידי ר"ע גדולי תורה היו, תלמידי ר' פנחס בן יאיר גדולי תורה היו, ולא ביקשו לעבור הנהר אלא כדי להתלוות לרבים לעלות וללמוד בבית הוועד, אבל לימוד התורה צריך להיות עם נותן התורה, המבזה אדם מבזה "צלם אלהים" א"כ מבזה בן של המקום, והמבזה את המלך מה לו ולתורתו, מה הפי' למלך בלימוד שהלומד מבזהו, מדוע יעשה לו נס, ויאפשר לו ללמוד את תורתו, יכבד כל אחד את חבריו את צלם אלהים ונוכה לקבלת התורה, ואפי' ילד קטן צריך לכבד וק"ו את בניו ואת אשתו.

ועוד איתא בחז"ל מעשה והורה רבן גמליאל לזמן שבעה מגדולי הדור לעליית בית דין כדי לדון בעיבור השנה, כשעלה מצא שהם שמונה חכמים – אמר מי שעלה שלא

ברשות ירד. עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא להצטרף עמהם לעבור השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה ביקשתני.

אמר לו רבן גמליאל שב בני שב, ראויות כל השנים להתעבר על ירך, אלא אמרו חכמים: אין מעברים את השנה אלא במזומנים.

ובאמת לא שמואל הקטן היה אלא בשביל שלא לבייש את אותו שעלה שלא ברשות. ור"ג הבין זאת ודיבר עם המזומנים בד"ת ולא דן בעיבור השנה וקבע להם למחרת.

וכן היה עם רבינו הקדוש שהיה לומד עם החכמים והריח ריח שום, אמר מי אכל שום יקום ויצא, קם ר' חייא הגדול ויצא, עמדו כולם ויצאו, שאל ר' שמעון את ר' חייא את הוא שציערת אתמול את אבא אמר ח"ו אלא שלא לבייש מי שאכל שום.

מוטב שיפיל עצמו לכבשן האש

הגמרא במסכת כתובות מביאה מעשה נפלא, בשכונתו של מר עוקבא התגורר עני מרוד והרב היה תומך בו כל ערב שבת, והיה מכניס לו המעות דרך הסדקים שבדלת, יום אחד אמר העני אראה מי נותן לי את הכסף, באותו היום אחר מר עוקבא לבא ובאה אשתו של מר עוקבא לבית המדרש ומשם הלכו שניהם לבית העני כשהרגיש העני אותם שרוצים להכניס את הכסף רצה לראות מי הם ומיד ברחו מר עוקבא ואשתו והגיעו לשביל שאין לו מוצא והיה שם תנור של נחתום ונכנסו לתוך התנור הכוער באש כדי שלא יראה אותם העני ויתבייש ונעשה להם נס ולא נשרף גופם. רואים שממש עדיף שיפיל אדם עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חבריו ברבים.

מספר ר' נפתלי מרופשיץ: כאשר הייתי תינוק והייתי לומד בחדר אמר הרבי שני יודיין הם כוונה לשם ה', ואני כאשר ראיתי ניקוד השוא כזה: קראתי ג"כ בשם ה', מיד תיקן אותי הרבי שלזה קוראים שוא. שאלתי את הרבי מה הבדל זה שני נקודות וזה שני נקודות, ומדוע לזה קוראים שוא ולזה שם ה'.

ענה לי הרבי: שיש הבדל גדול שכאשר השני נקודות אחת ליד השניה זה מורה על שם ה', אמנם כאשר הם אחת מעל לשניה זה רק ניקוד בלבד, ואני המשכתי כן ביחס לאדם כשאחד יש לו תחושת עליה על חבריו ורומם אותו תחתיו אינו אלא ניקוד ואפסיות, משא"כ כשמשוה עצמו לזולתו ואינו מתנאה עליו הרי השכינה שרויה ביניהם ועליהם. וזהו כשיש שני יודיין ר"ל שני יהודים אחד ליד השני ואוהבים זל"ז שכינה ביניהם. ואם לאו אלא ח"ו יהודי מעל חבריו זה סימן של סוף פסוק.

מעלת האחדות

וידוע מה שדרשו חז"ל (תנחומא פ' צו סי' י') חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד,יז), אם עם ישראל מחוברים ומאוגדים אף הכורא יתברך מאריך אפו ומניח להם, ואפי' אם יוצאים למלחמה נוצחים, כמו שראינו בדורו של אחאב ואיזבל שכל כך הטאו והחטיאו את ישראל, מ"מ הואיל ולא היה ביניהם לשון הרע ושנאה היו מנצחים, והראיה שאפי' אחאב הרשע שהרג את כל נביאי ה' הוץ מאותם שהחביא עובדיה, והיה עובדיה צריך לכלכל אותם ולוה כסף מיוורם בן אחאב לא סיפר לאביו שרדף אחרי נביאי ה', ולא גילה את אשר ידע על עובדיה שפעל נגד אחאב אביו, ואדרבא ניסה לעזור לעובדיה בהלואה, ואילו אצל שאול במולכו אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם הטא, ובכל זאת הואיל והיו בדורו הולכי רכיל ומספרי לשה"ר, שספרו לו על נוב עיר הכהנים וכו', בעבור זה לא הצליח במלחמה. נמצינו למדים שאחדות בעם ישראל מהוה בטחון, נצחון וקיום.

מהי אהבה אמיתית

מורנו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה וצוק"ל לימד אותנו את פירוש הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" שאם אדם עשיר מרחם על עני ונותן לו מתנות, וצדקה, אין זה מראה שהוא אוהב אותו, אלא מפני שהוא מרחם על העני ומרחם ג"כ על עצמו כי יודע שהוא מזכה אותו לעוה"ב, וכן אם האדם מכבד איזה אחד שהוא חשוב ממנו או עשיר ממנו אין זה מראה על אהבה. אמנם האהבה האמיתית היא שהאדם יאהב את חברו הדומה לו שהם באותה דרגה לא מכובד ממנו ולא פחות ממנו. שלא משיג ממנו שום תועלת, ובכ"ז אוהבו הוא גדר אהבה אמיתית וזה הוא כמוך הדומה לך.

ובדרך רמז אמרו עה"פ "כלו הפך לבן טהור הוא" אם את תיבת "כלו" תהפוך יהיה אותיות "ולך" שהוא ר"ת ו'אהבת ל'רעך כ'מוך – לבן טהור הוא, אותו אדם צדיק וישר הוא.

ואהבת לרעך כמוך – אני ה'

כתוב בפרשת קדושים (יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך – אני ה'". הקב"ה אומר: אם אתם אוהבים איש את רעהו באמת "אני ה'" כביכול מבקש תקחו אותי לתוך החבורה שלכם, ולכן אם יהודי אוהב את חברו כמוהו יש כאן אהבה כפולה, אהבה גי' 13 כפול $26 = 2$ ואז אני ה' יעלה מזה שם הוי"ה. כמו אותו מעשה שהיה בשני חברים שהיו מסורים ונאמנים זה לזה בלב ונפש, פעם העלילו על אחד מהם עלילת שוא, הועמד לדין ונידון למות, החבר הנאמן לא הסך כל מאמץ להציל את חברו אך מאמציו עלו בתוהו, וכשרצו להעלות את חברו לגרדום לא יכל לסבול ורץ בכל כוחותיו וצעק עצרו! אל תהרגו נפש

נקי חף מפשע! אני הוא האשם העלוני תחתינו. וחברו כאשר ראה זאת אמר ח"ו, התחיל ג"כ למעון הפוך וכו', והדבר הגיע למלך ושמע המלך את אהבתם זה לזה, אמר להם המלך שגזר הדין בטל ואמר אם אתם כ"כ אוהבים זל"ז בבקשה תכניסו אותי השלישי בתוכם.

האלשי"ך הקדוש מבאר את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" "אני" הוא אחד מע"ב שמות והוא שם של דין כמאמר חז"ל בכל מקום שאמר "ואני" הוא ובית דינו. וז"ש ואהבת לרעך כמוך - אז השם "ואני" שהוא דין נעשה הו"ה חסד גמור. וזה מה שאומר התנא באבות (פ"א מ"ד) אם אין אני לי מי לי, אם אין השם יתברך בכחי כעם עלי ח"ו כלומר ששם "אני" לא שולט עלי ואין בי ח"ו דינים מלמעלה - אז אין שום בריה בעולם שיכולה להרע לי. "מי לי", וכן מ"י זה עולם הבינה המשים שערי בינה הם לי הם לטובתי ומשם אני מקבל שפעי.

כל התורה על רגל אחת

וזכורני שיש פירוש נפלא על מאמר הגמרא בשבת (ל"א) מעשה באותו נכרי שבא לפני שמאי ואמר לו למדני את כל התורה על רגל אחת ודחפו באמת הבנין, ואח"כ הלך להלל הזקן ואמר לו ואהבת לרעך כמוך דעלך סני לחברך לא תעביד, (עיי לעיל מה שפירשנו בכמה פנים את דברי הלל הזקן). ופירושו שאותו נכרי ידע שיש לאדם שעובד את השי"ת עליות וירידות בעבודת ה' היצה"ר עובד בכל כחו להפיל את האדם לשאול תחתית, ואמר אותו נכרי לשמאי גיירני ואני רוצה להיות יהודי שומר תורה ומצוות וללמוד את כל התורה ולקיימה, אמנם אין לי כח לעליות וירידות של היצה"ר אני רוצה לעמוד על רגל אחת בלי עליות וירידות שברגל ימין עולים וברגל שמאל יורדים אלא אני רוצה רק עליות בלי ירידות, ואז שמאי דחפו באמת הבנין אמר לו אין דבר כזה כך הקב"ה ברא את העולם, והלך לו אצל הלל הזקן והלל הסביר לו סוד הענין ואמר לו אני אשאל אותך שאלה באיזה סיבה אתה רוצה להתגייר ולהיות יהודי טוב הרי אתה גוי עשיר וטוב לך ומה אתה צריך את כל זה ומדוע יש לך התעוררות כזו גדולה להתגייר ולקיים מצוות. אלא אני אסביר לך, איזה יהודי היתה לו ירידה בעבודת השי"ת וירד לעמקי הקליפות ושם פגש בנשמתך ואח"כ אותו יהודי למד מוסר ועשה איזה מצוות וחזר בתשובה ונתעלה ואז העלה את נשמתך ג"כ מהקליפות למקום גבוה, ולכן אתה רוצה להתגייר ולשמור תורה ומצוות זכות גדולה מאד.

ולכן כמו שאתה אוהב את עצמך ואתה שמח שאתה מתעלה ומתגייר כן צריך שתעשה לך גם לחברך ולכן אי אפשר בלי ירידות כי צריך שעוד נשמות יזכו, והסביר לו

הלל הזקן שזה סוד ואהבת לרעך כמוך שכמו שאתה זכית להתעלות תן גם לאחרים לזכות להתעלות והבין אותו נכרי את הדברים וקיבל עליו ונתגייר.

ואהבת לרעך כמוך

מורנו הרב חיים ויטאל זצוק"ל, כתב בספר הליקוטים (פר' עקב פ"ח), שכל עיקר מצות ואהבת לרעך כמוך היא בין איש לאשתו, שיאהב את אשתו כגופו. שכן זה קשה ביותר לאהוב כל איש מישראל "כמוך" ולכן צריך להתחיל המצוה באנשי ביתו הקרובים אליו, כדי שיתרגל בדבר שלא לאהוב רק את עצמו, עי"ש. וכן מובא בשם החזו"א דעיקר מצות ואהבת לרעך כמוך הוא בין איש לאשתו.

ונביא מעשה נפלא להבין הפסוק ואהבת לרעך כמוך. היה היה גביר אמיד שאשתו נסעה למדינה רחוקה, לצורך טיפולים רפואיים יקרים ביותר, היא אמנם הצטיידה בסכום כסף גדול, אבל לאחר כמה שבועות התברר לה שהכסף לא מספיק כלל ואינו עונה על הדרישות, בנוסף לכך התפתחו גם כמה טיפולים רפואיים נוספים שנתגלה שהיא צריכה להם. ובסה"כ היא היתה זקוקה בדחיפות לסכום נוסף של כחמישים אלף רובל, שהיה הון עתק בימים ההם.

ישבה האשה וכתבה איגרת לבעלה על מצבה הדחוק, וביקשה ממנו לשלוח תיכף את הסכום הנדרש, כדי שיספיק לכל הוצאותיה שם.

בימים ההם – בטרם עידן 'המחאות דואר' והעברות כספי מט"ח בבנקים בינלאומיים, כרטיסי ויזה וישראלכרט וכל כיוצא באלו – לא היה ענין העברת הכסף למדינה אחרת מן הקלות כלל. מתחילה היה צריך להמתין עד שיימצא 'תייר' עובר אורח הנוסע לאותה מדינה. המתנה זו עצמה לקחה זמן רב, שכן מעט מאוד היו הנוסעים ממדינה למדינה, ובפרט למדינות הרחוקות יותר. – בהתחשב בתנאים הקשים והסבוכים של נסיעות ימי הביניים... הרי, שמלבד כמה טיילים האוהבים להחזיק במקל הנדודים, לא נמצאו הרבה אנשים שיחפצו לצאת למסעות שכאלו...

לאחר שכבר נמצא אדם הנוסע אכן לאותה מדינה. שוב צריך הרי לברר היטב את מידת מהימנותו של האיש, אם ניתן לסמוך עליו... לא אחת נפלו עסקים שכאלו בידי שלוחים מתחזים, שלקחו את כל הממון לכיסם... וברחו ונעלמו כמי שבלעה אותם האדמה.

ומשכבר נמצא האיש הנאמן, שיהיה מוכן ליטול על עצמו את האחריות להעברת הכספים, היה זה האחרון גובה בשכרו סכום הגון ומפולפל, ומוריד לעצמו נתח הגון באחוזים גדולים מן המשלוח, מחמת גודל האחריות והעול הכבד שבמלאכה.

משקיבל העשיר דנן את המכתב לידי, החל מיד בחיפושים קדחתניים אחר שליה נאמן הנוסע לאותה מדינה רחוקה, שיהיה מוכן להעביר סכום עצום כזה של חמישים אלף רובל, שנצרך לשלוח עבור אשתו. לאחר שבירר וחיפש הדק היטב, עלה בידו בסייעתא דשמיא למצוא שליה נאמן ידוע ומקובל, הנוסע בדיוק לאותה מדינה. הוא נפגש עימו וביקשו להירתם למלאכת בלדרות זו, ולהעביר מיידית את הכסף לאשתו שמעבר לים.

השלילה הסכים עקרונית ליטול עימו את משלוח הכסף באחריות מלאה, אבל בעיה לא קטנה צצה לפני גישתם לחתימת החוזה. כאשר שמע השליח את השכר שמציע הגביר עבור הטרחה, לא הסכים לכך בשום אופן – הוא היה ידוע כבלדר יקרן ביותר! הוא ניצל כמובן את העובדה שקשה מאד למצוא בלדרים אחראיים בתחום זה, ושהאנשים לחוצים ביותר להעברת הכסף מיידית, והרשה לעצמו להעלות את מחיר נתח האחוזים שיוריד לעצמו עבור העסקה עד מאד.

גם לאחר שהעלה הגביר את השכר עד אלף רובל, עדיין טען האיש שהאחריות והעול הכבד שבשמירת סכום עצום שכזה בדרכים שווים יותר מזה. ככל שניסה הגביר לשדלו, ולהעלות את שכרו יותר ויותר, הוא עדיין התעקש שאין זה משתלם לו...

כשראה העשיר שאינם מסתדרים על המחיר, הציע לו לפתע הצעה נפלאה ומיוחדת, קח איפוא את מעטפת הכסף בידך, ותן לה לאשתי מתוכה כמה שתמצא!!! – ליותר מזה כבר לא היה השליח יכול לצפות, וכמובן סגר עימו על אתר את העסקה. הגביר ערך עימו שטר מפורש, חוזה כתוב וחתום, בו נאמר מפורשות שהגביר שולח בזאת מעטפה של חמישים אלף רובל ביד שליח זה, והשליח יתן מתוכה לאשה כמה שהוא רוצה!

השליח שמח מאד על המציאה העסקית הגדולה שנפלה בחלקו, הוא הגיע במהרה אל אותה מדינה, ולפי הכתובת שהיתה בידו מצא את האשה, פתח בפניה את המעטפה והראה לה את החוזה הכתוב וחתום בידי בעלה, שבו נאמר מפורשות שיתן לה מתוך המעטפה איזה סכום שירצה. – אם כן איפוא מודיע השליח לאשה בדרמטיות, אני רוצה לעצמי ארבעים ושמונה אלף רובל! ולך אתן אלפיים רובל בלבד...

האשה נדהמה והתבלבלה לגמרי, מה קורה כאן? כיצד זה יכול להיות? הרי היא זקוקה נואשות לסכום הגדול של הכסף! כיצד זה השאיר בעלה הפיקח ביד השליח הברנש הזה את החלטת גובה סכום האחוזים שיעביר לה?

מרב תסכול ובלבול, לא ידעה האשה את נפשה והזמינה את השליח לבוא עימה לדין תורה אצל רב העיר. השליח הסכים לגשת לדין תורה בהיותו סמוך ובטוח

בחפזות ובזכותו, הוא הופיע בחדר בית הדין שבביתו של הרב בצעדים בטוחים ושלווים, הוציא מחיקו את שטר החוזה כתוב וחתום בידי הבעל והניחו על גבי השולחן. לאחר שנבדקה כשרותו של השטר ונאמנותו של האיש, נמצא הכל תקין, בחקירות ודרישות שבבית הדין, נמצא אכן האיש דובר אמת, שכן כך כתב הבעל מפורש בשטר שחור על גבי לבן: "תן לה כמה שאתה רוצה".

החידה היתה כאן סתומה ביותר, מדוע יעשה איש חכם שטות שכזו, להשאיר את החלטת גובה סכום הנתינה בידי השליח, הרי ברור שיקח את הרוב המכריע לעצמו... מה מסתתר כאן מאחורי סיפור זה? ומה פשר השטר המשונה שהאיש התם עימו?

לאחר שלא מצאו הרב והדיינים שום מענה לחידה הסתומה שלפניהם, ביקש הרב להשאיר אצלו את החוזה ומעטפת הכסף, כדי לעיין בדין סבוך זה, ולחזור אליו למחרת, ואז יפסוק להם משפט דין אמת.

למחרת כאשר חזרו הצדדים אל בית הדין, כדי לשמוע את פסק הדין. שאל הרב שוב את השליח כמה אתה רוצה בדיוק? – ענה השליח: ארבעים ושמונה אלף רובלים! ואת השאר – אלפיים רובל – אתן לאשה!

פסק לו הרב בחיוך מנצה: הוצא נא איפוא סכום זה שאתה רוצה בו ארבעים ושמונה אלפים טבין ותקילין ותן לאשה! – הלא כך כתב הבעל במפורש בשטר שלפנינו: "תן לה כמה שאתה רוצה". כלומר אותו סכום שאתה בעצמך רוצה בו, זה הסכום שעליך לתת לאשה!!!

המוסר השכל הנלמד מכאן הוא: צורת הקיום הנכונה של מצות "ואהבת לרעך כמוך", תן לשני את מה שאתה רוצה והפין לעצמך.

כמים הפנים לפנים

שלמה המלך אמר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", דהיינו, כפי הערך שיאהב, את חברו, כן יוסיף חברו אהבה אליו. לכאורה יש להתבונן מדוע, לא הביא דונמא ברורה יותר לרואה עצמו במראה? אלא, המסתכל במראה יכול לעמוד בקומה זקופה ולראות את עצמו. אבל, הרואה את עצמו במראה יכול לראות אלא אם כן משפיל קומתו ומתכופף למול המים. וזה שדימה שלמה אהבת רעים "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ומובא במדרש על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" – השפל לרעך, וביאר בספר דברי אליהו, שהאותיות הסמוכות ל"רעך" הם "שפל", וזה שאמר המדרש, כיצד תוכל לקיים את מה שאמרה תורה "ואהבת לרעך כמוך"? השפל לרעך, היינו תשפיל עצמך נגדו ואז תוכל לאוהבו.

רבינו האר"י כותב שנכון לומר קודם התפילה הריני מקבל עלי מ"ע של "ואהבת לרעך כמוך", ור' שניאור זלמן מלאדי כתב ע"ז שמצות אהבת ישראל, היא שער הכניסה לבא ולעמוד לפני ה' יתברך ולכוין בתפילתו לטובת ישראל. וכתב שם האריז"ל שצריך להזהר באהבת חברים ובפרט אלו העוסקים בתורה ביחד, וידוע שהרש"ש זיע"א עשה כתב התקשרות עם החברים שהיו לומדים איתו החיד"א ורבי יעקב אלגזי זצ"ל ובנו רבי יו"ט אלגזי זצ"ל ושאר החברים וקיבלו כל אחד ואחד לעזור אחד לשני הן בחייו והן במותו. וע"כ צריך להתחזק מאד באהבת חברים ובפרט עתה בימי ספירת העומר. וידוע שהביהמ"ק נחרב בגלל שנאת חנם ואמר ע"ז גדול אחד שהוא יבנה באהבת חנם יראו עינינו וישמח ליבנו אכ"ר.

ימי העומר – דרוש ב'

יסביר בו סוד כ"ד אלף תלמידי ר"ע ומה שורש נשמתם של החמשה תלמידים שהעמיד אח"כ, והשמחה הגדולה שצריך לעשות ביום ל"ג בעומר

אמרו חז"ל במסכת יבמות (דף ס"ב ע"ב): שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, והם ר"מ ורבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת ע"כ.

כאשר נתבונן מה קרה לתלמידי רבי עקיבא הראשונים ומה המעלה של התלמידים האחרונים שהעמידו את העולם, נראה כי הראשונים שלא נהגו כבוד זה בזה מתו, כי אירע להם מקרה שבירת הכלים ב"מ לפי שהיו מפוזרים ומפורדים, ולא היתה ביניהם אחדות והיו בכחית רשות הרבים כי כל אחד היה עומד בפני עצמו ולא יכל לקבל את האור של חברו היותר גדול ממנו. ועל כן אירע להם מעשה השבירה כי כולם מתו בפרק אחד.

אמנם התלמידים האחרונים הם היו בכחית התיקון כי הם היו מאוחדים כרשות היחיד והיו מתוקנים ועומדים ברשות אחת, כי הם היו חמשה תלמידים כנגד חסד גבורה תפארת נצח והוד כמ"ש רבינו האר"י זיע"א בשער הכונות בדרוש ל"ג בעומר, כי הם כנגד חמשה גבורות שבדעת, והיינו, לאחר התיקון. ועל כן הם העמידו את התורה כי היו מאוחדים וכלולים אחד בשני.

ובזה יובן גדול מעלת יום ל"ג בעומר שנקבע ליום שמחה לפי שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות. וקשה לכאורה, דאדרבא ביום זה שפסקו למות הרי היה העולם שמש באותו יום כמו שאמרו בגמ' עד שבא ר"ע לרבתינו שבדרום, והיאך קבעו יום זה ליום שמחה?

כיום בריאת העולם

אמנם על פי מה שביארנו בס"ד יובן הענין כי יום זה הוא יום גדול וקדוש כיום בריאת העולם ממש. כי ענין שבירת הכלים היה בימים שקודם בריאת העולם וכאשר נברא העולם אז התחיל בחינת התיקון, כי יום ראשון הוא חסד ויום שני גבורה ויום שלישי תפארת ויום רביעי נצח ויום המישי הוד וכו', הרי כי ביום שפסקו מלמות תלמידי רבי עקיבא שהוא כנגד בחינת השבירה הרי כנגדו מיד מתחיל בחינת התיקון, ולכן גדול יום זה כיום שנבראו בו שמים וארץ.
יום של גילוי סודות התורה

ונבאר את הענין יותר בעומק בס"ד, והוא כי עד אותו זמן שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות, היו סתרי תורה בהעלם נמרץ ולא היה להם כלי בית קיבול בעולם השפל, ומאותו יום שהתחיל בחינת התיקון והוא התגלות סודות התורה שהוא כתיבת ספר הזוהר הקדוש, אז נעשה להם קיום בעולם, ולכן מאז נקרא שמתחיל הזמן להתגלות אורות פנימיות התורה. ולכן עיקר ההכנה לעסק לימוד תורת הסוד הוא ענין אהבת החברים שיקיים האדם מצות ואהבת לרעך כמוך שתהיה נפשו כלולה מנפשות כלל ישראל.

לימוד הסודות בחבורה אך ורק באחדותם

ונבאר בזה מה שאמרו חז"ל במסכת חגיגה (דף י"א) אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם ומבין מדעתו. וביאור הענין ע"פ מה שנתבאר הוא, כי אין דורשין בעריות בשלשה אבל בשנים דורשים אפילו בשנים הם רבים דמיעוט רבים שנים, ולא במעשה בראשית בשנים כי מעשה בראשית הוא בחינת פנימיות משא"כ עריות הוא בחינת היצוניות כנגד תורת הנגלה ולכן אין דורשים במעשה בראשית בשנים, והיינו כאשר הלומדים הם בחינת רבים שהם שנים ואין הם מאוחדים דאז אסור לדרוש להם בפנימיות התורה שהוא מעשה בראשית, אלא ביחיד כי בראשית בריאת העולם אז הוא בחינת התיקון שהוא ענין התגלות פנימיות התורה שאין דורשין אלא ביחיד, והיינו שיהיו הרבים מאוחדים וחשובים כאחד אז אפשר לדרוש להם בסודות התורה.

ועל פי מה שביארנו בס"ד, כי מאז שניתנה רשות לרשב"י לגלות סודות התורה הוא נקרא זמן התיקון, יובן מה שכתוב בריש אדרא קדישא: תניא אמר רבי שמעון עד

אימת נתיב בקיומא דחד סמכא, כתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך. יומין זעירין ומארי החובה דחיק כרווא קרי כל יומא ומחצדי חקלא זעירין אינון ואינהו בשולי כרמא לא אשנתן ולא ידעין לאן אתר אזלין כמה דיאות, אתכנשו חבריא לבי אדרא מלובשין שריין סיפי ורומחי, אודרוו בתיקונכון בעיטא בחכמתא בסכלתנו בדעתא בחיזו בדין ברגלין, אמליכו עליכון למאן דברשותיה חיי ומותא למגור מילין דקשוט וכו' וכו' קם רבי שמעון וצלי צלותיה יתיב בגווייהו ואמר כל חד ישוי ידוי בתוקפי שוו ידיו ונסיב לון וכו' ע"כ.

והענין כבר פירשו המפרשים דרבי שמעון אמר עד אימת נתיב בקיומא דחד סמכא שהוא ענין המלכים שקודם התיקון שהיו עומדים זה תחת זה ולא בצורת קוים והוי חד סמכא, ומחצדי חקלא זעירין אינון ואנהו בשולי כרמא, כי עדין לא היה ענין התיקון שהוא התגלות סודות התורה ולכן היו התלמידי חכמים מפורזים בשולי כרמא. אמנם עכשיו אתכנשו חבריא לבי אדרא ונהיה מאוחדים, אודרוו בתיקונכון בעיטא בחכמתא בסוכלתנו וכו' והיינו שהם עולים בדעה אחת לקבל רוין עלאין, ואז ידין יהבו לרבי שמעון כי ע"י נתינת היד שנתנו לו, הראו בזה שכולם יש ביניהם אהבה ואחוה והם מאוחדים והם בחינת רשות היחיד גוף אחד בבחינת ג' קוים, חד אריך וחד קצר וחד בינוני, אינון אזלין כחדא. ואז פתח רבי שמעון ברזי תורה לאחר שראה שיש ביניהם אהדות אז ראויים הם שיתגלה על ידם רוזי תורה.

נמצינו למדים כי כדי לזכות לרוזי תורה, צריכים לקבל עלינו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ואז נזכה להביין בסודות התורה. ויובן בזה מה שסידר רבינו הגדול מהרח"ו וצוק"ל זיע"א בהקדמה לספר "עין חיים" ב"ועשה טוב" כתב קודם שיכנס ישים על לבו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך ואח"כ יכנס, וכל הקדמה זאת היא התנאים שצריך להביין האדם עצמו לעסוק בתורת הסוד, וגם בספר שער הכוונות בתחילת הספר הזהיר על מצות ואהבת לרעך כמוך שצריך לקבל האדם עליו קודם התפלה ובפרט אהבת החברים העוסקים ביחד בתורה, כי כדי להביין סודות התורה צריך לאהוב אחד את השני ואז יזכה להביין בעמקי סודות התורה, ולכן סידר זה בתחילת הספר כי סוף מעשה במחשבה תחילה, כי כאשר האדם מחשב בתחילת לימודו הרי זה עולה לו לכל זמן הלימוד.

מדוע נרמז רשב"י בתיבת בראשית

ובזה יובן מה שרמזו בספר אספקלריא המאירה כי בראשית"ה הוא נוטריקון א"ור תיזרת ר'בי שמעון ב"ר יוחאי, והיינו לפי מה שנתבאר בס"ד לעיל כי בראשית הוא בחינת התיקון שהוא יום ראשון לבריאת העולם שבו התחיל תיקון ז"א והוא בחינת יום

ל"ג בעומר שבו ביום ניתנה רשות לגלות רוי התורה, כי אותו יום מתחיל התיקון, כי פסקו מלמות ואז באו חמשה התלמידים של רבי עקיבא שהיו באחדות אחת והיו בחינת התיקון, א"כ נאה ויאה לרמוז בתיבת בראשית על תורת רשב"י ע"ה שהוא בחינת תיקון העולם.

ועל פי מה שביארנו שכדי להבין בתורת הרשב"י שהיא תורת הסוד, צריכים לקבל מצות ואהבת לרעך כמוך. א"כ אפשר לרמוז בס"ד ענין התורה נעוץ סופה בתחילתה: לעיני כל ישראל, בראשית. כי תחילה צריך להיות לעיני כל ישראל והיינו לאהוב כל אחד ואחד מבני ישראל כנפשו ומאדו, ואז בראשית, ואז יזכה לתיקון שהוא אור תורת רבי שימעון ב"ר יוחאי.

עשיית הפאות תחילת התיקון

ועם זה נבין ענין המנהג שמצינו בשער הכוונות על רבינו האר"י זיע"א שלקח את בנו לעשות לו פאות ביום ל"ג בעומר על ציון התנא הקדוש רשב"י ע"ה, והענין הוא ע"פ המבואר בשער המצות פרשת קדושים כי ענין הפאות הם שורש תיקוני דיקנא קדישא. וזה מובן כי תחילת התיקון שהוא ענין עשיית הפאות לילד שהוא ענין התגלות שורש התיקון יש לעשותו ביום ל"ג בעומר שבו ביום התחיל התיקון, ונכון לעשותו ע"י ציון הרשב"י ע"ה לפי שעל ידו התחיל התיקון להתגלות. ותא הוי כי עיקר האדרא קדישא שנתגלה ביום ל"ג בעומר הוא מה שגילה הרשב"י ע"ה ב"ג תיקוני דיקנא.

טעם שנפטר בח"י באייר, ונקבר במירון

והנה אמרו בסוף האדרא זוטא על רשב"י ע"ה, זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות. יובן ע"פ מה שנתבאר כי רשב"י ע"ה התחיל ענין התיקון והוא ענין תחיית המלכים שנשברו בזמן השבירה שנפלו אל הקלי' וצריך להחיותם, אולם רשב"י ע"ה התחיל לברר מתוכם ניצוצות הקדושה ע"י גילוי סתרי תורה לזה נאמר עליו שהוא מרגיז ממלכות היינו שמעלה את ניצוצות המלכים ועי"ז הם מתבטלים. והוא רומז למלך הדר ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד, היינו, שע"י שם מ"ה החדש נתקן הניצוצין ואז נטרדים המלכים וחוזרים למקומם. ולכן מקום מנוחתו של רשב"י הוא במירון כי מירון בגימ' הד"ר מהיטבאל שהוא בחינת התיקון, ולכן אע"פ שנסתלק רשב"י ביום ל"ג בעומר, עכ"ז אין זה חלילה יום אבל וצרה על סילוקו, דלאו בגרועותא סליק אלא בחדותא, אלא אדרבה יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה כי ל"ג גי' אב"ל ונהפך לשמחה, והיינו, כיון שהתחיל לתקן את העולם בהתגלות אור תורתו הקדושה שהיא תורת הסוד, הרי נמצא כי הוא בחינת המלך השמיני שלא מת, שלא נזכר בו מיתה כי הוא חי אקרי,

יום ה"י באייר כי הד"ר עם ג' אותיות בנימ' אי"ר ע"ה, והוא נקרא חדש זיו כי בו נתגלה זיו תורת הסוד.

המועדים כולם נרמזים ביום קדוש זה

והנה בדרך כלל בשנה רגילה שאינה מעוברת בפרשת אמור הוא השבוע בו יהול יום ל"ג בעומר, שהוא יום של שמחה גדולה שאין כמותה – "יום שמחת פנימיות התורה".

וכידוע שפרשת אמור עוסקת בכל המועדות כולם, הצי פרשה עוסקת בענין פסח שבועות סוכות ר"ה ויוהכ"פ, וכידוע שכאשר קוראים את ענינם בתורה הם מאירים כספירים ולכן תמיד בפרשת אמור, מאיר אור כל החגים כולם, והיא שבת מיוחדת שיש בה מלבד האור של יום שב"ק גם את האור של כל החגים כולם. וראה פלא שיום זה יום ל"ג בעומר כולל כל החגים כולם.

א. ראש השנה – הרי כתוב שביום ר"ה כולם עוברים לפניו כבני "מרון" הרי רמז על ר"ה.

ב. יוהכ"פ – מי שיכנס לפניו בציון יראה אילו בכיות ותשובה עושים ישראל ביום זה, כמה תפילות לישועה לזכות להבנת התורה ועוד ועוד, ורשב"י עומד בתפילה על כולם והוא מליץ יושר עבור כלל ישראל.

ג. חג הסוכות – כולם יושבים שם עם אהלים בדירת עראי כדי לזכות להיות בציון הקדוש לקבל אור גדול מרשב"י זיע"א. ויש שיושבים שם לפחות שבוע ימים.

ד. שמחת תורה – השמחה שם, היא ממש שמחת התורה והיא שמחת פנימיות התורה כי ביום זה זכה רשב"י לגלות סודות גדולים ולמעשה ביום זה סיים לגלות ולהוריד לעולם כל סודות התורה, ורואים כולם את השמחה הגדולה הריקודים והשירים והתזמורת ממש שמחת תורה.

ה. חג הפסח – כידוע בשבוע של ל"ג בעומר הוא זמן פסח שני, ומובא בזה"ק שמיום פסח שני – שבעה ימים שערי שמים פתוחים, ומי שרוצה לעשות תשובה השערים פתוחים ויכול לזכות לתורה ולסודות התורה. ועוד שהרמב"ן כותב שכל ימי העומר הם נקראים ימי הול המועד דפסח.

ו. חג השבועות – כי הוא יום מתן תורה כמש"כ לעיל בו זכינו לקבל התורה – פנימיות התורה, כי משה רבינו שעלה להביא התורה הוריד ג"כ סודות התורה כמש"כ עלית למרום שבית שב"י תורת השב"י שהוא רשב"י כל הזוה"ק, ורשב"י זכה להוריד אותה לעולם ביום ל"ג בעומר.

ובמו שאמרו בספה"ק שבת יבת "שב"י" רמזים כל גאוני תורת הקבלה ראשון בקודש התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי. ואחריו שזכה ג"כ לגילוי אליהו ולפרש את תורת הסוד הארז"ל, שנקרא יצחק בן שלמה. ואחריו הרש"ש הקדוש ר' שלום בן יצחק, והבעש"ט הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב.

והנה בכל שנה ושנה מתגלה הארת אותו יום כנודע. וא"כ בודאי יום זה הוא יום מסוגל לאדם לקבל הארת סודות התורה, וקודם זה, צריכים אנחנו לקבל על עצמנו מצות ואהבת לרעך כמוך כמו שביארנו, ואז הי"ת יזכה אותנו להבין ולהשכיל ולהדש הידושים אמיתיים בתורת הסוד אכ"ר.

שבתי מהרח"ו

יום פטירתו ל' ניסן

מן השמים ציוו את רבינו האר"י ללמד חכמתו למהרח"ו

כתוב באגרות הר"ש שלומל ז"ל כי הרב הגדול מהרח"ו נר"ו בטרם ביאתו של האר"י ז"ל לארץ הצבי, טרח ויגע טרחא גדולה עד מאד לעשות פירוש על הזוהר, ואיזן וחקר ותיקן משלים הרבה על פי דרך הקדמות מהרמ"ק ז"ל.

וכאשר ראה הקב"ה את לבבו הנאמן עם אלהיו, וחשקו הגדול אשר חשקה נפשו להבין סתרי תורה, מיד נגלה עליו ברוח הקודש על איש אלהים האר"י ז"ל, שכבר הגיע סמוך לעת השבת פקדון רוחו אל האלהים אשר נתנה לו, וצוהו שיעלה ממצרים לארץ ישראל, וימסור כל חכמתו לתלמיד חכם אחד ששמו כמוהר"ר חיים יצ"ו, כי הוא ימלא מקומו להחיות שארית בארץ. מיד הבין לדרך פעמיו, ובא לארץ הקדושה, הוא ואשתו ובניו וכל אשר לו. והיה יושב ששה חודשים מצפה וממתין אימתי יבוא כבוד מורנו הרב רבנו חיים אצלו, ויבקש ממנו שיכניסהו בחדרי החכמה, כי לא רצה האר"י לרדוף אחריו, לקיים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, וכדין היה חביבה עליו, מה שאין כן להיפך. והרב מהרח"ו לא החשיב אותו שהוא צריך ללמוד ממנו, ואדרבא הוא חשב שהוא יותר חכם בחכמת הקבלה ממנו. עד שלאחר זמן הששה חדשים עלה בדעתו לילך אל האר"י ז"ל ולתהות בקנקנו איך יפרש מאמר אחד שכבר היה מפורש אצלו, ותיכף כשבא, אמר האר"י ז"ל זה לא בא כי אם לתהות בקנקני. כיון ששאל אותו מהרח"ו נר"ו מאמר אחד, מיד התחיל כמהר"ר יצחק אשכנזי ע"ה לומר בתוכו סודות נפלאים שרמזם הרשב"י בתוכו, אשר לא שמעתן און אדם מעולם.

וביזן ששמע כמהר"ר חיים אותם הרזים העליונים, כמעט יצאה נפשו בדברו אתו. אחר כך שאל אותו במאמר אחר, והאר"י ז"ל פתח לו פתחים של אורה, עד שדמה עצמו מורנו הרב רבי חיים יצ"ו לפני האר"י כשועל, וכלא חשיבי דמי. אחר כך התחיל לשאול אותו מאמר אחר, השיב האר"י ז"ל עד כאן תחום שבת, ותו לא, אינך ראוי לגלות לך יותר מזה. מיד יצא מלפניו בפחי נפש, ונכנס בביתו ופשט את בגדיו ולבש שק, והשליך את עצמו מלא קומתו בתוך האפר, והיה מאפיר את עצמו באפר, וצעק ובכה בכיה גדולה עד מאד, ובקש רחמים מלפני הקב"ה שיתנהו לחן ולחסד בעיני האר"י ז"ל, שימסור לו סתרי תורה, ולן בתענית ושק, ולמחר בא אל האר"י ז"ל, ונפל על פניו, ונשק לו ידיו ורגליו, והתחיל

לבכות לפניו ולהתחנן, ואמר לו, למען השם אלהי ישראל נא אל תשיבני ריקם, ואל תעזבני ואל תרחיקני ממך. אמר לו האר"י ז"ל האפר של אתמול שאפרת בה הועילה לך, ועל מנת כן נתכוונתי אתמול שלא לגלות לך עוד, מכאן ואילך אל תפחד כי אני אלמדך הכל בע"ה. וגילה לו מה שנאמר לו במצרים. ומאותו יום והלאה לא מש מתוך האוהל, והיה מוסר לו סתרי תורה שנה תמימה, והיה כותב כל מה ששמע מרבו.

רבינו האר"י מבקש ממהרר"ו לא לגלותו לשום אדם

אחר כך אמר מהר"ר חיים, היטב בעיני ה' שיהיה אור גדול בזה העולם, ותכמי הדור לא ידעו אותו. אמר לו האר"י לא טוב הדבר אשר אתה אומר, לא תגלה אותי לשום אדם, וינעם לי ולך. ומהר"ח לא חש לדבריו, והלך וגילה אותו לקצת חביריו, עד שנתחברו לו עשרה חברים קדושי עליון. ורובי הדרושים שגילה להם היה על הזוהר, ולא היה מצטרך לא לספרי הזוהר ולא לשום ספר בעולם, אלא הכל בעל פה. ולפעמים הלך עם החברים למירון, והיה מושיב אותם על המקום ששם גילה להם הרשב"י האדרא רבא, והיה אומר בכאן ישב רבי אלעזר, בכאן ישב רבי אבא, בכאן ישב רבי יהודה, וכן כולם. והשיב כל אחד על מקומו הראוי לו כפי נשמתו. והוא בעצמו ישב במקום רבי שמעון, ור' חיים במקום רבי אלעזר, ור' יונתן במקום רבי אבא, ור' גדליה במקום רבי יהודה, ור' יוסף מערכי במקום רבי יוסי, ור' יצחק כהן אשכנזי במקום רבי יצחק, וכן כולם. והיה אומר היום האירה נשמת תנא פלוני בנשמתך, והיה אומר שהוא רואה שהאש מלהטת סביבות החברים, אלא שאין ניתן רשות לעיניהם לראות אלא לו לבדו.

רבינו האר"י ראה איך שנכנס עם מהרר"ו בניהו בן יהודע

וכן אירע מעשה שמסר למהר"ר חיים נר"ו יהוד אחד לילך לכפר אבנית, ששם קבורים אבני ורבא, וישתטח עליהם, והם ידברו עמו וימסרו לו. וכן עשה, והלך ונשתטח על קברם, וביוון למה שמסר לו רבו והם דברו עמו, ומסרו לו סתרי תורה. וביון שחזר לו מהם, ובא לפני רבו, עמד הרב ע"ה לפניו, ואמר לו ברוך הבא. והושיבו על יד ימינו, ושמה עמו שמחה גדולה. ומהר"ר חיים נר"ו הוא חקרן גדול, כיון שראה שעשה לו כל הכבוד הזה, מה שלא היה רגיל לעשות לו כך פעמים אחרות, אזי אמר מהר"ר חיים להאר"י ז"ל, אדוני מורי, מה יום מיומים שעשה לי מר כל הכבוד הזה לא לחנם. אמר לו האר"י ז"ל, חייך לא מפניך קמת, ולא לך אמרתי ברוך הבא, אלא לבניהו בן יהודע שראיתי נכנס עמך. והיה לפלא בעיני

מהר"ר חיים. ושניהם לא ידעו מאיזה סיבה נתחברה עמו הפעם נשמתו של בניהו. עד שלאחר זמן ג' חדשים שכבר היה נשכח אצלם אותו המעשה, הלכו שניהם יחד לכפר אכנית ללמוד, עמד האר"י ז"ל, אמר אני רואה שבכאן קבור בניהו בן יהוידע ע"ה. ולא היה לשם לא ציון ולא היכר של קבר. נענה מהרח"ו נר"ו, חיך באותו הפעם שהלכתי להשתטח על ציון אביי ורבא, קודם לכן ישבתי בכאן בזה המקום ממש, והייתי חוזר על היחוד שמסרת לי, כדי שיהיה רגיל בפי ובלבי לומר אותו בלי טעות. אמר האר"י ז"ל אכן נודע הדבר שמכח היחוד שזכרת על קברו בכאן, עוררת והורדת נשמתו לתוך גופו, וגם נתדבקה בך להועילך למטה בחכמה. וזה סוד כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה.

עד היכן מגיע מסירת נפשו של האר"י ז"ל בשביל כמהר"ח נר"ו

ומזכרח אני להודיע למעב"ת עד היכן מגיע מסירת נפשו של האר"י ז"ל בשביל כמהר"ח נר"ו, שפעם אחת דרש להם בשדה סוד גלות מצרים, והיה מודיע מאמר אחד של הזהר בפרשת פנחס [דף רמ"ט ע"ב] המדבר שיש אילה אחת לאחר שהיא נתעברה וכו' וכשמגיע זמן לידתה הקב"ה מזמין לה נחש אחד וכו', אמר האר"י ז"ל בכאן איני יכול לגלות סודות, מפני שיש סכנה גדולה בדבר, ולכן אמר הרשב"י בפרשת בשלח [דף נ"ב ע"ב] בהאי מלה לא תשאל ולא תנסה ה' דייקא, להיות שגם הוא מפחד נפשו מן הסכנה, וגם משה רבינו ע"ה פחד מזה המקום, דכתיב [שמות ד' ג'] וינס משה מפניו. והחכם ר' חיים הפציר בו עד בוש לרבנו האר"י ע"ה להיות שגזרו עליו שלא יעלים שום דבר ממה שישאל ממנו כמהר"ח, והיה מוכרח לגלות לו, וגילה לו הסוד, והוא כתוב אצלנו תהלה לאל [ראה שער הכוונות דף פ"ח ע"ג]. לאחר שסיים מלומר הסוד, הכה האר"י בידו על ראשו, ואמר ברוך דיין האמת. אמרו לו תלמידיו מאי האי אדוננו מוריננו, אמר להם עתה יצאה הגזירה שימות בני משה קודם ז' ימים, בעבור שגליתי לכם הסוד. כיון שהגיע לערב שבת ובאו מן השדה, הלך כמהר"ר חיים לביתו של הרב עם הרב, והלך הרב ע"ה ושאל לאשתו בנינו משה היכן הוא, אמרה זה ב' שעות שבא מבית הספר ואמר לי ראשו כבד לו והשכבתיו למטה. מיד הלך ר' יצחק אל הנער, ומהרח"ו עמו, ושם ידו על ראשו וראה שהיה שורף כמו האש. לא עברו ז' ימים, וימת הנער כדבר איש אלהים. לאחר ז' ימי האבלות שלח אחר התלמידים, ואמר להם, אל תיראו שאמנע מכם מנהגי בעבור פטירת בני משה, אילו ימותו לי כל בני וגם אני בעצמי, לא אניח ידי ולא אעזוב אתכם מללמד אתכם כל רזי התורה, כדי לתקן אתכם כהלכתו, למען תאירו את כל העולם כולו בחכמתכם. וישמחו התלמידים שמחה

גדולה עד מאד כי השבו כי כבר הם נזופים לפניו. ונשקן לו ידיו ורגליו ואמרו יחי אדוננו המלך לעולם הוא ובניו בקרב כל ישראל.

רבינו האר"י אומר למהרר"ו אם אנלה לך סוד זה אתה תתחרט חרטה גמורה ויגרם נזק גדול

ועוד יותר מזה הפלא ופלא עשה האר"י ז"ל, שאחר הדברים האלה, נודמן ששאל מהרר"ו להאר"י ז"ל הבנת התוספתא של תרין עוזלין דאיילתא עבדו קמאי רעותא דניהא לי וכו', ושמע קול דאמר אברהם ויצחק הו, וכל הענין כולו והוא מובא בזהר פרשת מצורע (דף נ"ה ע"ב). אמר לו האר"י ז"ל חייך ר' היים שתניה אותי בכאן שלא אפרשנה לך, ויונעם לך וגם לי ולכל העולם שסוד גדול בכאן, ואינם רוצים שאנלה אותו. אמר לו מוכרח הוא שתגלה לי. חזר אמר לו האר"י, ראה שאם אנלה אותו לך, סופך שתתחרט עליו חרטה גדולה, ואני מתרה בך, אבל אני מוכרח ומצווה שלא למנוע ממך כל מה שתרצה שתשאלני, על כן אני מזהירך שתניחני מלפרש לך זו התוספתא. חזר מהרר"ו יצ"ו ואמר אני רוצה שתפרש לי אותה על כל פנים. אזי פירש לו התוספתא, וגילה לו סודות. ואחר שגילה אותם אמר שכבר יצאה הגזירה שימות האר"י באותה שנה, מחמת עונש שגליתי לך זה הסוד, ואתה בעצמך הבאת לך זה ההיזק, שאם לא היית מפציר בי כל כך לא הייתי מגלה לך, ולא היו מענישים אותי מן השמים, וכבר רמותי לך כמה פעמים, ואתה לא רצית ליתן לבך לדברי, ולכן איני חש עלי ולא על בני ביתי, אלא עליכם אני מצטער איך אניה אתכם בלי שלימות תקנוכם. וזה הסוד עדיין לא זכינו אליו, והוא גנוז ביד מהרר"ו, ואינו מגלה עד עת בא דברו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. אז נתעצבו התלמידים אל לבם, ואמרו הלואי לא היינו שואלים דבר.

הרב ע"ה תמיד היה מזהיר אותם על האחוה והאהבה שיהיה ביניהם תמיד שלום אהבה ואחוה

אחר כך עשה האר"י ז"ל הסגר אחד לאלו העשרה חברים, ותיקן חדרים לנשים והמף בפני עצמו באותה החצר של ההסגר עצמו. לסוף חמשה חודשים נפלה קטמה אחת בין הנשים בערב שבת, והנשים הגידו אותו לבעליהן, ונמשך עד שגם החברים נתקוטטו, והרב ע"ה תמיד היה מזהיר אותם על האחוה והאהבה שיהיה ביניהם תמיד שלום אהבה ואחוה, ובאותו היום עברו על דבריו בעוונות. ולעת ערב יצא עם החברים לקבל השבת, וחזר לבית

הכנסת סר וזעף, וישב כל זמן התפלה באנינות. ומהר"ו כשראה אותו באותו סגנון נבהל מאד, כי לא בן היה מנהגו לעשות כן. לאחר שסיימו הקהל התפלה, הלך ר' חיים אצלו ואמר לו, רבינו למה ראיתך כל זמן התפלה הזאת באנינות וכמר נפש. אמר לו האר"י ע"ה מפני שראיתי בקבלת השבת ה"ס"מ, ואמר זה הפסוק גם אתם גם מלככם תספו [שמואל א' י"ב כ"ה], מכאן נראה שכבר נחתם גזר דין בעו"ה, ולא נחתם אלא בעבור קטטה שנעשה היום בין החברים, שכל זמן שהיה שלום ביניהם לא היה לו בית כניסה לקטרג. וכן היה בעוונותינו הרבים באותו זמן נתבקש בישיבה של מעלה מורנו ורבינו עטרת ראשנו ז"ל, וגם ה' חברים עמו, וחיי למר שבק.

בפרט מהר"ו נר"ו כל העולם מעידין עליו שאין שני לו בכל העולם כולו

ועתה כעת קיימים עוד ג' מתלמידיו החשובים יאריך ה' ימיהם ושנותיהם, מהר"ו נר"ו, ומו"ה יוסף מערבי נר"ו, ומו"ה גדליה נר"ו. והם גדולי ישראל תהלה לאל כמותם ירבו בישראל. בפרט מהר"ו נר"ו כל העולם מעידין עליו שאין שני לו בכל העולם כולו, ויש לו גם בן השנה ברוח הקודש, ומכיר בפרצוף, ויודע לאתדבקא רוחא ברוחא, ולדבר עם איזה צדיק של עולם שירצה [בכח היחודים והכוונות] שהם כתובים אצלו שקבל אותם מרבו אין להם מספר ואין להם חקר. ואין לך יום שאינו מחדש בתורה, וכבר כתב פירושו על הזוהר, והתיקונים, וספר יצירה, ועל כמה וכמה אנדות ומאמרי מדרשות של רז"ל, אבל הכל הוא גנוז ומסוים אצלו, ואין כח ביד שום חכם מארץ הצבי שיכול עמו שיגלה לו סתרי תורה, והוא אומר שאינו רשאי לגלות אלא למי שיתנו לו רשות מן השמים עליו. ועתה מקרוב הוא אומר בהשגה שיש חכם אחד בחוזה לארץ בארץ אדום שימלא מקומו. ואמר, אם יהיה זכות בדור, אזי יתגלה אליו אותו החכם, ויבוא אצלו וילמוד לפניו, וימסור לו כל חכמתו, ויסמוך ידיו עליו, ויעשהו כמעין המתגבר ותנוח עליו הרוח, ואם לא יהיה זכות בדור, אז לא יזכה אותו החכם לבוא אצלו, וישאר אותו החכם בחושך מגשש כעוור בצהרים, וכל העולם כולו ישאר חשך בעבורו.

וקצת מן הספרים כמו שש מאות ניירים, נתגלה אלינו בארץ ישראל, ברוב חסדי השם שאינו מקפח שכר כל בריה, ואינו מונע הטוב מן הראוי אליו, שלאחר פטירת האר"י ז"ל לקח מהר"ו כל הקונטרסים מיד כל החברים, ולא הניח להם שום דבר מזו החכמה,

ולא החזיר אותם להם, באומרו שלא ניתן רשות לגלות עוד בעולם הזה האור הגדול, כי כבר נסתמו אותן מעינות החכמה ושערי אורה שהיו פתוחין בזמן הרב ע"ה.

ספר עין היים

וכך נשאר העולם ט"ו שנים בחושך אחר פטירת הרב ע"ה. ומהר"ח לקח בין כך ובין כך כל הקונטריסים, והיה מעתיק כל החדושים שלא שמע הוא, והיה מצרף אותם עם החדושים שלמד הוא, וכתב בצדו זהו מן החברים. וסידר כל הדברים כל דבר ודבר על מקומו הראוי לו, כי בשעה שלמדו לפני הרב לא למדו תמיד הדברים על הסדר, שלפעמים גילה להם סוד אחד של תפילין בתוך הדרוש של הגדלות, או דרוש אחר בתוך הדרוש של מ"ן, וכהנה רבות. ועשה מהם חיבור אחד נאה, דבר דבור על אופניו. וחלק אותם לחלקים, והחלקים לשערים והשערים לפרקים וקרא אותם עין החיים. והנה הוא גנוז אצלו ט"ו שנה, לא שזפתו עין רואי.

מהר"ח עם החכם השלם כה"ר יהושע בן נון

עד שנתעורר גדול בישראל אביר הרועים כמהר"ר יהושע בן נון ע"ה, ואף כי היה לזה הרב כמעט כל חמדת ישראל, שהיה אב"ד בצפת, וראש לכל ראשי הישיבות בצפת, ועל פיו יבואו כל ההקדשות של כל הגולה, והוא היה המשביר והמספיק לכל חכמי צפת, ולכל העניים ולהאלמנות, ומלבד זה היה עשיר מופלג כממון. ואעפ"כ היה משפיל עצמו לפני מהר"ח נר"ו כתינוק, נושק לו ידיו ורגליו, בוכה ומתחנן לפניו שיגלה לו רזי התורה. ונתן לו מתנות למאות, והיה עומד ומשרת לפניו כעבד בפני רבו, מלבישו ומרחיצו מנעילו שופך מים על ידיו. אחר כך נודמן שהלך מהר"ח מירושלים למצרים, הלך גם כן ריב"ן עמו, כדי למצא חן בעיניו, ולפתותו בענין מסירת זו החכמה. אחר כך הלך ממצרים לירושלים, והלך גם כן ריב"ן. ועם כל זה לא היה יכול לפתותו, להיות שאמר כמהר"ח נר"ו שאין רשות נתונה מלמעלה עדיין. והיה ריב"ן עומד על משמרתו ומצפה לרחמי שמים.

עד שאחר כך נפל כמהר"ח למשכב, והיה מוטל על ערש דוי שנה תמימה, שלא היה יודע בין החיים למות, אז ריב"ן נתן ג' זהובים לאחיו של כמהר"ח, ושמו כהר"ר משה נר"ו, על מנת שיביא לו הספרים, ולהחזירן אחר ג' ימים. מיד הלך כמהר"מ נר"ו והשתדל ופתח בהחבא, והביא לו הספרים, אבל לא כולן. ואפשר שכך היה נזירה למעלה שלא יתגלה כולו כי אם אותו החלק לבד. ותיכף שכר ריב"ן מאה סופרים ונתן לכל אחד ששה ניירות ותכף

העתיקו אותו בני ימים ותכף באותה שעה חזר כמהרר"ח לבריאותו, ולא היה ריב"ן יכול להשיג יותר מן אותם הספרים שלא העתיק. ומאותו היום והלאה נתפשטו הספרים בין יחידי סגולה בארץ ישראל לבד.

מהרח"ו עם מי גיחון

הגאון חיד"א ז"ל בסה"ב "שם הגדולים" (מערכת ה' מספר 21) הביא בזה מעשה נוראה מענין נהר גיחון וז"ל, יען כתבתי לעיל דע"י מעשה הלך מהרח"ו ז"ל לדמשק, רבים שאלו והיתה הפצירה, אכתוב על ספר מעשה זה אף שאין רצוני לכתוב מעשיות, מ"מ להפצרתם אמרתי אגלה מה שקבלתי מרבני זקני עיר הקודש ירושלים ת"ו, ידוע דחזקיה המלך ע"ה סתם את מי גיחון מפני סנהריב, ועד היום ביום הששי בחצות שנסגרים פתחי שערי ירושלים, כי כל הישמעאלים הולכים בעוה"ר לבית המקדש, נשארת העיר כמעט ריקנית ומשו"ה סוגרים העיר, וההולך שם אצל שער אחד אשר הוא סמוך למגדל שומע קול מים רבים שהולכים מתחת לארץ, ובזמן שהרב מהרח"ו היה בעיר הקודש ירושלים ת"ו בא שר אחד תקיף הנקרא "אבו סיפין" וידע שמלך ישראל סתם מי גיחון, ושאל אם נמצא היום מי שיוכל לפותחו? ואמרו לו הגוים יש חכם שהוא אלהי ושמו רב היים ויטאל ודאי שהוא יכול לפותחו, ושלה אחריו יום הששי ואמר לו גזורני עליך שבעוד שהולך הוא לבית המקדש, פתוח תפתח את הנהר הזה שסתם מלך שלכם, והוא נצרך הרבה לעיר ועליך מוטל לפותחו; ואם אין דמך בראשך, מהרח"ו עשה קפיצת הדרך והלך לדמשק, בא אליו רבינו האר"י זצ"ל ובחלום ידבר בו הסכלת עשו, כי זה השר היה גלגול סנהריב וכן נקרא "אבו סיפין" שבערבי פירושו אבי החרבות ואתה יש בכך ניצוץ חזקיה המלך, והיתה שעת הכושר לתקן ולפתוח מי גיחון, כי שלא ברצון חכמים עשה חזקיה הע"ה שהוא מהדברים שלא הודו לו, ובה היתה אתחלתא דגאולה, והשיבו מהרח"ו לא רציתי להשתמש בשמות הקדש, אמר לו האר"י זצ"ל אלו לא נשתמשת לבא לדמשק החרשתי, אבל מאחר שנשתמשת לזה הית יכול להשתמש לפותחו והיה קדוש ה' ותיקון גדול, אמר לו מהרח"ו א"כ אחזור לירושלים לפותחו, אמר לו חליף שעתא ולא זימניה הוא ע"כ שמעתי. והביא אחר זה גם דברי הגט פשוט הנז"ל ע"ש:

מו"ר בעל קול ששון מבטל הקליפה של אבו סיפין

והגאון הרי"ח זיע"א בספר "בן יהודע" לפסחים (דף נ"ו) הביא דברי החיד"א ז"ל והוסיף וז"ל דע כי אותו השר הנקרא "אבו סיפין" הוא היה מאנשי אמונת הישמעאלים ונקבר

פה עיר בגדאד, ומקום קברו הוא ידוע עתה, והוא בסוף מבואות היהודים, מלפנים היה בנוי עליו כפה גדולה, והיה הצר גדול סביבו בכנין נכבד, והיה שם קליפה שהיה מאמינים בו הרבה ומתפללים על קברו, ואותם שיש להם חולי הקדחת היו הולכים לשם ומאמינים שעל ידו תסתלק הקדחת וכיוצא, ואז עי"כ גם נשים של היהודים היו נמשכים להאמין בו, באופן שהיה לו שם גדול, והיתה מתחזקת אמונתם בו יום על יום יותר, עד שבא הרב המקובל מהר"ר ששון מרדכי ז"ל הוא הרב המחבר ספר "קול ששון" "דבר בעתו" "מומור לאסף" ושכר הצר אחת, כנגד מקום קבורתו של "אבו סיפין" הגז' ויתבודד שם ועשה ייחודים וכונות עד שבטל כח הקליפה שלו, ולא נשאר להם אמונה בו אפילו הגויים, ולא היה שום אדם נכנס אליו עוד, ונחרבה החצר שלו ונפלה הכיפה וכל אותו הבנין, ונשאר מקומו חרב ושמים ומלא אשפה ונתבטל לגמרי שנעשה כאחד הריקים.

והנה מזה המעשה שכתב הגאון חיד"א ז"ל נראה שהיה למעין ההוא הנקרא בשם מי גיחון שורש גדול למעלה, ואפשר שלכן קוראו בדברי הימים גיחון העליון, ולכן צוה דהע"ה למשוך את שלמה. למלך על ישראל בניחון, מפני כי המעין הזה שורשו פתוח למעלה ויהיה לסימנא טבא, וגם כי מספר גיחון עולה מול, רמז למזל העליון שעליו אמרו רז"ל הכל תלוי במזל ואפילו ס"ת שבהיכל, נמצא לפי דברי רבינו האר"י זצ"ל במעשה הגז' שפתחת נהר גיחון הוא אתחלתא דגאולה, בזה יובן. ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו, ע"ז גימ' גיחון, יתן פתיחתו תחלה ובו ירום קרן משיחו, כי בו יהיה אתחלתא דגאולה עכ"ד. ויען כי נדון זה אינו מעניינינו לא ראיתי להאריך בו כפי הצורך בלי"ן במקום אחר נאריך כראוי בס"ד:

ר' ניסים נחום רוצה לפתוח מי גיחון

בהקשר לזה סיפר מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר יצחק כדורי זצ"ל שכידוע הרב ניסים נחום זצ"ל עשה בכל כוחו לקרב את הגאולה ופתח ישיבה למקובלים ועוד... ופעם אחת נתעורר ג"כ לפתוח את מי גיחון בכל מיני אופנים ואחד מהדברים שעשה קרא לאיזה אשה שאומרים הגויים שהיא בקיאה בכל מיני כוחות וראו אצלה פלאות ואמר לה תנידי לי מה את רואה כאן למטה במעיין "מי גיחון" והסתכלה בכשפיה וראתה שם איזה טס של כסף ויש בו איזה שמות שכתובים בו כל מיני דברים אבל היא לא יודעת לקרוא אותם וכל ההשתדלות לא הצליחו וכנראה עד שיבא הזמן והכל תלוי בנו אם נעשה תשובה שלימה. ע"כ.

אין לסמוך אלא על שמונה שערים שסידר מהרש"י

והא לך מ"ש הרב הגדול מהר"י אזולאי ז"ל בשם הגדולים וז"ל, מהר"ר חיים ויטאל בישראל גדול שמו זצ"ל, והיה תלמיד בפשט מהרב מהר"ם אלשיך ז"ל, וכו', והוא קבל מרבינו האר"י זצ"ל חכמת האמת וכתב אשר שמע מפי רבו בספר עין החיים כ"י כמפורסם. ויען אבדורי אבדור כתבי הקודש על ארבע כנפות הארץ, בכמה מיני סדרים ונוסחאות אמרתי אעלה בקצר אמיץ להודיע לבני אדם, הנה רבינו האר"י ז"ל צוה ששום אחד מתלמידיו לא יכתוב זולת מהר"י, אך הם להשקם בתעלומות חכמה היו כותבים, ומאלו הקונטרסים משאר תלמידים נהוהו טעויות ונוסחאות, ועוד כי מהר"י לא נתן רשות להעתיק מכתביו לשום אחד וחלה חולי גדול וכבד ועל ידי ממון לקחו מבני ביתו ת"ר ניירים ונתנום למאה סופרים והעתיקום במהירות בעוד שלשת ימים וזו סיבה שנית לטעויות ושינויים. וזה שלשים שנה ויותר שיצאו לאור שמונה שערים מסודרים מבן מהר"י מהר"ר שמואל, ועליהם יש לסמוך, אך אין בשערים הנ"ל מהדורא בתרא, כי מהר"י צוה לגנום בקברו, ורבנן קדישי אשר בדור על ידי יחודים הוציאוים מקברו ברשותו על ידי שאלת חלום, ובאה ליד מהר"ר יעקב צמח ומהר"ר מאיר פאפירש כ"ץ.

ולבן תמצא בספר דרך עין החיים שסדר מהר"ם הנזכר מהקדמות וזה הספר קורין אותו הכל על עין החיים חידושים רבים ועמוקים אשר אינם בשער ההקדמות אשר סידר מהר"ש ויטאל הנז' כי לא היה ביד מהר"ש המהדורא בתרא ולכן הרוצה ללמוד בספרים היותר מדויקים ילמוד השמונה שערים שסדר מהר"ש ודרך עין החיים שסידר מהר"ם פאפירש הנקרא ע"ה שבו המהדורא בתרא. אך לענין המהדורא קמא לשון שער הקדמות הוא יותר מיופה ומסודר, ונראה שלשון שער ההקדמות הוא מהדורא אחרת מציעתא. גם ספר מבוא שערים היה עם מה"ב, כי לא היה ביד מהר"ש הנזכר. וספר אוצרות חיים הוא סידור מהר"י צמח והוא מובלע הלשון ממש בתוך ספר דרך ע"ה להרמ"פ הנזכר. ואני הצעיר ראיתי בארץ מצרים השמונה שערים מכ"י מהר"י עצמו, רק דמהר"י סידר שער הפסוקים ומצות שער אחד ושער אחד אשר נמצא מטהרת יד הקדש האר"י זצ"ל עצמו. גם בסוף כל שער יש קונטרס מאשר שמע מהר"י משאר החברים ששמעו מהרב, וזה עשאו קונטרס מיוחד בסוף כל שער, ובנו מהר"ש לקח השער אשר נמצא מכ"י האר"י, וגם הקונטרס שבסוף כל שער הנזכר וסידר ועירב הכל באחד והלך בסדר הרב אביו, רק שחילק שער הפסוקים ושער המצות לשנים והיו ח' שערים. גם ראיתי מכ"י מהר"י כמה חבורים

בכל חכמה. וספר עין הדעת טוב דרשות על כל התורה ממנו ע"ד פרד"ם. גם חידושים על הש"ס והתוספות מכתב ידו.

מתי נולד מהרח"ו

ובספר החזיונות הנזכר כתב שנולד מהרח"ו שנת הש"ג ודמשק מנוחתו שנת הש"פ, גם ראיתי פתקא מכתב יד מהר"ם אלשיך עצמו וכתוב בה שבבבא אשר נסמך ממרן מהר"י קארו הוא סומך את מהרח"ו יורה יורה ידין ידין ככל דיין מוסמך והומן כ' אלול שנת הש"ן. וכו' ע"ש.

עוד כתב שם באות י' וז"ל רבינו האר"י זצ"ל, בישראל גדול שמו ניצוץ משה רבינו ע"ה. אפס קצה מעלותיו כתב מהרח"ו זצ"ל בהקדמת עין החיים. ועוזו נוראותיו כתובים בספר עמק המלך ומצרף לחכמה וספר שבחי האר"י. והיה לו רוח הקדש ובקי בכל חכמה. וראיתי בכ"י מהרח"ו זצ"ל טופס הסכמה מרבני מצרים משנת שי"ח וחתום הרב האר"י שם. עוד ראיתי במגילת סתריו של מהרח"ו מכ"י ממש כי כל מה שקיבל מהאר"י היה בשנה אחת וקצת ירחין והם שנת של"א ושל"ב עד יום ה' אב שנלקח ארון האלהים בעוה"ר זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

עוד כתב הרב הנז' וז"ל רבים אמרו דכשבא ללמוד עם רבינו האר"י זצ"ל היה יותר גדול בשנים מהרב ז"ל ושכך מצאו כתוב בכתבים. ואני ענית' שאני הצעיר זכיתי וראיתי ספר חזיונות ממהרח"ו ז"ל מכתובת ידו וכתוב שם שנולד שנת הש"ג, והוא כשבא אצל הרב היה בתחלת שנת של"א וכפ"ו היה לו כ"ח שנה. ובשנת של"ב יום ה' לאב נלקח ארון האלהים רבינו האר"י זצ"ל והיה בן ל"ח שנה. ובוא וראה שכל החכמה למד בשנה ועשרה חדשים והוא לפלא. אך כבר נודע שהרב השקחו למהרח"ו ז"ל מבארה של מרים בים טבריה ונתישבה החכמה בקרבו ובצירוף נשמתו העליונה והרב הקדוש המלמדו להועיל זיע"א, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (ההיד"א) ז"ל וז"ל עין החיים חיבר מהרח"ו זצ"ל בחכמת האמת ממה שקבל מרבו רבינו האר"י זצ"ל, והוא שם כולל לכל ספריו, ואחר כך פתח כמה שערים שער ההקדמות שער הכונות וכו', וכבר בנדפס מערכת חי"ת כתבתי מענינו, ומפני שמהרח"ו קרא שם כולל עין החיים. לכן הרב המקובל המופלא מהר"ר מאיר פאפירש כשסידר הכתבים שהיו בידו וקבלם מרבו הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח, כי כתבי מהרח"ו עצמו היו ביד בנו מהר"ש ויטאל ולא היו זזים מביתו כלל רק אנדורי אבדור הכתבים בערבוביא, כמ"ש בנדפס שם מערכת חי"ת, והרב מהר"ם פאפירש הנזכר הלך לדמשק

וראה בבית מהר"ש ויטאל הספרים ולקח שמ"ץ מנהו מהסדר, ובחזרתו לעה"ק ירושלים סידר סדר נכון לכל הכתבים עם מהדורא בתרא שלא היתה ביד מהר"ש ויטאל, ולכלם קרא בשם ע"ן החיים, אך בחלקו"ת כי לספר ההקדמות קראו דרך ע"ן החיים ולספר הכונות קראו פרי ע"ן החיים, ולפירושו פסוקים וכו', קרא נוף ע"ן החיים וחילקו ויש בו נוף שני נוף ג' וכו' עדר עדר לבדו, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) באות ק' וז"ל וראיתי בכתבי הרב הרמ"ז שהוא היה נוהג לקרות שום ספר קבלה כ"א כתבי האר"י וצ"ל כפי אשר קיבלם מרבו מהר"ב הלוי שהיה קרוב לגורי האר"י ואף ספרי הרמ"ע לא היה קורא, עכ"ד הרמ"ז. ועוד רעה חולה כי מי שהוא מוחזק לנאמן בכתבי האר"י צריך חקירה גדולה, כי ידעתי נאמנה מקובלים מוחזקים מנאמני אר"ץ מוסמכים מנאוני אר"ץ ועד אחרון נתגלה שהם והסומכים אותם היו קוראין בכתבים אחרים, ושומר נפשו ירחק עד חקור דבר ההספר שלומד והחכם המלמדו נאמנו מאד, וה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (החיד"א) ז"ל באות ע' ז"ל עמק המלך נדפס משנים קדמוניות בקבלה, וכתוב שם שהוא מגורי האר"י וצ"ל, ויצאו עליו עוררין, ושמעתי שלא באו לידו כתבים אמתיים, והרב עיר וקדיש מוהר"ר חיים הכהן ז"ל תלמיד רבינו מהרח"ו ז"ל בהקדמת ספרו מקור חיים פירוש להלכות יציצית ותפילין מהש"ע דרך קשתו על הספר הנז'. לכן הצנועין מושכים ידיהם מלקרות בו ובספר נובלות חכמה להרב יש"ר, ועיין מ"ש הרמ"ז באגרות אשר בדפוס דף מ"ב ע"א שרומז ומחוי במחוג והמשכיל יבין, וכבר כתבתי כמה פעמים שהרוצה ללמוד בכתבי רבינו האר"י וצ"ל האמיתיים יעסוק בשמונה שערים שסידר הרב מהר"ש ויטאל בן רבינו מהרח"ו ז"ל ובספר דרך ע"ן החיים למהר"ם פאפירש ז"ל שנדפס מקרוב כמה פעמים בפולין, וספר אוצרות חיים כ"י מצאו הרב מהר"י צמח ז"ל מכתיבת מהרח"ו ז"ל וכלו הוא כלול בדרך ע"ן החיים הנז' בין הפרקים, גם עולת תמיד שסידר מהר"י צמח ז"ל בכונות העיד שהוא מכתיבת יד מהרח"ו ז"ל, וכבר כתבנו כמה פעמים שמז"ה מהר"א אזולאי ומהר"י צמח ז"ל עשו הפסקות ויחודים, עד שהרב מהרח"ו ז"ל נתן להם רשות לחפור בקברו ולהוציא משם הכתיבות שצוה הוא ז"ל לגנוז והוציאום משם, ומכתבים אלו הם המהדורא בתרא של דרך ע"ן חיים וספר עולת תמיד הנזכר שלא היו בידו של הרב מהר"ש ויטאל ז"ל, וכל זה נתברר לי הצעיר באמת אחר החיפוש בכמה ספרים כ"י, וגם מדברי הרב מוהר"ר משה ויטאל ז"ל בן הרב מהר"ש ויטאל הנזכר, שראיתי כתב ידו ממש שכותב בסגנון זה על איזה קונטרס והו ממר זקני מהרח"ו ז"ל ונמצא ביד זולתנו, מכ"י מר זקני ז"ל, ויותר מזה נתברר לי הדבר מאד ודי בזה. ודע שהכרו ספרים הרב מז"ה והרב מהר"י צמח ז"ל על הוזהר מכתיבות הנז' שמצאו בקבר מהרח"ו ז"ל, ונראה שלא היה רצון ה' שיתגלו ונאבד לגמרי

הספרים הנז', וכל האמור ידעתי נאמנה בבירור, עכ"ל.

עוד כתב הרב הנז' (ההיד"א) ז"ל וז"ל בענין ספרי קבלה גליתי טפח בנדפס במערכת ה' ובמערכת ק' ע"ש, וראיתי למהר"י צמח שכתב בהקדמת פירושו לאדרא שחיבר נגיד ומצוה בתחלה בקצרה ועלה על דעתו להדפיסו ולהפיק רצון החברים, וכתב וז"ל ובא אלי חלום קשה עד מאד והזהירו אותי מאד שאזהר ואשמר לבלתי שים אותו בדפוס עכ"ל. והרב מו"ה חיים הכהן תלמיד מהרח"ו זצ"ל בהקדמת ספר מקור חיים כתב וז"ל חלפו תורות עברו חק להדפיס מאמרי האר"י ז"ל. וראיתי אחרי רואי לאשר הביא אלוה בידו הוא עמק המלך לא די כי כל זה הוא בדרך גנבה כי מעולם לא יצא מתחת ידי הקדוש ז"ל דברים אלו ולא במסירה פה אל פה, אלא שכתב אותם לשמו ועשה עצמו מפרש דברי האר"י ז"ל ומאמרי הזהר. והנה מעולם האר"י לא למד תורה זולת להקדוש הר"ח ויטאל ז"ל, והעשרה היושבים עמו אין לומדים מפי האר"י ז"ל רק אומר הקדמה אחת ומסתלק בדרך משה רבינו ע"ה, וכולם לומדים עם הקדוש הר"ח ויטאל זלה"ה. ומעולם לא כתב האר"י זולת הקדמה אחת לענין קשר עם הצדיקים, הנה היא כתובה בספר עין החיים מידי האר"י ז"ל ותו לא מידי, הכל מיד הקדוש הרב ר' חיים ויטאל זלה"ה מורי ורבי. ובעמק המלך מפרש אשר לא כן, והלא אפי' ההקדמות של הדרושים שמסר האר"י ז"ל לרב הנז' ד' דרושים מהם גזר עליו בכח נח"ש שלא יוציא אותם מפיו כלל והם דרוש א"ק ומאמר תלת רישין וכו'. כך אמר לי הרב מפיו, ומי התיר לוולת להעלות אותם בדפוס להתעולל בהם ערלי לב וכו', ומה לעשות דאמסר עלמא לטפשאיי וכו'. כלל הדברים כי היודע כתיבת ידי הרב זלה"ה אותם יראה ויסמוך עליהם לא על הזולת, ולא מדרכי דברתי עד הנה רק למען ינצלו כל יראי ה' מהעונש, ואני את נפשי הצלתי עכ"ל. וכאשר ישתכל המשתכל בדברים אלו יקרע סגור לבבו איך הותרה הרצועה להדפיס ספרי קבלה, ואין מקיץ ואין יודע ואש תוקד בקרבי על ענינים אלו ואביזריהו.

אך האיש הנלבב ישמור עצמו הן שלא ללמוד כי אם בשמונה שערים שסידר מהר"ש ויטאל, וספר דרך עין החיים וספר מבוא שערים וספר אוצרות חיים דוקא, כי רבו כמו רבו ספרים מלוקטים ואומרים שהם מהאר"י זצ"ל, ויש לחוש שמא עירבו מזולתו, כאשר נמצא כמה פעמים בתוך דרושי האר"י ערב רב עלה אתם, והן להרחיק עצמו מלהיות בעצת מדפיסי ספרי קבלה השומע ישמע ועליו תבא ברכת טוב עכ"ל. וכתב עוד וז"ל, ומ"ש מהר"ח כהן שרבינו האר"י ז"ל מעולם לא כתב וכו' כמו שהבאתי לשונו לעיל. נראה שכונתו מיום שבא מהרח"ו ז"ל, אבל מקודם כתב קצת. וכל אשר מצא כתוב מהרח"ו מכתובת ידו יד הקודש עשאו שער בפני עצמו. ואני ראיתי מכ"י מהרח"ו ז"ל עצמו. עכ"ל.

ביאור ההפטר

הפטר פרה

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר שה' יטהר את ישראל במים טהורים, שהם מי אפר פרה אדומה, וזה מעין המפטר שקורא בפרשת פרה, שמדובר על פרה אדומה ועל טהרת הטמאים במי אפר הפרה.

תוכן ההפטר

ה' אומר ליהזקאל שישאל טימאו את הארץ במעשיהם, ולכן הוא מרחיק אותם מעל פניו כאשר נדה המרוחקת מבעלה בימי טומאתה, ולכן פיזר אותם בגולה, אך גם כאשר באו בין הגוים, היללו את שם ה'. כי הגוים אומרים: כיצד ה' זרק את עמו, אין זאת כי אם מבלי יכולת ה' להשאירם בארצם,

לכן ה' יעשה למען שמו המחולל בגוים, לא למען ישראל כי מעשיהם לא טובים, יטהר אותם מטומאתם, יתן להם לב רך ונכנע שישמעו בקולו, יתן להם רוח קדושה ויעשה שילכו בחוקותיו ומצוותיו, ירבה את הדגן ופירות השדה, ולא יסבלו עוד מרעב, והארץ שהיתה שוממה תיהפך לפורחת כגן עדן. ואז שמו יתברך יתקדש בעיני הגוים בראותם את הנפלאות שעשה למען עמו ישראל.

יהזקאל פרק ל"ז פסוק ט"ז – פסוק ל"ו.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם

הנה בית ישראל אשר היו יושבים על־אדמתם בארץ ישראל בזמן בית שני

וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבְעֵלִילוֹתָם וּבְמַעֲשֵׂיהֶם (מלבי"ם) ובמעשיהם (ת"י) כְּטִמְאַת

הַנְּגִדָה [א] הִיִּתָּה דַרְכָּם לְפָנַי הֲרַחֲקוּנִי אוֹתָם מֵעַל־כַּאֲשֶׁה נָדָה הַמְרוּחָקֶת מִבְּעֵלָה (מ"ד), וּבְכָל

עיונים והארות

[א] כטומאת הנדה – מה נדה זו מטמאה ומטהרה, כך עתיד הקב"ה לטהר את ישראל, שנאמר

זאת לא גרשתי אותם לגמרי רק כטומאת נדה שעוד מעט תטהר לבעלה (רד"ק) ואני מצפה שיטהרו מטומאתם

(מלבי"ם): יח וַאֲשַׁפֵּד חַמְתִּי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם בַּעֲבוּר הַדָּם הַנֶּקִי אֲשֶׁר־שָׁפַדוּ

עַל־הָאָרֶץ וגם בעבור (מ"ד) וּבְגִלּוֹלֵיהֶם בַּע"ז (ע"פ ת"י) טַמְאִוְהָ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, והנה

על שתי עבירות הללו מקיאה הארץ את יושביה (מלבי"ם) ולכן: יט וַאֲפִיז וּפִזַּרְתִּי אֶתְכֶם בְּגוֹיִם

וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת וּמִן הַגּוֹיִם פִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת רַחֲקוֹת פְּדַרְכֶּם וּכְעִלְלוֹתֶם וּכְמַעֲשֵׂיהֶם

שִׁפְטֵיהֶם אף שהגלותם לא סילקתי השגחתי מהם לגמרי אלא נתתי להם ענשם כמידת עוונותיהם (מלבי"ם):

כ וַיָּבֹא אֶל־הַגּוֹיִם הַקְּבִ"ה בֹּא עִמָּהֶם בְּגוֹלָה אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם לְבַבְלָא, וַיַּחְלְלוּ

אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי [ב] הִשְׁפִּילוּ אֶת כְּבוֹדִי, וּמָהוּ הַחִלּוּל בְּאָמַר לָהֶם כִּי הַקְּבִ"ה כְּבִיכּוֹל הִטָּה

אזנו לשמוע מה היו אומרים השבאים, ושמע איך הגויים ההם אומרים על עם ישראל הנה עַם־יְהוָה

אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ ואין ח"ו בידו יכולת להצילן ולא יכול להשאירם בארצו (רש"י):

כא וַאֲחַמְלָה חֲסֵתִי (ת"י) עַל־שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ אֲשֶׁר נִתְחַלַּל עַל יְדֵי בֵּית

עיונים והארות

הקדושה אשר עיני ה' דורש אותה. או יאמר דמחללין את השם באופן שהם טועים אחר תאות הגופניות וידוע דהם יותר מחללין את השם בחטא משאר או"ה. דענין החוטא הוא אם מקבל מקרה מגרמיים השמים הוא עלול לאותו חטא ויש לו מעט התנצלות בזה היות הרשות נתונה. וגם יש ארץ שממנה יצא רשע ע"פ המזל הממונה עליה. אולם ישראל הם למעלה מן המזל וארץ הקדושה איננה מושפעת מן המזל דענין ה' דורש אותה ואין לישראל התנצלות כלל על חטאם ומחללין את שם קדשו באמור להם עם ה' אלה ואין נשפעין מן המזל ומארצ' יצאו דגם א"י היא למעלה מן המזל וק"ל (אהבת יהונתן).

וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. דבר אחר – כטומאת הנדה ולא כטומאת המת, מת בבית אין כהן גדול נכנס לשם, אבל נדה נכנס עמה בבית ויושב עמה על האצטבא ובלבד שלא תהא מנודת כך אלו נמשלו לישראל לטומאת מת אתה אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם, אבל בנדה כשם שהכהן עמה בבית ואינו חושש, כך השכינה שורה על ישראל אף על פי שהם טמאים, שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם (תנחומא).

[ב] ויחללו את שם קדשי וכ"ו – הענין חילול השם הוא מפני שהם מתביישין לומר שגלו עבור חטאם מארץ טובה אל ארץ אחרת. אולם אם הם נותנין סיבה לזה כי הארץ איננה טובה ולכך הוצרכו ליישב בארץ אחרת ומחללין את ארץ

יִשְׂרָאֵל (מ"ד) עָקֵב מֵעֲשִׂיהֶם הִרְעִים שִׁגְרָמוּ לְגַלוּת וְלַחִילוּל שְׁמִי (מַלְבִּי"ם) בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ
 שָׁמָּה: כִּב לָכֵן אָמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא
 לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה הַתְּשׁוּעָה שְׂאוּשִׁיעֵכֶם (רִש"י) בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאֲכֶם מֵאֶרֶץ הָעַמִּים
 וְלִהְבִּיא אֶתְכֶם לְאֶרֶצְכֶם (מ"ד) כִּי אִם-לְשֵׁם-קְדוֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם
 אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם: כַּג וְקִדְשֹׁתַי מֵעַתָּה אֶקְדֹּשׁ (מ"ד) אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל
 הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם עַל יְדֵי שֶׁאֲבִיא אֶתְכֶם אֶל אֲדֹמְתְכֶם (ע"פ
 רִש"י) וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוִה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדְּשֵׁי בָכֶם
 לְעֵינֵיהֶם וְזֶה עַל יְדֵי שֶׁאֲכֹפֵף אֶתְכֶם לְחֹזֵר בַּתְּשׁוּבָה (מַלְבִּי"ם): כַּד וּמָה הַקִּדּוּשׁ (מ"ד) וְלִקְחֵתַי
 אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי
 אֶתְכֶם אֶל-אֲדֹמְתְכֶם [וְאֵפִלוּ שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִתְכוּצָה אַחֲרֵי גְלוּת יִשְׂרָאֵל, עֵתָה תִּחְזֹק אֶת כָּל
 יִשְׂרָאֵל]: כֹּה וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים מִי אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה (רִש"י וּמ"ד), וּמִי הַתּוֹרָה
 וּטְהַרְתֶּם [ג] מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם מִכָּל הַתְּאוּוֹת וּמִטּוֹמְאוֹת הַנֶּפֶשׁ וּמִכָּל-גְּלוּלֵיכֶם

עֵינִים וְהָאָרֶז

וכמ"ש הרב החסיד מהר"א גאלנטי זלה"ה על פסוק נחפשה דרכינו ונחקורה ע"ש באריכות וז"ש וזרקתי עליכם מים וטהרתם מכל טומאותכם אשר נשמאתם למטה ומכל גלולכם למעלה במקום אחיות נשמאתם אטהר אתכם. וכאשר בתועבו' הסט"א דכא היצר הטוב שבכם ונפשכם, לז"א ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה כלומר דאחדש יצר טוב והרוח המדוכאים ויתחדשו מנוערים מהלאת וזהמת היצר הרע והסט"א ויהיו נראים חדשים, והסירותי את לב האבן הוא היצר הרע וכו' ואחר השבת הזה ונתתי רוחי רוח קדוש גדול יתר מאד מאשר היה לכם וז"ש ואת רוחי אתן

[ג] וזרקתי עליכם – א"ר עקיבא אשריכם ישראל, מי מטהר אתכם ולפני מי אתם מטהרים, אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (יומא ע"ה). וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' – לכאורה הכתובים הללו נראין כפולים ומכופלים ואפשר לפרש דכבר נודע דע"י העונות הסט"א נכנסת בקרב איש ודוחה הקדושה ומניעה הלכלוך גם למעלה בשרשי אחיזות התפשטות נשמתו בכל הדרכים אשר היה השפע קדוש יורד לנפשו

שהוא חטא ע"ז **אַתְּהָר אֶתְכֶם: כּוּ וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ** יצר שנתחדש

לְטוֹבָה (רש"י) שיהיה נוטה רק לטוב **וְרוּחַ חֲדָשָׁה** לקבל דברי השי"ת באהבה **אֲתֵן בְּקִרְבְּכֶם**

וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֲבָן [ד] לב קשה כאבן וכבד שאינו רוצה לשמוע ולהבין **מִבְּשָׂרְכֶם**

עיונים והארות

מטהרת אותו כי אם הוא מטמא עצמו ברעיון יפול בו הספק וכמו שמצינו במנשה מלך יהודה שהיה דורש דרשות של דופי על כל התורה כולה וכן אמר לרב אשי בהלמא אי הוית התם הות נקיטא בשיפולי גלימא ורהיטת אבתריה דמתוך שהיה חכם גדול יבקש לדעת יותר ויוסיף דעת יוסיף מכאוב. ואין תרופה לזה המכה אלא תשובה וזהו מי חטאת שישב בדד ויתחרט על המרי אשר עשה וזהו ענין מבואר בתורה דכתיב זאת חקת התורה אדם כי ימות באוהל הרצון אדם היא הנשמה הנקראת אדם וכי ימות באוהל שרעיונו יעלה למעלה והציץ ומת כמ"ד בן עזאי הציץ ומת. הוא יתחטא בו במי חטאת ולא בענין אחר. וכן אמרו בגמ' דאם לא יחזרו ישראל בתשובה הקב"ה מעמיד להם מלך כהמן ויחזרו למוטב ובוה יטהרו מכל פשעיהם. וז"ש וזרקתי אליכם מים טהורים והו התורה דהיא מים חיים ממעיין הטהור וטהרתם מכל טומאותיכם דהתורה מטהרת את הטמאין בנפש מענין שאר עבירות ולא מענין ע"ז. ואולם מכל גלוליכם היינו עון ע"ז שמנואל ומשוקץ ומטונף אטהר אתכם היינו שהוא מעמיד מלך כהמן ויחזרו למוטב ובוה יטהרו וק"ל (אהבת יהונתן).

[ד] לב האבן — דרש ר' עזירא ואי תימא רי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע, כי יצר לב האדם רע... יחזקאל קראו אבן, שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם (סוכה ג"ב).

בקרבכם וכו' והושעתי אתכם מכל טומאותיכם הם המקטרגים אשר נבראו מהעונות המה יאבדו ואתה תעמוד (החיד"א).

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' – יש לפרש ידוע כי הקב"ה אומר שובה ישראל וישראל אומרים השיבנו ה' אליך כדאיתא במדרש היינו שקשה לנו לעשות תשובה שלימה ובפרט מאהבה בלתי סיוע מהקב"ה לכן ישראל אומרים שהקב"ה יחזירם בתשובה תחלה והקב"ה אומר שישראל יתחילו תחלה בתשובה והנה באמת מלמעלה באים הרהורי תשובה ואח"כ צריכים אנהנו להתאמץ בתשובה בכל יכולתינו ומה שאינו בכוחינו לשוב בתשובה שלימה מאהבה לזה הקב"ה יסויע לנו משלו וזה אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים רק זריקה כעלמא כמי שזורק איזה טפים וזה התעוררות תשובה שבא מלמעלה ואח"כ וטהרתם אתם בעצמיכם בכל יכולתכם ואח"כ הקב"ה יסויע לגמר התשובה שלימה וזה מכל טומאותיכם וגילוליכם אטהר אתכם וק"ל (תורת משה לחת"ס).

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' – יש ליישב כפל לשון טהרה והענין הוא דכל הטא בני אדם יכול לטהר בתורה כענין שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה והתורה מטהרת מכל חטא ועון כמו דאמרו' אם פגע בכך מנוול זה משכחו לבה"מ דבד' אמות של הלכה אין מקום ליצה"ר. ואולם הטא עבודה זרה אין התורה

וְנָתַתִּי לָכֶם לֶב פֶּשֶׁר נִכְנַע וְרֵךְ כַּבֶּשֶׂר (מ"ד): כוּ וְאֶת־רוּחִי רוּחַ קֹדֶשִׁי (רד"ק) וְרוּחַ

הַנְּבוּאָה (מ"ד) אֲתֵּן בְּקִרְבְּכֶם ואז על ידי השראת השכינה ורוח"ק תקבלו טבע אחר מצד הטוב (מלבי"ם)

[ה] וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־בְּחַקִּי תִלְכוּ ולא תעשו עוד את הרע וּמִשְׁפָּטֵי

תִּשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כח וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאָרֶץ ולא תגלו עוד מן הארץ אֲשֶׁר נָתַתִּי

לְאֲבֹתֵיכֶם וְהֵייתֶם לִי לְעָם להאמין בי ולשמור מצותי וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם

לְאֱלֹהִים לעזור לכם ולהושיע אתכם (מ"ד): כט וְהוֹשַׁעְתִּי אֶרְחִיק אֶתְכֶם מִכָּל

טְמוֹאוֹתֵיכֶם [ו] שַׁעַד עֵתָה הֵייתֶם רְגִלִים בָּהֶם, וְעַתָּה אֲנִי יַעִיר אֶת לִבְכֶם לְהִיּוֹת נִזְהָרִים מֵהֵם

וְקִרְאתִי ואצוה אֶל־הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ שיפרה וירבה (מ"ד) וְכֵן שִׁיחִיה בּו טַעַם טוֹב

[ע"פ מלבי"ם] וְלֹא־אֲתֵן עֲלֵיכֶם רָעַב: ל וְהַרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ ולא

תצטרכו לִבְאֵא מִחוּץ לָאָרֶץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה [ז] הַצְמוּחִים וּפִירוֹת הַשָּׂדֶה לְזִמְעַן אֲשֶׁר

לֹא תִקְחוּ תִסְבְּלוּ עוֹד חֲרַפְתָּ רָעַב בְּגוֹיִם ולא תצטרכו לצאת לחו"ל בעבוד חרפת

רַעַב: לא וּזְכַרְתֶּם כֹּאשֶׁר תִּזְכְּרוּ אֶת־דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם וּמַעֲשֵׂיכֶם

אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקַטְתֶּם בְּפִנְיֵיכֶם [ח] תִּתְחַדְּשׁוּ וְתִאֲמְרוּ בְּדִין הִכְרַתְנוּ ה' (מ"ד)

עֵינַיִם וְהָאָרֶז

"והושיעתי אתכם מכל טומאותיכם", דהיינו לאחר שתחזרו בתשובה, אז יקויים: "וקראתי אל הדגן והרביתי אותו", שהפירות יהיו בשפע (תנופה חיים).

[ז] עיין רש"י ואבן עזרא דברים פרק לב (פס' יג).
[ח] וזכרתם את דרכיכם וכו' ונקמתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם – פירוש דיתודו על עונם. ויובן עפ"י מאמר הנמ' הטאים שהתודה עליהם יוה"כ זה אין מתודה עליהם כיוה"כ אחר וחד אמר שמתודה עליהם ואמ"ו דפלוגתיהו תליא בהאי פלוגתא ח"א עבירה נעשות כזכיות

[ה] ואת רוחי אתן בקרבכם, – רבי חייא בר אבא אמר ואת רוחי אתן בקרבכם, בעולם הזה היא נבזקת באחד מאבריה, אבל לעתיד לבא היא נבזקת בכל הגוף. בעולם הזה ויפח באפיו נשמת חיים, אבל לעתיד לבא בנשימה, ואת רוחי אתן בקרבכם (ב"ר כ"ו)

[ו] והושיעתי אתכם מכל טומאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אותו – אפשר לפרש את הפסוק על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (והובאו דבריהם בשער הקדושה), שאין הפירות באים לידי הרקבה אלא על ידי מעשיהם הרעים. וזהו שאומר הכתוב:

עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם מַעֲשִׂים רָעִים שְׁעִיתֶם מֵעִוּוֹת הַשָּׂכֵל: לֹב לֹא
לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עֹשֶׂה אֵת הַגְּאוּלָּה הַזֹּאת נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְיָ הִזְהָר יִזְרַע לָכֶם יִהְיֶה
יָדוּעַ לָכֶם שֶׁאֵין הַגְּאוּלָּה לְמַעַנְכֶם (מ"ד), וְאִדְרָבָה בּוֹשׁוּ אַתֶּם מַעֲצָמְכֶם וְהִפְלִמוּ עַל יַדֵי אַחֲרֵימִים (מלבי"ם
שִׁעִיָּה א,כט) מְדַרְכֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים בַּיִת יִשְׂרָאֵל: לֹב כֹּה אָמַר אֲדַנִּי
יְיָ הִזְהָר בַּיּוֹם טָהָרִי שֶׁאֲכַפֵּר אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי
אֶת-הָעָרִים לְהַיּוֹת מִיּוֹשְׁבוֹת בְּאַנְשִׁים (מ"ד) וְנִבְנְנוּ הָעָרִים הַחֲרָבוֹת שֶׁהָיוּ חֲרָבוֹת:
לְדַּוְּתָא אֶרֶץ הַנְּשֻׁמָּה הַשּׁוֹמְמָה תִּתְעַבֵּר אֲזִי בַחְרִישָׁה וְזִרְעָה (מ"ד) תַּחַת אֲשֶׁר
הָיְתָה שְׂמֻמָּה רִיקָה לְעֵינַי כָּל-עוֹבֵר: לֹב וְאָמְרוּ הָעוֹבְרִים דְּרַךְ שֵׁם יִתְמָהוּ
וַיֹּאמְרוּ הָאֶרֶץ הַלְלוּ הַזֹּאת הַנְּשֻׁמָּה הַשּׁוֹמְמָה הָיְתָה עֵתָה כִּגְזֵן הַנְּטוּעָה בַּעֲדָן
וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת שֶׁהָיוּ חֲרָבוֹת וְהַנְּשֻׁמּוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת עֲכָשִׁי
בְּצוֹרֹת יָשׁוּבוּ נִתְיָשְׁבוּ בְּאַנְשִׁים בְּמַגְדָּלִים וּבְחוֹמוֹת (רש"י, מ"ד): לֹב וְיִדְעוּ הַגּוֹזֵם אֲשֶׁר
יִשְׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם יִכִּירוּ לְדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ הִזְהָר בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת
נְטַעְתִּי הַנְּשֻׁמָּה וְלֹא נַעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּמַקְדָּה אֲנִי יְיָ הִזְהָר דְּבַרְתִּי אֲנִי הַמְדַבֵּר שֶׁכֵּן יִהְיֶה
וְעֹשִׂיתִי וְאֲנִי הוּא הָעוֹשֶׂה (מ"ד):

עֵינִים וְהָאָרֶץ

בִּארְנוּ לְעֵיל שֶׁהָאֵל יִתְבַּיְטָה אוֹתָן הַיֵּינוּ בְּאוֹפֵן
שִׁיעֲמִיד לְהֵם מֶלֶךְ כְּהֶמֶן וַיִּשׁוּבוּ וְאוֹלָם זֶה
הַתְּשׁוּבָה הַיָּא מִרְאָה וְא"כ עֵבִירוֹת נַעֲשִׂין
כְּשִׁנְגוֹת לִכְךָ מְבַאֵר דִּיתוּדוֹ עֲלֵיהֶם אִף אַח"כ
וְא"ש וְק"ל (אַהֲבַת יְהוֹנָתָן).

א"כ אֵינוּ מִתוּדָה עֲלֵיהֶם בִּיּוֹה"כ אַחַר דְּלִמָּה לוֹ
לְהוֹכִיר הֵלֹא הֵם נַעֲשִׂים כּוֹכְבוֹת וְחַד אָמַר
דְּנַעֲשִׂים כְּשִׁנְגוֹ וְא"כ יֵשׁ לְהַתוּדוֹת עֲלֵיהֶם כִּי
צְרִיךְ לְהַתוּדוֹת עַל הַשְּׁנִגּוֹת. וַיָּדוּעַ דְּתְשׁוּבָה
מִרְאָה עֵבִירוֹת נַעֲשׂוֹת כְּשִׁנְגוֹת וּז"ש וְזוֹכְרֵם אֵת
דְּרַכֵּיכֶם וְכו' הַיֵּינוּ דִּיתוּדוֹ עַל חֲטָאִים לְפִי דְּכַבֵּר